

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

Dovolání v civilním řízení

Zpracoval: Jan Čihák

Vedoucí práce: Doc. JUDr. Ing. Radka Zahradníková, Ph.D. LL.M.

Plzeň 2024

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Jan ČIHÁK
Osobní číslo:	R19M0051P
Studijní program:	M0421A220004 Právo a právní věda
Téma práce:	Dovolání v civilním řízení
Zadávací katedra:	Katedra občanského práva

Zásady pro vypracování

- 1) Úvod
- 2) Opravné prostředky v civilním právu procesním
- 3) Historický vývoj dovolání
- 4) Aktuální úprava dovolání
- 5) Vybraná témata týkající se dovolání
- 6) Srovnání dovolání s právní úpravou Slovenské republiky
- 7) Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:
viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **Doc. JUDr. Ing. Radka Zahradníková, Ph.D., LL.M.**
Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2023**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 30. června 2023

Prohlášení: Prohlašuji, že jsem tuto práci na téma „*Dovolání v civilním řízení*“ zpracoval samostatně, a že jsem uvedl všechny prameny, ze kterých jsem čerpal, náležitým způsobem.

Plzeň, březen 2024

Jan Čihák

Poděkování: Rád bych poděkoval mé vedoucí práce Doc. JUDr. Ing. Radce Zahradníkové, Ph.D. LL.M. za cenné rady, ochotu a odborné vedení. Rovněž bych chtěl poděkovat své rodině za velkou podporu při vypracovávání práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	8
1 Úvod	1
2 Opravné prostředky v civilním právu procesním	2
2.1 Účinky opravných prostředků	4
2.2 K pojmům žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost	5
2.3 K pojmu dovolání	9
3 Historický vývoj dovolání	9
3.1 Josefský soudní řád	10
3.2 Rakouský civilní soudní řád	11
3.3 Civilní právo procesní po vzniku Československé republiky	15
3.4 Civilní právo procesní od 1948 do 1963	16
3.4.1 Zákon o zlidovění soudnictví	16
3.4.2 Občanský soudní řád z roku 1950	18
3.5 Občanský soudní řád z roku 1963	20
3.5.1 Novela OSŘ provedená zákonem č. 519/1991 Sb.	22
3.5.2 Novela OSŘ provedená zákonem č. 238/1995 Sb.	25
3.5.3 Novela OSŘ provedená zákonem č. 30/2000 Sb.	28
3.5.4 Novela OSŘ provedená zákonem č. 7/2009 Sb.	29
3.5.5 Novela OSŘ provedená zákonem č. 404/2012 Sb.	31
3.5.6 Novela OSŘ provedená zákonem č. 296/2017 Sb.	32
4 Aktuální právní úprava	34
4.1 Přípustnost dovolání	34
4.1.1 Objektivní podmínky přípustnosti dovolání	34
4.1.2 Subjektivní podmínky přípustnosti dovolání	41
4.1.3 Přípustnost dovolání dle ZŘS	43
4.2 Náležitosti dovolání	44
4.2.1 Dovolací důvod	46

4.3	Úkony soudy prvního stupně	48
4.3.1	Soudní poplatek	48
4.3.2	Rozhodnutí o dovolání	49
4.3.3	Odstranění nedostatku povinného zastoupení	50
4.3.4	Výzva k doplnění dovolání, aneb problematika ustanovení § 241b a § 243b OSŘ	51
4.3.5	Ostatní úkony soudu prvního stupně	53
4.4	Řízení u soudu dovolacího	53
4.4.1	Vázanost dovolacího soudu důvodem a rozsahem	53
4.4.2	Odklad vykonatelnosti a právní moci	56
4.4.3	Jednání dovolacího soudu	58
4.4.4	Rozhodnutí dovolacího soudu	60
4.5	Náklady řízení	65
5	Vybraná témata týkající se dovolání	65
5.1	Dovolání ve věcném záměru c. ř. s.	65
5.2	Úvahy de lege ferenda	70
5.2.1	Vysoká zátěž Nejvyššího soudu, jako nežádoucí důsledek nevhodně nastavené přípustnosti dovolání	70
6	Srovnání dovolání s právní úpravou Slovenské republiky	72
6.1	Právní předpisy	72
6.2	Dovolání	73
6.3	Dovolání generálního prokurátora	76
7	Závěr	77
	Resumé	79
	Zdroje	81

Seznam použitých zkratk

ČR – Česká republika

SR – Slovenská republika

ČSR – Československá republika

ČSSR – Československá socialistická republika

ČSFR – Československá federativní republika

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

OZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

EŘ – zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti
(exekuční řád)

SŘS – zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní

ČŘS – zákon č. 113/1895 z. ř., o soudním řízení v občanských rozepřích (civilní
řád soudní)

c. ř. s. – civilní řád soudní

CSP - Zákon č. 160/2016 Z. z., civilný sporový poriadok

Nejvyšší soud – Nejvyšší soud České republiky

Nejvyšší soud SR – Nejvyšší soud Slovenské republiky

Ústavní soud – Ústavní soud České republiky

ÚZSVM – Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových

ÚSC – Územně samosprávný celek

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

EÚLP – Evropská úmluva o ochraně lidských práv

1 Úvod

Dovolání je jedním z opravných prostředků, který český civilní proces zná. Jedná se o opravný prostředek mimořádný, tzn., je možné jej podat až po právní moci rozhodnutí. Tento institut si prošel velmi pestrým vývojem, kdy v minulosti byl koncipován jako řádný opravný prostředek, a od konce dvacátého století zaujal pozici mimořádného opravného prostředku, konkrétně od novely občanského soudního řádu č. 404/2012 Sb. se stalo dovolání velmi kritizovaným prostředkem nápravy v souvislosti s právní mocí, ale také kvůli nepředvídatelnosti rozhodnutí o jeho přípustnosti Nejvyšším soudem.

Práce je rozdělena do sedmi kapitol, včetně úvodu a závěru. Ve druhé kapitole je pojednáno obecně o opravných prostředcích a také krátce o zbylých mimořádných opravných prostředcích, tj. žaloba pro zmatečnost a žaloba na obnovu řízení. Třetí kapitola je zaměřena na historický vývoj dovolání, kdy je největší důraz kladem na zákon č. 113/1895 z. ř., o soudním řízení v občanských rozepřích a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, včetně všech jeho podstatných novel, které se institutu dovolání dotýkají.

Čtvrtá kapitola je stěžejní částí práce, jež pojednává o aktuální právní úpravě tj., o přípustnosti dovolání, jeho náležitostem, dovolacím řízení a taktéž o rozhodnutí v dovolacím řízení. V této kapitole je mou snahou nejen rozebrání zákonné úpravy, ale také využití četné judikatury Ústavního a Nejvyššího soudu. Obsahem páté kapitoly je koncepce dovolání uvedená ve věcném záměru civilního řádu soudního a také pojednání o některých otázkách, které vyplynuly při vypracovávání diplomové práce. Předposlední kapitolu tvoří stručné srovnání tohoto institutu v právním řádu Slovenské republiky. I když jsou si tyto dvě právní úpravy velmi blízké, zejména proto, že obě řadí dovolání do mimořádných opravných prostředků, vyskytují se zde některé odlišnosti, na které bych chtěl poukázat.

Cílem této práce na téma "*Dovolání v civilním řízení*" je provést komplexní analýzu právního institutu dovolání ve světle platné legislativy a judikatury. Tato analýza by měla čtenáři napomoci k pochopení tohoto institutu, jakož i jeho fungování v právním řádu České republiky.

2 Opravné prostředky v civilním právu procesním

V civilním právu procesním, v řízení sporném, dochází ke střetu dvou stran, kde každá přichází k soudu se svou pravdou a je na soudu, aby jedné ze stran tvrzené a obhajované právo uznal. Sám soudce je při rozhodování odpovědný za své rozhodnutí a jeho správnost, kdyby opravných prostředků nebylo, vedlo by to k jejich lehkomyšlnosti a nedůslednosti. Je tak v zájmu jak soudů, tak účastníků řízení, aby byla možnost nesprávnost rozhodnutí soudu nižší instance napravit, tedy přezkoumat jej soudem vyšší instance, která poskytuje svým složením, počtem nebo vlastnostmi členů relativní záruku správnosti soudního rozhodnutí.¹ K tomu Macková dodává, že „vady v řízení či rozhodnutí by však měly být výjimečné, neboť jsou významným faktorem působení soudního procesu a respektování práva ve společnosti.“²

Nápravou rozhodnutí se rozumí postup upravený civilním právem procesním, kterým soud vyšší instance napravuje vady, kterých se dopustil prvoinstanční soud. Rozhodnutí může být stíženo zejména vadami obsahovými, vadami týkajícími se nesprávného nebo nedostatečného skutkového zjištění či vadami procesními.³ Mimo tyto objektivní vady může být podnětem k podání opravného prostředku i subjektivní pohled na věc. Jelikož se nacházíme ve sporném řízení, mnohdy jedna nebo obě strany nebudou spokojeny s rozhodnutím v tom smyslu, že se jim nebude jevit jako spravedlivé či příznivé.⁴

Pojem „náprava rozhodnutí“ je nutné odlišovat od pojmu „oprava rozhodnutí“. Oprava směřuje k odstranění vad čistě administrativních, jako jsou chyby v psaní, v počtech nebo jiné věcné nesprávnosti. Na rozdíl od prostředků nápravy rozhodnutí, může tyto chyby odstranit soud, konkrétně předseda senátu, i bez návrhu některé ze stran.⁵

I když legální definici opravných prostředků nikde nenalezneme, lze je definovat jako procesní úkon, který podnikají účastníci civilního řízení a další oprávněné subjekty za účelem nápravy vadného rozhodnutí. Iniciované opravné

¹ HORA, V., *Československé civilní právo procesní Díl III. Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010 s. 8-9

² MACKOVÁ, A. In: WINTEROVÁ A., MACKOVÁ A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9 aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018 s. 514

³ MACKOVÁ, A. In: WINTEROVÁ A., MACKOVÁ A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9 aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018 s. 513

⁴ HORA, V., *Československé civilní právo procesní Díl III. Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010 s. 9

⁵ HAMULÁKOVÁ, K. In: ŠÍNOVÁ R., HAMULÁKOVÁ K., a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. Vydání Praha C. H. Beck, 2020, s. 391 a dále zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 164

řízení umožňuje přezkoumání soudních rozhodnutí, která jsou nesprávná nebo vadná, a následně dosáhnout jejich změny nebo zrušení.⁶

Ústavní zakotvení opravných prostředků právní řád ČR neupravuje a vyjma práva trestního není opravný prostředek zakotven ani v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Taktéž Ústavní soud se nestaví pozitivně k povinnosti dvoustupňového řízení, kdy k této problematice judikoval, že z ústavněprávního hlediska není řízení před soudem povinně dvoustupňové, vyjma řízení trestního, kde jeho dvouinstančnost vyplývá z čl. 2 protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.⁷

Dále je vhodné zmínit rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Delcourt proti Belgii, ve kterém ESLP došel k závěru, že jednotlivec nemá nárok podat odvolání či dovolání, pokud sám stát tyto opravné prostředky neuzákoní.⁸

Z výše uvedeného vyplývá, že jednostupňové soudní rozhodnutí bez možnosti odvolání v Českém právním řádu ob stojí, ale to neznamená, že stát nemá zájem na zřízení a využívání opravných prostředků. Ba naopak, opravné prostředky existují v souladu s tím, že soudci jsou taky jen lidské bytosti, které chybují, a je v zájmu státu, aby mohlo být takové rozhodnutí přezkoumáno. S tímto zároveň platí, že pokud právní řád připouští i mimořádné opravné prostředky, nesmí se rozhodování o nich ocitnout mimo ústavní rámec právního řádu, zejména práva na spravedlivý proces.⁹

Lze konstatovat, že žádný právní systém se bez opravných prostředků neobejde, a to z jednoduchého důvodu. Výroky rozhodnutí vydaných soudy by vždy musely být dokonalé a strany řízení by vždy musely být s těmito výroky spokojeny. Je jasné, že takový utopický systém nemůže nikdy v žádném státu obstát, a proto je na zákonodárci, aby opravné prostředky náležitě upravil. Právní

⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, R. In: ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. Civilní právo procesní. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018 s. 335

⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 31. 10. 2006 sp. zn. III. ÚS 96/06

⁸ „Článek 6 odst. 1 (čl. 6-1) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, pravda, neukládá smluvním státům povinnost zřídit odvolací nebo kasační soudy. Nicméně stát, který takové soudy zřídí, je povinen zajistit, aby osoby, které jsou způsobilé k právním úkonům, požívaly před těmito soudy základních záruk obsažených v článku 6 Úmluvy“. Rozsudek ESLP z dne 17. 1. 1970, stížnost č. 2689/65: a dále STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 6

⁹ STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 5 – 6

úprava nápravy rozhodnutí musí být rozvážná, aby zbytečně nevedla k zahlcování soudů.¹⁰

V civilním právu procesním se objevují dva druhy opravných prostředků, a to řádné a mimořádné. Jejich hlavní rozdíl spočívá v tom, kdy je lze uplatnit. Řádné opravné prostředky může oprávněný subjekt podat v rámci lhůty k podání řádného opravného prostředku, po jejímž uplynutí nastává zpravidla právní moc rozhodnutí (výjimkou jsou předčasně vykonatelná rozhodnutí). Na rozdíl od řádných opravných prostředků mimořádné opravné prostředky může podat subjekt oprávněný k tomu v zákonem stanovené lhůtě, ale pouze poté, co rozhodnutí nabude právní moci. Právě proto, že mimořádné opravné prostředky představují zásah do právní jistoty, jsou na ně kladeny přísnější podmínky přípustnosti.¹¹

Odvolání a odpor jsou jediné řádné opravné prostředky, které civilní právo procesní upravuje. Naopak právní řád upravuje tři mimořádné opravné prostředky a to dovolání, žalobu pro zmatečnost a žalobu na obnovu řízení. Dále existují tzv. řádné opravné prostředky *sui generis* (někdy označované jako kvaziopravné prostředky), mezi něž patří například námitky do směnečného nebo šekového platebního rozkazu, odpor proti platebnímu rozkazu,¹² návrh na zastavení exekuce jako opravný prostředek proti exekučnímu titulu a návrh na zrušení usnesení o schválení smíru.¹³

2.1 Účinky opravných prostředků

Podané řádné i mimořádné opravné prostředky mohou vyvolat tyto dva druhy účinků: suspenzivní a devolutivní. **Suspenzivní** účinek znamená, že se oddaluje právní moc a zpravidla i vykonatelnost vydaného rozhodnutí. Takový účinek má *ex lege* pouze odvolání, kterému tuto vlastnost přiznává § 206 odst. 1 OSŘ. Odvolání má tento účinek pouze za předpokladu, že bylo podáno oprávněnou osobou a ve stanovené lhůtě.¹⁴ Suspenzivní účinek nastává i tehdy, pokud bylo odvolací řízení zastaveno pro nezaplacení soudního poplatku.¹⁵

¹⁰ HORA, V., *Československé civilní právo procesní Díl III. Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010 s. 10

¹¹ MACKOVÁ, A. In: WINTEROVÁ A., MACKOVÁ A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9 aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018 s. 514

¹² ZAHRADNÍKOVÁ, R. In: ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018 s. 336

¹³ SVOBODA, K. *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání Praha: C. H. Beck, 2020, s. 19 – 25

¹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Cz 32/69

¹⁵ PETR B. In: JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář, Kniha IV. § 201 – 250l občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019 s. 52

Speciálním případem je právní fikce nikdy nepodaného odvolání, která nastává např. při zpětvzetí včasného a přípustného odvolání. Takové napadané rozhodnutí následně nabývá právní moci k okamžiku, ke kterému by právní moci nabylo v případě, že by odvolání nebylo podáno.¹⁶ Naproti tomu podání mimořádného opravného prostředku nemá na právní moc nebo vykonatelnost rozhodnutí vliv. Soud má však možnost, např. u dovolání, odložit právní moc nebo vykonatelnost napadaného rozhodnutí (§ 243 OSŘ).¹⁷

Devolutivní účinek se projevuje v tom, že při podání opravného prostředku se práva a povinnosti týkající se projednávání a rozhodování o daném opravném prostředku přenášejí na soud vyšší instance.¹⁸ Tento tzv. odvalující účinek nastává pouze u dovolání a odvolání. O odvolání proti rozhodnutí okresního soudu vždy rozhoduje krajský soud, v jehož obvodu se takový okresní soud nachází, a o odvolání do rozhodnutí krajského soudu, jako soudu prvostupňového, rozhoduje vrchní soud, v jehož obvodu se takový krajský soud nachází (§ 10 OSŘ). U dovolání se jedná o tzv. centralizovaný devolutivní účinek, protože Nejvyšší soud vždy rozhoduje o dovoláních proti rozhodnutím krajských a vrchních soudů, jako soudů odvolacích (§ 10a OSŘ).¹⁹

Prvostupňovým soudům je svěřena výjimka z devolutivního účinku, jíž je tzv. autoremedura, tedy náprava vlastního rozhodnutí, kdy soud prvního stupně plně vyhoví odvolání a takové rozhodnutí změní ve prospěch toho, kdo podal opravný prostředek a odvolání se tak nedostane k soudu druhého stupně.²⁰ Je nutné poznamenat, že pokud soud tento institut použije, jedná se opět o rozhodnutí soudu prvního stupně, proti kterému je možné opět podat odvolání.²¹

2.2 K pojmům žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost

Žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost se řadí, mezi opravné prostředky, konkrétně mezi mimořádné opravné prostředky, protože jejich uplatnění je možné až po právní moci napadaného rozhodnutí. Ač jsou tyto instituty nazvané jako „žaloby“, nejedná se o klasické pojetí civilní žaloby, jelikož

¹⁶ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 451/02

¹⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. In: ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. Civilní právo procesní. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018 s. 336

¹⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, R. In: ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. Civilní právo procesní. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018 s. 336

¹⁹ SVOBODA, K. *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání Praha: C. H. Beck, 2020, s. 13 – 14

²⁰ REMEŠ J. *Praktický úvod do civilního řízení sporného*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 351

²¹ Rozhodnutí nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 ICdo 2/2014

těmito žalobami žalobce nesleduje hmotněprávní nárok, ale umožnění opětovného projednání již pravomocně rozhodnuté věci v novém řízení, čímž se liší od odvolání a dovolání, jelikož tyto dva procesní instituty představují pokračování v řízení. Při novém projednání se mění i samotný předmět řízení, kdy u obnovy řízení se soud bude zabývat přípustností doplnění dokazování a u zmatečnosti bude řešit nápravu zásadních procesních vad.²²

Dalším odlišením od dovolání a odvolání je neexistující devolutivní účinek. Ani jednu z těchto žalob neprojednává soud vyšší instance. K projednání obou je zásadně věcně příslušný soud prvního stupně. To však neplatí u dvou výjimek, kdy pro zmatečnostní důvody napadáme rozhodnutí odvolacího soudu (§ 229 odst. 3 a 4 OSŘ). V takovém případě je věcně příslušný soud odvolací, s výjimkou případů, kdy byl věcně příslušný v prvním stupni soud krajský.²³

Objektivní lhůty k podání těchto žalob jsou zásadně tříleté a subjektivní lhůta je tříměsíční. Rozdíl se vyskytuje ve skutečnostech, které mají za následek počátek běhu takové lhůty. Subjektivní lhůta u obnovy řízení počíná běžet buď od momentu, kdy se žalobce dozvěděl o důvodu obnovy, nebo kdy mohl uplatnit žalobu na obnovu řízení (§ 233 OSŘ). Podle judikatury Nejvyššího soudu je pro důvod dle § 228 odst. 1 písm. a) OSŘ důležité, kdy se žalobce dozvěděl o takových skutečnostech (důvodu), zatímco u důvodu uvedeného v § 228 odst. 1 písm. b) je klíčová možnost uplatnění žaloby.²⁴ Co se týče objektivní lhůty pro podání žaloby na obnovu řízení, ta je vždy tříletá a začíná běžet od právní moci rozhodnutí. Samozřejmě existuje výjimka i z tohoto pravidla v případě, kdy bylo zrušeno trestní rozhodnutí, rozhodnutí o přestupku nebo jiný správní delikt a právo, které bylo přiznáno v občanskoprávním řízení, bylo založeno na takovémto zrušeném rozhodnutí.²⁵

Běh subjektivní lhůty u žaloby pro zmatečnost lze rozdělit na lhůtu obecnou a zvláštní, která má specifickou úpravu, jež mění okamžik, od kterého subjektivní lhůta počíná běžet. Tato zvláštní lhůta se vztahuje k určitým zmatečnostním důvodům, ale vždy je tříměsíční (§ 234 odst. 2 – 6 OSŘ).

²² ZAHRADNÍKOVÁ, R. In: ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. Civilní právo procesní. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018 s. 360

²³ MACKOVÁ, A. *Opravné prostředky v novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb.* [CODEXIS] Bulletin advokacie, 2000, č. 8, s. 24-38 [cit. 24. 7. 2023] a dále zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 235a

²⁴ ŠÍNOVÁ, R. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 857

²⁵ ŠÍNOVÁ, R. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 857

Objektivní lhůta žaloby má jedinou odchylku, která se nachází v ustanovení § 234 odst. 4 OSŘ. Pokud bylo rozhodnuto v neprospěch účastníka soudního řízení z důvodu trestného činu spáchaného soudcem, není podání žaloby omezeno žádnou objektivní lhůtou, byl-li soudce uznán vinným za daný trestný čin.²⁶

Aplikace ustanovení § 58 OSŘ je na tyto žaloby vyloučena (§ 235 OSŘ) zejména proto, že mimořádné opravné prostředky zasahují do již pravomocného rozhodnutí a omezují tak právní jistotu, která je účastníkovi pravomocným rozhodnutím, zejména jeho materiální právní mocí, poskytována. Také z důvodu dlouhých objektivních lhůt musí být po jejich uplynutí nemožnost změny rozhodnutí již naprosto jistá.²⁷

Obě lhůty jsou procesního charakteru, což znamená, že pro dodržení lhůty stačí, aby byla žaloba podána nejpozději poslední den lhůty orgánu, který ji má doručit.²⁸

Pokud jde o přípustnost obou žalob, rozumí se tím, která rozhodnutí mohou být těmito žalobami napadena a z jakých důvodů je možné taková rozhodnutí napadnout. U obnovy řízení jde o rozhodnutí, kterými bylo rozhodnuto ve věci samé (pravomocný rozsudek nebo pravomocné usnesení) a objevily se nové skutečnosti nebo důkazy, které účastník nemohl použít v prvostupňovém nebo odvolacím řízení a taktéž důkazy, které nemohly být provedeny, pokud tyto by mohly příznivěji ovlivnit rozhodnutí ve věci samé pro navrhovatele (§ 228 odst. 1 OSŘ). Musí se však jednat o skutečnosti, které tu byly již před skončením původního řízení, nikoli takové, které nastaly až poté.²⁹ Obnovou řízení se však nelze domáhat nápravy špatného právního posouzení věci nebo procesních vad.³⁰

Přípustnost žaloby pro zmatečnost podává občanský soud řád více kazuisticky. Zákon výslovně uvádí určitou procesní chybu, která musí nastat v řízení před soudem prvního nebo druhého stupně, aby byla žaloba pro zmatečnost přípustná (např. „*ten, kdo v řízení vystupoval jako účastník, neměl způsobilost být účastníkem*“).³¹ Významnost a závažnost chyby musí být natolik vysoká, aby mohla mít za následek zrušení původního rozhodnutí.

²⁶ VOJTEK, P. In: JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář, Kniha IV. § 201 – 250l občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019 s. 158 - 160

²⁷ ŠÍNOVÁ R., In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 862

²⁸ Srov. např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 9. 2010, sp. zn. 21 Cdo 1207/2009

²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2004, sp. zn. 22 Cdo 2347/2003

³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. 33 Cdo 3288/2016

³¹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 229 odst. 1 písm. b)

Základní rozdíly v důvodech podání těchto žalob jsou již z výše uvedeného zřejmé. Markantní rozdíly se ale vyskytují i v projednání nebo v typu rozhodnutí, kterým se řízení končí.³²

Obnova řízení se rozkládá na dvě fáze, kde druhá nastává pouze v případě, že je návrhu na povolení obnovy vyhověno. První fází je tedy řízení o návrhu na povolení obnovy řízení. Soud při projednávání zkoumá, zda návrhovatelem navrhované skutečnosti nebo nové důkazy jsou důvodem pro obnovu řízení dle § 228 OSŘ. Pokud řízení o návrhu skončí povolením obnovy řízení a rozhodnutí je v právní moci, pak nastupuje řízení obnovené. V této fázi soud věc bez dalšího projedná a přihlédně ke všemu, co vyšlo najevo jak před soudem prvního stupně v původním řízení, tak v řízení o žalobě na obnovu řízení.³³

Obnovené řízení může skončit dvěma způsoby. Zaprvé soud může zamítnout návrh na změnu napadaného rozhodnutí, pokud původní rozhodnutí i po provedení všech důkazů obstojí, zadruhé může původní rozhodnutí změnit v souladu s návrhem. Nové rozhodnutí nahrazuje to původní a je závazné pouze pro účastníky (§ 253i odst. 3 OSŘ).³⁴

Řízení o žalobě pro zmatečnost se vyznačuje rovněž svou dvoufázovostí, která je odlišná od obnovy řízení tím, že druhá fáze nastupuje pouze, pokud soud nezastavil řízení dle § 235e odst. 2 OSŘ. V první fázi provádí soud zkoumání žaloby z hlediska její přípustnosti a důvodnosti. Pokud není žaloba odmítnuta nebo zamítnuta pro nedůvodnost či nepřípustnost, soud zruší napadené rozhodnutí. Následně má soud dvě možnosti: buď zastavit řízení, nebo přesunout věc do druhé fáze, tedy do řízení po zrušení rozhodnutí na základě žaloby pro zmatečnost.³⁵

Pokud se u pravomocné věci povolí obnova řízení nebo se napadené rozhodnutí zruší pro zmatečnost, takové věci tzv. obživnou a již se nezapisují pod novou spisovou značkou. Obživnutí věci znamená, že soudce, který rozhodoval

³² SVOBODA, K. *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání Praha: C. H. Beck, 2020, s. 287

³³ MACKOVÁ, A. In: WINTEROVÁ A., MACKOVÁ A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9 aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018 s. 562 - 563

³⁴ MACKOVÁ, A. In: WINTEROVÁ A., MACKOVÁ A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9 aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018 s. 563

³⁵ ŠÍNOVÁ, R. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 878

v dané věci, opět nařídí jednání a v řízení se pokračuje, popř. se bude jednat o nové projednání věci.³⁶

2.3 K pojmu dovolání

Dovolání dnes občanský soud soudní řád považuje za tzv. mimořádný opravný prostředek, což znamená, že dovoláním lze napadnout pouze rozhodnutí, která jsou v právní moci a zákon jejich podání výslovně připouští (§ 236 odst. 1 OSŘ). Rozhodnutí, která mohou být tímto opravným prostředkem napadena, jsou pouze rozhodnutí soudů odvolacích, tedy soudů krajských nebo vrchních.³⁷

Dovoláním zajišťuje Nejvyšší soud, který představuje nejvyšší orgán soudní soustavy, jednotnost rozhodnutí nejen v občanskoprávním, ale i trestním řízení. Toho dosahuje prostřednictvím rozhodování o mimořádných opravných prostředcích a vyhodnocováním pravomocných rozhodnutí nižších soudů. Na základě těchto rozhodnutí vytváří ustálenou judikaturu a formuluje stanoviska. Judikatura v kontinentální právní kultuře, jíž je Česká republika součástí, nemá precedentní závaznost, není proto považována za pramen práva, ale působí jako řídicí složka pro další rozhodování soudů³⁸

I když judikatura není závazným precedentem, tak je soud povinen vždy uvažovat o její aplikovatelnosti v konkrétním případě. Soudce nižší instance má vždy povinnost zvážit relevanci judikatury a zohlednit přitom i aktuální vývoj společenských a ústavněprávních vztahů. I když není formálně závazná, její vliv na soudní rozhodování je klíčový.³⁹

3 Historický vývoj dovolání

Soudy a samotný soudní proces, sahá až do prvních států, kde jejich funkcí byla, stejně jako dnes, ochrana práv příslušníků daného státu. Největší rozvoj civilního procesu i práva obecně nalezneme v právu římském, zejména v tzv. praetorském ediktu, který v sobě zakotvil některé zásady, jež jsou používány dodnes, jako např. žalobní petit, důkazní břemeno nebo materiální právní moc. Ve středověké Evropě procesní právo vycházelo zejména z práva germánského a ještě

³⁶ Ministerstvo spravedlnosti: Instrukce Ministerstva spravedlnosti č.j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, č. 1/2002 SIS § 161a odst. 2 písm. a)

³⁷ STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 8

³⁸ STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 8

³⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 11. 1996, sp. zn. IV. ÚS 200/96

dlouho nebylo kodifikováno a pramenem se staly právní obyčeje. České země byly ovlivněny zejména reformami Josefa II, do kterých patří i zavedení trojinstančnosti řízení josefínským soudním řádem z roku 1781. V moderním civilním procesu je nejvýznamnější zřejmě francouzský Code de procédure civile (občanský soudní řád) z roku 1806, který ovlivnil tvorbu procesního práva napříč Evropou.⁴⁰

3.1 Josefínský soudní řád

Obnovené zřízení zemské z roku 1627 a k němu vydaná Deklaratoria a Pragmatika byla nahrazena samostatným josefínským soudním řádem, jež nabyt účinnosti 1. 1. 1781 a upravil jako první samostatné procesní právo pro „rakouské“ země. Byl vydán v době, kdy již došlo k rozdělení trestního soudnictví a civilního soudnictví.⁴¹

Soudní řád Josefa II. byl postaven na třech základních zásadách: zásadě projednací, zásadě dispoziční a zásadě rovnosti stran. Zakotvení zásady projednací zprostilo soud provádět důkazy a zakládat soudní rozhodnutí na skutečnostech, které účastníci nepředložili. Obecně vzato měl soud v tuto dobu spíše pasivní roli a vyžadovala se vysoká aktivita účastníků řízení. Například proto, že poučovací povinnost soudu nebyla mnohdy upravena. Aktivity účastníků se týkala i zásada dispoziční, která jim dávala možnost disponovat předmětem sporu. Měli právo zahájit soudní řízení podáním žaloby k soudu, následně ji změnit v průběhu řízení a uzavřít smír.⁴²

Již zde se lze setkat s tzv. koncentrací řízení, která pokud nastane, nelze již tvrdit a dokazovat rozhodné skutečnosti. V rámci koncentrace bylo soudní řízení rozděleno na 5 stádií: *podání odpovědi, procesní námítky, stádium důkazní, projednací a rozsudečné*. Žalobce musel veškeré rozhodné skutečnosti tvrdit a dokazovat již v žalobě a nejpozději ve stádiu podání odpovědi. Poté nastala již zmíněná koncentrace řízení.⁴³

Soudní řád z roku 1871 připouštěl proti nepravomocným rozhodnutím soudu podat opravný prostředek tzv. apelaci (dnešní odvolání), a proti

⁴⁰ ZOULÍK, F. In: WINTEROVÁ A., MACKOVÁ A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9 aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018 s. 52 - 53

⁴¹ SCHELLE, K. In: SCHELLEOVÁ I. a kolektiv, *Civilní proces*, Praha: Eurolex Bohemia, 2006., s. 55

⁴² VOJÁČEK, L. In: VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL V. *České právní dějiny*. 3. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 509

⁴³ HROMADA, M. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. [Beck-online] 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 29.

rozhodnutím soudů druhé instance revizi (dnešní dovolání). Původně mohla být revize podána jen proti rozsudkům odvolacího soudu, kterým bylo změněno rozhodnutí soudu první instance. Proti rozhodnutím, kterými odvolací soudy potvrzovaly rozhodnutí soudů prvnostupňových, mohlo být podáno tzv. mimořádné dovolání.⁴⁴

Obsahová forma revize se nijak neodlišovala od obsahových náležitostí apelace, což v praxi znamenalo, že po neúspěšné apelaci byla podána znovu, ale pod názvem revize. Rozhodnutí bylo následně přezkoumáno jak po stránce právní, tak stránce skutkové, a stejně jako u apelace bylo zakázáno tvrdit nové skutečnosti. Revize byla nikoli mimořádným, ale řádným opravným prostředkem, proto zde zřejmě nebyla nutnost speciálních obsahových náležitostí.⁴⁵

Mezi nejvýznamnější reformy Josefa II. patří určitě reorganizace soudnictví, která zahrnovala zavedení tří instancí soudů (soudy prvního stupně, odvolací soudy a dovolací soudy). V období josefínských reforem byly první instancí městské soudy, vrchnostenské soudy a zemské soudy. Tato reforma přinesla buď rozšíření jejich pravomocí (např. zemské soudy se staly příslušnými pro žaloby nejen proti šlechticům, ale i nešlechtickým velkostatkářům a sporům vycházejícím z manželských vztahů) nebo naopak omezení (např. omezení hrdelních pravomocí městských soudů redukováním jejich počtu).⁴⁶

V roce 1752 byl v Brně zřízen druhý apelační soud, čímž se pro apelační soud v Praze zúžila jeho působnost.⁴⁷ Třetí instancí byl tzv. Nejvyšší soudní úřad, který podané revize postupoval panovníkovi. V roce 1797 byl začleněn do česko-rakouské dvorské kanceláře⁴⁸ a osamostatněn byl až v roce 1802.⁴⁹

3.2 Rakouský civilní soudní řád

Další velkým kodifikačním obdobím, které ovlivnilo procesní právo, byla léta 1895–1896, ve kterých vzniká civilní řád soudní zákon č. 113/1895 ř. z. (dále

⁴⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dovolání v civilním řízení včera a dnes*. [CODEXIS] Bulletin advokacie, 1997, č. 6-7, s. 26 [cit. 26. 7. 2023]

⁴⁵ STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 14

⁴⁶ MALÝ, K. In: MALÝ K. a kolektiv, *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, 2. Vydání Praha: Linde Praha, 1999, s. 155 - 157

⁴⁷ SCHILLE, K.; BÍLÝ, J. *Dějiny českého soudnictví*, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 186

⁴⁸ SCHELLE, K. In: VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL V. *České právní dějiny*. 3. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 205 a 206

⁴⁹ SCHILLE, K.; BÍLÝ, J. *Dějiny českého soudnictví*, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 185

jen „CŘS“), jurisdikční norma zákon č. 110/1865 ř. z., nový exekuční řád zákon č. 78 a 79/1896 ř. z a zákon č. 217/1896 ř. z., o organizaci soudnictví.⁵⁰

CŘS byl na svou dobu velice moderní a přinášel do civilního procesu mnohé novoty. Kupříkladu modifikoval zásadu projednací tým, že soud byl postaven do aktivní role a tak v případech stanovených zákonem mohl obstarávat důkazy, nebo provádět takové, které strany během sporu nenavrhly. Proces byl oprostěn od zásady písemnosti a nahradila jí zásada ústnosti.⁵¹ Rovněž byla zavedena zásada volného hodnocení důkazu, čímž byla soudům dána možnost vynést rozsudek i tehdy, když strana nesplnila své povinnosti (např. nedostavila se k soudu).⁵²

CŘS rozlišoval soudy okresní, krajské (zemské), obchodní, vrchní soudy zemské a Nejvyšší soudní dvůr. Neopomněl ani soudy specializované. Prvoinstančními soudy byly soudy okresní, pakliže nebylo stanoveno, že soudem první stolice je v daném případě krajský soud (tzv. sborové soudy první instance).⁵³

Soudy druhé instance byly soudy krajské, které plnily funkci odvolacího a rekursního soudu proti rozhodnutím, které vydal soud okresní, nebo vrchní soud zemský, který rozhodoval o opravných prostředcích podaných proti rozhodnutím soudů krajských, pokud rozhodovaly jako soudy první instance.⁵⁴

Řádné opravné prostředky, které mohly být podány proti prvoinstančním rozhodnutím byly odvolání, rekurz a dovolání. Odvoláním měl možnost účastník napadnout rozsudek soudu první instance z taxativně uvedených důvodů (§ 477 CŘS), který nebyl bagatelní věcí (spor v celkové hodnotě více než 300 Kčs).⁵⁵ Naopak rekurz byl opravný prostředek, který mohla strana uplatnit proti usnesení soudu prvního stupně ze stejných důvodů, jaké se vztahují na podání odvolání (§ 514 CŘS). CŘS upravoval v § 600 a násl. speciální případ, kdy Nejvyšší soud

⁵⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, R. In: ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. Civilní právo procesní. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018 s. 42

⁵¹ ZAHRADNÍKOVÁ R. In: ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. Civilní právo procesní. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018 s. 42

⁵² VOJÁČEK, L. In: VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL V. *České právní dějiny*. 3. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 510

⁵³ § 226 a násl. Říšského zákona č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), ve znění účinném do 31. 12. 1950

⁵⁴ SCHELLE, K. In: SCHELLEOVÁ I. a kolektiv, *Civilní proces*, Praha: Eurolex Bohemia, 2006., s. 56

⁵⁵ § 461 Říšského zákona č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), ve znění účinném do 31. 12. 1950

rozhodoval o odvolání. Jednalo se o situaci, kdy vrchní soud rozhodoval jako soud první stolice ve sporech o žalobách pro porušení práva soudcovskými úředníky.⁵⁶

Dovolání, o němž rozhodoval Nejvyšší soud, který měl v 19. století postavení třetí instance, mělo poměrně rozsáhlou přípustnost, a to v důsledku rozvíjejících se společenských a ekonomických vztahů.⁵⁷ Ta byla však omezena částkou sporu, která musela převyšovat 2000 Kčs, pokud se jednalo o rozsudek potvrzující, nebo speciálními ustanoveními jako např. vyloučení přípustnosti dovolání v případech, kdy jde o potvrzující rozsudek týkající se vyměření výživného ze zákona.⁵⁸

Prvním ze čtyř důvodů, které umožňovaly přípustnost dovolání, byly vady zmatečnosti uvedené v § 477 ČRS. Mezi ně patřilo například rozhodování sporu vyloučeným soudcem, nesprávné obsazení soudu nebo nezákonné odebrání možnosti jednat před soudem. Oproti ostatním důvodům přípustnosti musel soud z moci úřední zohlednit tyto vady a účastníkovi tak stačilo napadnout tu část rozsudku, která se jich týká, aniž by bylo nutné je specificky uvádět.⁵⁹

Druhý důvod přípustnosti byl zaměřen na „zralost“ případu k rozhodnutí. Pokud soud druhé instance ve svém řízení způsobil takovou vadu, která zabránila vysvětlení nebo důkladné posouzení sporu, jednalo se o vadu, která svou povahou byla způsobilým důvodem k podání dovolání. V takovém případě bylo potřeba zajistit úplné vysvětlení věci, a proto Nejvyšší soud nejčastěji napadané rozhodnutí zrušil a věc vrátil soudu odvolacímu nebo zrušil obě rozhodnutí a věc vrátil soudu první instance, pokud shledal, že zmatečností je stížen již jeho rozsudek.⁶⁰

Třetí důvod mířil na vadu spočívající v tom, že rozsudek odvolacího soudu ve svých podstatných částech byl opřen o takové skutečnosti, které nesouhlasily s procesním postupem soudu první nebo druhé instance. V. Hora k tomuto dodává, že „*kdyby tedy odvolací soud prostě byl opominul přihlédnouti k jisté*

⁵⁶ § 600 Říšského zákona č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), ve znění účinném do 31. 12. 1950

⁵⁷ STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 14

⁵⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dovolání v civilním řízení včera a dnes* [CODEXIS] Bulletin advokacie, 1997, č. 6-7, s. 26 – 27 [cit. 27. 7. 2023]

⁵⁹ § 503 a § 477 Říšského zákona č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), ve znění účinném do 31. 12. 1950

⁶⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dovolání v civilním řízení včera a dnes*. Bulletin advokacie [CODEXIS] 1997, č. 6-7, s. 26 – 27 [27. 7. 2023]

*skutečnosti, která je ve spisech obsažena, není tu dovolací důvod podle § 503 č. 3, nýbrž byl by to důvod podle č. 4.*⁶¹

Tím čtvrtým a posledním důvodem byl rozsudek odvolacího soudu založený na nesprávném právním posouzení věci. Z důvodu, že dovolání ve světle ČŘS bylo založeno na revizním opravném systému, rozhodoval Nejvyšší soud v takových případech zpravidla ve věci samé, novým rozsudkem, který nahradil rozsudek soudu odvolacího.⁶²

Účastník byl povinen podat dovolání u soudu první instance ve lhůtě čtrnácti dnů od právní moci rozhodnutí, kterou nebylo možné prodloužit.⁶³ Podání obsahovalo kromě obecných náležitostí (jako je označení soudu, stran, postavení ve sporu a udání; označení příloh, podpis strany resp. jejího zákonného zástupce, zmocněnce, advokáta; stručně a přehledně vylíčené skutkové poměry a označeny důkazy⁶⁴) také označení rozsudku, proti kterému směřuje dovolání. Dále musel účastník jasně určit, v jakém rozsahu napadá daný rozsudek, specifikovat dovolací důvody a vyjádřit, zda požaduje změnu nebo zrušení rozsudku odvolacího soudu. Soud prvního stupně poté zaslal stejnopis podání odpůrci, který měl také čtrnáctidenní lhůtu na podání tzv. dovolací odpovědi. Po uplynutí této lhůty byl následně dovolatel informován o odpovědi odpůrce.⁶⁵

Dovolací soud převážně rozhodoval v neveřejném zasedání, ačkoli měl možnost v případech, kdy považoval za nutné pro správné rozhodnutí nebo na žádost strany, nařídit konání ústního jednání.⁶⁶

Rozhodnutí Nejvyššího soudu záviselo na dovolacím důvodu, který byl v dovolání uveden a mohl rozhodnout takto: (1) *rozsudek odvolacího soudu i soudu první instance zrušil a vrátil věc soudu první instance (např. soud nebyl řádně obsazen)*, (2) *omezil se pouze na zrušení rozsudků obou instancí (např. existence překážky litispendence nebo res iudicatae)*, (3) *zruší pouze rozsudek soudu odvolacího a vrátí mu věc s tím, aby ji znovu projednal (např. byla-li straně*

⁶¹ HORA, V., *Československé civilní právo procesní Díl III. Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010 s. 143

⁶² HORA, V., *Československé civilní právo procesní Díl III. Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010 s. 143

⁶³ § 505 Říšského zákona č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), ve znění účinném do 31. 12. 1950

⁶⁴ § 75 a § 76 Říšského zákona č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), ve znění účinném do 31. 12. 1950

⁶⁵ STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 17

⁶⁶ HORA, V., *Československé civilní právo procesní Díl III. Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010 s. 148

odebrána možnost jednat před soudem nezákonným postupem), (4) zrušil rozsudek soudu odvolacího a sám rozhodne (např. byla-li veřejnost vyloučena neoprávněně), (5) vylovil změnu rozsudku odvolacího soudu pokud zde byl shledán dovolací důvod dle § 503 č. 3 a 4 ČRS (6) vyslovil neodůvodněnost dovolání a takové zamítnout.⁶⁷

3.3 Civilní právo procesní po vzniku Československé republiky

Po vzniku Československé republiky roku 1918 vyvstávala zásadní otázka, co bude s právním řádem této nově vzniklé republiky. Řešením byla tzv. recepční norma zákon č. 11/1918 Sb, na základě které bylo převzato prakticky veškeré uherské a rakouské právo, což zajistilo právní kontinuitu s uherským a rakouským právním řádem. Tím však došlo ke vzniku dvou rozdílných právních řádů v ČSR, protože Slovensko a Podkarpatská Rus přejala právo uherské (uherský civilní soudní řád) a České země právo rakouské (rakouský civilní soudní řád).⁶⁸ I když československá vláda projevovala snahy o sjednocení právní úpravy (např. zřízením samostatného ministerstva pro sjednocení zákonodárství a správy), na kterých začala pracovat od roku 1922, ani jeden z jejich pokusů o sjednocení nebyl úspěšný.⁶⁹

V roce 1937 byl vládou předložen návrh nového civilního kodexu k projednání v Národním shromáždění. Tento návrh byl inspirován rakouským civilním soudním řádem, uherským civilním soudním řádem, platícím na Slovensku a Podkarpatské Rusi, a německým civilním procesem. Osnova navrhovaného zákona byla založena na unifikčním principu, což vedlo k mírným úpravám rakouského práva, které mělo být rozšířeno i na Slovensko.⁷⁰

Dovolání ve vládním návrhu nového civilního soudního řádu bylo koncipováno podobně jako v předchozí úpravě rakouského civilního soudního řádu, a je proto vhodné zmínit pouze rozdíly, které návrh obsahoval.⁷¹

⁶⁷ HORA, V., *Československé civilní právo procesní Díl III. Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010 s. 148 – 153; a dále § 477 Říšského zákona č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), ve znění účinném do 31. 12. 1950

⁶⁸ STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 19

⁶⁹ SCHELLE, K. In: SCHELLEOVÁ I. a kolektiv, *Civilní proces*, Praha: Eurolex Bohemia, 2006., s. 58

⁷⁰ SCHELLE, K. In: SCHELLEOVÁ I. a kolektiv, *Civilní proces*, Praha: Eurolex Bohemia, 2006., s. 57 - 58

⁷¹ STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 22

Prvním, vcelku zásadním rozdílem, bylo zvýšení hranice bagatelnosti (objektivní přípustnosti). Původní tehdejší hranice sporu musela být minimálně 500 Kčs, aby mohlo být dovolání podáno, ale vládní návrh ji zvyšoval na 1000 Kčs. Tato částka platila u podání dovolání proti jiným než potvrzujícím rozsudkům, proti kterým byla stanovena minimální částka sporu 5000 Kčs.⁷²

Vládní návrh lehce upravil i rozsah přezkumu rozhodnutím dovolacím soudem. Dřívější právní úprava obsahovala, že dovolací soud přezkoumá rozhodnutí v rozsahu dovolacího návrhu, avšak připravovaný návrh tuto povinnost rozšířil na přezkum rozhodnutí v mezích dovolacího návrhu a dovolacích důvodů.

Větší změnou prošly i dovolací důvody, ke kterým byly přidány tři nové. Prvním z nich bylo nepoužití nebo mylné užití právních předpisů, při zjišťování skutkového stavu (v tomto případě měl povinnost rozsudek zrušit a věc vrátit odvolacímu soudu). Druhým důvodem byl rozpor mezi skutkovými zjištěními a skutkovými předpoklady a konečně třetím byla skutková zjištění, která se přiči rozumnému usuzování. V rozhodování a ostatních věcech se vládní návrh civilního soudního řádu nikterak nezměnil od předchozí úpravy.⁷³

Závěrem lze konstatovat, že vládní návrh neobsahoval co do dovolání nebo civilního řízení, zásadní změny a od toho se odvíjela i kritika veřejnosti, která ho označovala za komentář k předchozí právní úpravě se snahou vyřešit pouze její nedostatky. Spolu s tím ale přišla i mnichovská diktatura, která nedovolila další projednání návrhu a proto nikdy nebyl přijat.⁷⁴

3.4 Civilní právo procesní od 1948 do 1963

3.4.1 Zákon o zlidovění soudnictví

S nastupujícím totalitním režimem v Československé republice byl v rámci civilního práva procesního přijat zákon č. 319/1948 Sb., zákon o zlidovění soudnictví, který ponechává v platnosti staré procesní předpisy, a tak právní dualismus v ČSR stále zůstává. S účinností od 1. 2. 1949 se mění charakter civilního procesu v ČSR.⁷⁵ Prvotním cílem této úpravy bylo umožnění

⁷² STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 23

⁷³ STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 23

⁷⁴ SEDLÁČEK, M. In: SEDLÁČEK M., STŘELEČEK T. *Zastoupení: specifika a kontext*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021 s. 5

⁷⁵ VOJÁČEK, L. In: VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL V. *České právní dějiny*. 3. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 632

rozhodování sporů v civilním řízení tzv. soudcům z lidu, čímž se sledovalo naplnění ustanovení § 140 odst. 3 Ústavy ČSR z roku 1948 (zákon č. 150/1948 Sb.)⁷⁶. Tito rozhodovali u soudů okresních nebo krajských, jako soudů nalézacích (tj. rozhodují v prvním stupni), soudů krajských jako soudů odvolacích nebo rekursních (tj. rozhodují ve druhém stupni), ale i u soudu Nejvyššího, pokud rozhodoval o odvolání.⁷⁷ Délka funkce soudce z lidu byla stanovena na dva roky s možností prodloužení takové funkce.

Zákon o zlidovění soudnictví přinášel i další novinky, jako například neslučitelnost funkcí soudce s funkcí notáře, advokáta či duchovního nebo zavedení povinnosti soudců rozhodovat na základě materiální pravdy,⁷⁸ čímž došlo k zesílení zásady vyhledávací vůči zásadě projednací. Soudům byla založena povinnost zjistit vše, co v řízení vyplyne napovrch, nikoli pouze to, co účastníci předloží.⁷⁹ Podle principu materiální pravdy neboli pravdy objektivní, musí být zjištěn skutečný stav věci, tj. takový stav, o kterém nejsou důvodné pochybnosti.⁸⁰

Organizace soudů byla zjednodušena tím, že se ze třístupňové soustavy stala soudní soustava dvoustupňová. Tato úprava měla za následek, že zákon o zlidovění soudnictví odstranil institut dovolání, jako takového a Nejvyšší soud nyní rozhodoval o odvoláních v případech, kdy v prvním stupni byl příslušný krajský soud.⁸¹

Se zrušeným institutem dovolání přišel zákon o zlidovění soudnictví s novotou v podobě stížnosti pro zachování zákona, která byla mimořádným opravným prostředkem (důvodová zpráva definuje, že „jde o výjimečný opravný prostředek, jehož prvotním účelem je zachování právní jednotnosti“⁸²), který mohl být podán pouze generálním prokurátorem. Generální prokurátor byl ve světle totalitního režimu v postavení „strážce zákona“, protože on jako jediný mohl vyvolat rozhodnutí nejvyššího soudu (vyjma odvolání, o kterém rozhodoval Nejvyšší soud).

⁷⁶ Srov. zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky § 150 odst. 3: „Soudní senáty se skládají zásadně ze soudců z povolání a ze soudců z lidu. Podrobnosti a výjimky stanoví zákon.“

⁷⁷ Důvodová zpráva k zákonu 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví

⁷⁸ VOJÁČEK, L. In: VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL V. *České právní dějiny*. 3. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 632

⁷⁹ Důvodová zpráva k zákonu 319/1948 Sb., zákon o zlidovění soudnictví

⁸⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, R. In: ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018 s. 68

⁸¹ SCHELLE, K. In: SCHELLEOVÁ I. a kolektiv, *Civilní proces*, Praha: Eurolex Bohemia, 2006., s. 58

⁸² Důvodová zpráva k zákonu 319/1948 Sb., zákon o zlidovění soudnictví

Stížnost pro zachování zákona byla charakteristická zejména tím, že nebyla vázána žádnou lhůtou. Pokud o ní Nejvyšší soud rozhodl a vyslovil porušení zákona, nemusela vyvolat žádné právní následky, protože jejím primárním účelem bylo usměrňovat praxi soudů do budoucna. Pokud účastník chtěl, aby takové rozhodnutí mělo právní následky, musel poté, co bylo vysloveno porušení zákona, navrhnout změnu nebo zrušení rozsudku, který byl stížností napaden a to do patnácti dnů od doručení rozsudku.⁸³

3.4.2 Občanský soudní řád z roku 1950

V rámci právnické dvouletky, ve které se došlo ke kodifikaci základních odvětví práva v Československu, byl připravován i nový občanský soudní řád, na kterém se podílela zejména komise v Praze a v Bratislavě. Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád) vstoupil v účinnost 1. 1. 1951, čímž došlo ke zrušení rakouského civilního řádu soudního z roku 1895. Nový občanský soudní řád nahradil veškeré civilní předpisy procesní, které u nás doposud platily, tím pádem do jednoho zákona bylo zahrnuto prakticky veškeré civilní právo procesní (řízení nalézací, sporné, nesporné, exekuční i konkursní), čímž tehdejší právní úpravu velmi zpřehlednil.⁸⁴ Upravit vše do jednoho kodexu sledovalo účel tzv. jednotného řízení, což byla idea, které se totalitní stát snažil dosáhnout.⁸⁵

Znakem totalitního státu bylo i výrazné deformování různých procesních zásad, zejména zásady projednací a dispoziční. Řízení bylo založeno na „posíleném“ principu materiální pravdy, kdy soudy měly povinnost rozhodovat na základě zjištění skutečného stavu věci a nepřihlížet k přednesům účastníků. Současně byla rozšířena pravomoc prokuratury, která mohla vstupovat do již zahájených řízení a činit úkony proti vůli účastníků nebo zahájit v určitých věcech řízení (později jí bylo umožněno zahájit řízení v jakékoli věci).⁸⁶ Pozitivní stránkou na novém občanském soudním řádu bylo zrušení právního dualismu v ČSR.

⁸³ Důvodová zpráva k zákonu 319/1948 Sb., zákon o zlidovění soudnictví a dále § 55 – 63 zákona 319/1948 Sb., zákona o zlidovění soudnictví

⁸⁴ VOJÁČEK, L. In: VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL V. *České právní dějiny*. 3. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 633

⁸⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, R. In: ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018 s. 43

⁸⁶ VOJÁČEK, L. In: VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL V. *České právní dějiny*. 3. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 633 a dále ZAHRADNÍKOVÁ, R. In: ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018 s. 43

Dle mého názoru je vhodné si přiblížit organizaci soudů v padesátých letech, kdy došlo k reorganizaci soudní soustavy pomocí zákona č. 64/1952 Sb., o soudech a prokuratuře a zákona č. 66/1952 o soudní organizaci. Soudy v období totalitního režimu sloužily jako nástroj pro zbavování se odpůrců komunistické strany, i když totalitní režim tuto reorganizaci popisoval jako opatření sloužící k „rozvinutí hospodářsko-organizační a kulturně výchovné funkce lidové demokratického státu.“⁸⁷

Zákon rozlišoval mezi dvěma typy soudů. Prvním typem byly obecné soudy, které dle prováděcího předpisu č. 66/1952Sb., o organizaci soudů se skládaly z Nejvyššího soudu, krajských soudů a lidových soudů. Druhým typem byly soudy zvláštní, které se dělily na soudy vojenské a soudy rozhodčí.⁸⁸ Nejnižší soudní jednotkou u soudů obecných představovaly lidové soudy, k nimž opravnou instancí byl soud krajský. Pokud v prvním stupni rozhodoval krajský soud, opravný prostředek projednával Nejvyšší soud. Složení senátů jednotlivých soudů zůstalo, až na drobné změny, stejné jako v úpravě zákona o zlidovění soudnictví.

Soudy se díky nové organizaci a volbě soudců jak z povolání, tak soudců z lidu staly jedním z hlavních nástrojů k potlačování odpůrců komunistické strany, což je možno dovodit z úvodních ustanovení zákona, který upravuje úkoly soudů.⁸⁹ Úkolem soudů, dle tohoto ustanovení, byla ochrana společenského řádu a státního zřízení republiky a ochrana její socialistické výstavby, nebo ochrana zájmů socialistických právnických osob a jiných společenských organizací.⁹⁰

Opravné prostředky v občanském soudním řádu dostaly značných změn oproti předchozí úpravě. Dovolání však ani v tomto předpisu neexistovalo a mezi řádné opravné prostředky se řadilo odvolání a stížnost. Odvolání mohlo být podáno účastníkem, nebo prokurátorem, proti každému nepravomocnému rozsudku první instance a to ve lhůtě patnácti dnů.⁹¹ Stížností byl nahrazen rekurz, který upravoval ČRS a byla přípustná proti usnesení soudu prvního stupně

⁸⁷ SCHILLE, K.; BÍLÝ, J. *Dějiny českého soudnictví*, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 366 a dále SCHELLE, K. In: VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL V. *České právní dějiny*. 3. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 540

⁸⁸ Zákon č. 66/1952 Sb., o organizaci soudů § 1 a 2

⁸⁹ SCHELLE, K. In: VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL V. *České právní dějiny*. 3. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 540

⁹⁰ Zákon č. 66/1952 Sb., o organizaci soudů § 3 odst. 1 a 3

⁹¹ Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád) § 172 - 174

(vyjma usnesení dožádaného nebo pověřeného soudce⁹²), kterými je soud vázán, tzn., že se jedná o taková usnesení, která se netýkají vedení řízení.⁹³

Mezi opravné prostředky mimořádné řadil zákon č. 142/1950 Sb., stížnost pro porušení zákona a obnovu řízení. Obnova řízení měla *de facto* pouze dva důvody obnovy. Ten první se týkal skutečností nebo důkazů, které účastník nemohl beze své viny uplatnit v původním řízení, kdy tento důvod bylo možné uplatnit, pouze pokud mohl přivodit příznivější rozhodnutí pro účastníka. Druhý důvod se opíral o trestnou činnost soudce, na základě které bylo rozhodnuto v neprospěch účastníka.⁹⁴ Subjektivní lhůta pro podání návrhu na obnovu řízení činila tři měsíce od právní moci rozhodnutí nebo od momentu, kdy se účastník dozvěděl o důvodech obnovy. Objektivní lhůta byla stanovena na pět let.⁹⁵

Stížnost pro porušení zákona byla mimořádným opravným prostředkem, který se výrazně odlišoval od jakéhokoli dosud známého opravného prostředku. Jeho hlavním záměrem byla především ochrana a prosazování socialistického práva, nikoli náprava právních nebo skutkových vad, jak tomu bylo u opravných prostředků v předchozích civilních kodexech.⁹⁶

Stížnost pro porušení zákona mohl podat pouze generální prokurátor nebo předseda nejvyšší soudu, pokud měl za to, že byl v řízení porušen zákon. O stížnosti rozhodoval Nejvyšší soud, a pokud ve svém rozhodnutí vyslovil, že byl porušen zákon, účastníkům začala ode dne doručení běžet patnáctidenní lhůta, během které mohli požádat soud, který v první instanci rozhodoval, aby rozhodnutí napadené stížností zrušil nebo změnil.⁹⁷

3.5 Občanský soudní řád z roku 1963

Vydání socialistické ústavy z roku 1960 (zákon č. 100/1960 Sb.) odstartovalo myšlenky o nutnosti rekonstruovat dosavadní občanský soudní řád. Dle tehdejšího smýšlení bylo důvodem, že občanský soudní řád z roku 1950 je příliš složitý a je tak nutné vytvořit nový, jednodušší, procesní předpis. Výsledkem se stal zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, který s mnoha novelami, platí

⁹² Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád) § 191

⁹³ Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád) § 190 a § 166

⁹⁴ Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád) § 197

⁹⁵ Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád) § 200

⁹⁶ STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 25

⁹⁷ STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 25

dodnes.⁹⁸ Opět se socialističtí zákonodárci nechali inspirovat sovětskou úpravou, tentokrát zásadami občanského soudního řízení SSSR. Nový procesní zákon se podstatně odlišoval od úpravy z roku 1950 a to především svým obsahem, protože z občanského soudního řádu byla například vypuštěna ustanovení o dědickém řízení nebo řízení o úschově, která byla samostatně upravena v notářském řádu z roku 1963.⁹⁹

Občanský soudní řád z roku 1963 měl dvě základní funkce. Tou první byla ochrana práv občanů ČSSR, které vyplývají ze soukromého práva a druhou byla funkce výchovná, kdy tyto dvě společně tvořily záruku socialistické zákonnosti.¹⁰⁰

Vůdčí zásadou civilního řízení, byla shodně jako u občanského soudního řádu z roku 1950 zásada materiální pravdy, jež se uplatňovala i v právu trestním, pracovním, ale byla zakotvena i v ústavě.¹⁰¹ Rovněž byla zachována z předchozí úpravy i většina dalších procesních zásad jako např. zásada rovnosti účastníku, zásada veřejnosti, zásada volného hodnocení důkazů, zásada dispoziční atd. Socialistickou ideologií byla však podstatně modifikována zásada projednací, která nově dávala větší možnost soudům zasahovat do samotného řízení.¹⁰²

Jistých změn dostály i opravné prostředky. Mezi řádné opravné prostředky občanský soudní řád z roku 1963 řadil pouze odvolání, a stížnost byla úplně vypuštěna. Od předchozí úpravy se odvolání lišilo např. přípustností, jelikož z důvodu odstranění institutu stížnosti, bylo možné odvolání podat proti každému rozhodnutí soudu první instance.¹⁰³ Rovněž se rozšířil okruh aktivně legitimovaných subjektů, kdy nový občanský soudní řád přidal právo podat odvolání národnímu výboru nebo společenské organizaci.¹⁰⁴ Dovolání občanský soudní řád neupravoval.

Stížnost pro porušení zákona a obnova řízení byly jedinými mimořádnými opravnými prostředky. Vedle rozšíření důvodů, pro které lze podat návrh na

⁹⁸ SCHELLE, K. In: SCHELLEOVÁ I. a kolektiv, *Civilní proces*, Praha: Eurolex Bohemia, 2006., s. 59

⁹⁹ VOJÁČEK, L. In: VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL V. *České právní dějiny*. 3. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 635

¹⁰⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

¹⁰¹ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky čl. 103 odst. 1

¹⁰² VOJÁČEK, L. In: VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL V. *České právní dějiny*. 3. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 635

¹⁰³ Srov. § 172 odst. 1 zákona č. 142/1950 Sb., zákon o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád): „*Odvolání je přípustné proti každému rozsudku soudu první stolice*“

¹⁰⁴ Srov. § 174 zákona č. 142/1950 Sb., zákon o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád): „*Odvolání může podat účastník nebo prokurátor.*“

obnovu řízení a jiných drobných úprav, byla úprava přejata z předchozího procesního kodexu.

Zásadní změnou prošla již zmíněná stížnost pro porušení zákona, u které byla zavedena tříletá lhůta, ale v určitých případech ji bylo možné podat i po jejím uplynutí. Dále byl rozšířen okruh subjektů, jež měly oprávnění podat takovou stížnost. Aktivně legitimovanými nově byli krajský prokurátor, předseda krajského soudu, okresní prokurátor a předseda okresního soudu.¹⁰⁵

V 60. letech prošla reformou i soudní soustava, když v roce 1961 byl ve světle socialistické ústavy přijat zákon č. 62/1961 Sb., o organizaci soudů, který za úkol justice považoval ochranu socialistického státu, její společnosti a „*výchovu občanů k oddanosti k vlasti, k věci socialismu a komunismu...*“¹⁰⁶ Soudní soustava byla tvořena Nejvyšším soudem, krajskými soudy, okresními soudy, vojenskými soudy a místními lidovými soudy.

V roce 1969 byl přijat ústavní zákon 155/1969 Sb., kterým se mění a doplňuje hlava osmá Ústavy (1960), jež v důsledku postupující federalizace republiky zavedl další dva další nejvyšší soudy a zrušil soudy lidové. Do soudní soustavy tak byly začleněny Nejvyšší soud České socialistické republiky a Nejvyšší soud Slovenské socialistické republiky. Tyto republikové soudy obdržely mandát dohlížet nad všemi soudy v jednotlivých republikách. Toto dozorování zahrnovalo rozhodování o odvoláních, projednávání stížností pro porušení zákona a vydávání stanovisek. Obdobnou pravomoc měl i celostátní Nejvyšší soud ČSSR.¹⁰⁷

3.5.1 Novela OSŘ provedená zákonem č. 519/1991 Sb.

Roky 1991 – 1993 byly pro civilní proces přelomové. Zejména novelami provedenými zákony č. 519/1991 Sb. a 171/1993 Sb., byla do civilního procesu zavedena spousta změn. Ze zákona č. 171/1993 Sb., je možné uvést např. změnu v dokazování, jež spočívala v tom, že sporné řízení bude ovládáno zásadou projednací a nesporné zásadou vyšetřovací, a také došlo k obnovení rozsudků pro

¹⁰⁵ STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 25- 26 a dále srov. § 210 zákona č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád): „*Proti pravomocnému rozhodnutí kteréhokoli soudu ve věcech občanskoprávních může generální prokurátor nebo předseda nejvyššího soudu podat stížnost pro porušení zákona, má-li za to, že v řízení nebo při rozhodování byl porušen zákon.*“

¹⁰⁶ SCHILLE, K.; BÍLÝ, J. *Dějiny českého soudnictví*, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 376

¹⁰⁷ SCHILLE, K.; BÍLÝ, J. *Dějiny českého soudnictví*, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 386 - 387

uznání a zmeškání.¹⁰⁸ Při vypracovávání zejména novely z roku 1991 bylo bráno na zřetel doporučení Výboru ministrů Rady Evropy z roku 1984, které sledovalo zjednodušení a zrychlení civilního řízení.¹⁰⁹

Po několika dekádách přináší novela OSŘ uvedená zákonem č. 519/1991 institut dovolání, které nahradilo stížnost pro porušení zákona. Důvody znovuzavedení dovolání se spatřují zejména ve společenském, politickém a ekonomickém vývoji a v četných nedostacích stížnosti pro porušení zákona.¹¹⁰

Prvním nedostatkem stížnosti pro porušení zákona byla libovůle generálního prokurátora, který jako jeden z mála ji mohl podat. Účastník mohl podat pouze podnět na podání stížnosti ke generálnímu prokurátorovi, který ji podat nemusel. Jeho rozhodování tak bylo založeno na neobjektivních úvahách.¹¹¹ S tímto důvodem souvisí i doporučení výboru ministrů Rady Evropy č. R (84) 5 ze dne 28. 2. 1984, o principech civilního procesu navržených ke zlepšení fungování justice, která doporučovala státům, aby bylo zrychleno a zjednodušeno fungování justice, a aby také omezily tzv. dozorčí opravné prostředky, jako byla stížnost pro porušení zákona.¹¹² Dovolání tak bylo novelou dáno plně do rukou účastníků řízení.

Druhým nedostatkem stížnosti pro porušení zákona byla její dlouhá lhůta pro podání, jež činila 3 roky od právní moci rozhodnutí, což zapříčiňovalo porušování zásady právní jistoty, zejména proto, že v této lhůtě vznikaly různé vztahy navazující na již pravomocné rozhodnutí.¹¹³ V prvních dvou letech však existovala ve třech druzích nesporného řízení (řízení o způsobilosti k právním úkonům, o prohlášení za mrtvého, o zápisu do obchodního rejstříku¹¹⁴) vedle dovolání i stížnost pro porušení zákona, do kterýchž mohl generální prokurátor v průběhu řízení vstoupit.¹¹⁵

Zásadní otázkou, která se řeší i dnes, bylo, zda má být dovolání řádným opravným prostředkem, nebo mimořádným. Pokud by mělo být dovolání řádným

¹⁰⁸BUREŠ, J., DRÁPAL, L. *Dovolání podle Občanského soudního řádu - 1. díl.* [Beck-online] Právní rozhledy, 1993, č. 5, [cit. 8. 10. 2023]. s. 157-163

¹⁰⁹ STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 30

¹¹⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 519/1991 Sb. a dále Důvodová zpráva k zákonu č. 171/1993 Sb.,

¹¹¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 519/1991 Sb.

¹¹² Dvořák B., *Nad koncepcí dovolání v civilních věcech* [CODEXIS] Právník č. 4/2018 s. 343 – 353 [cit. 8. 10. 2023]

¹¹³ Důvodová zpráva k zákonu č. 519/1991 Sb.

¹¹⁴ Zákon č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád § 35 odst. 1 a ustanovení přechodná a závěrečná bod 1 písm. i)

¹¹⁵ KRČMÁŘ, Z. [Dovolání (§ 236-243d)] In: DRÁPAL, L., BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II.* [Beck-online] 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1862, [cit. 8. 10. 2023]

opravným prostředkem, bylo by dle důvodové zprávy v rozporu s tehdy sledovanou tendencí zjednodušení a zrychlení civilního procesu, která byla ovlivněna již zmíněným doporučením Výboru ministrů. Důvodová zpráva dále uvádí, že dovolání jako třetí instance by znamenalo „nežádoucí“ odklad vykonatelnosti a právní moci napadaného rozhodnutí. Současně dovolání ve formě mimořádného opravného prostředku bylo v souladu s kompetenčními zásadami mezi republikami a federací.¹¹⁶

S tímto nesouhlasí Dvořák, který argumentuje jednak doporučením Výboru ministrů Rady Evropy č. R (84) 5 ze dne 28. 2. 1984, které nevylučuje možnou existenci třetí instance, když pouze jako sedmý princip stanoví, že by měla být přijata opatření, která by zabránila zneužívání opravných prostředků po vynesení rozsudku,¹¹⁷ a dále právní praxí v Rakousku, které je také členem Rady Evropy a upravuje dovolání jako řádný opravný prostředek, z čehož plyne, že důvodová zpráva svým odůvodněním neobstojí.¹¹⁸

Dovoláním bylo možné napadnout pravomocné rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští. Dovoláním mohla být napadena rozhodnutí soudů druhého stupně, pokud byl změněn rozsudek prvostupňového soudu, anebo pokud odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že dovolání je přípustné. Důvod této úpravy odlišné od přípustnosti odvolání (odvolání je přípustní proti každému rozhodnutí soudu I. stupně), byl spatřován v potřebě, aby Nejvyšší soud, jakožto jediný soud, který je oprávněn o dovolání rozhodnout, nebyl zahlcován ohromným množstvím dovolání.¹¹⁹

Lhůta k podání dovolání byla ve srovnání se stížností pro porušení zákona znatelně kratší, jelikož činila pouze jeden měsíc od právní moci napadaného rozhodnutí nebo opravného usnesení a dovolatel musel být zastoupen advokátem nebo komerčním právníkem, pakliže neměl právnické vzdělání¹²⁰

O dovolání první rok novely rozhodovaly buď nejvyšší soudy federativních republik v případech, kdy krajský soud rozhodoval o odvolání, nebo Nejvyšší soud České a Slovenské federativní republiky, pokud odvolací instancí

¹¹⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 519/1991 Sb.

¹¹⁷ Doporučení č. R (84) 5 Výboru ministrů členským státům o zásadách občanského soudního řízení určené ke zlepšení fungování soudnictví. [online] 28. 2. 1984, Princip 7 Dostupné z: <https://rm.coe.int/16804e19b1>

¹¹⁸ Dvořák B., *Nad koncepcí dovolání v civilních věcech* [CODEXIS] Právník č. 4/2018 s. 343 – 353 [cit. 8. 10. 2023]

¹¹⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 519/1991 Sb.,

¹²⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 519/1991 Sb.,

byly ony nejvyšší soudy federativních republik.¹²¹ V souvislosti se vznikem samostatného Českého státu došlo k vytvoření vrchních soudů (které nahradily Nejvyšší soud republiky) a Nejvyššího soudu České republiky, zákonem České národní rady č. 17/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, ve znění zákona č. 264/1992 Sb.¹²² Bylo tak nutné i novelizovat OSŘ a tak novelou provedenou zákonem České národní rady č. 24/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád, byla pravomoc ve věcech dovolání bývalého republikového soudu předána vrchním soudům a pravomoc bývalého Nejvyššího soudu federace Nejvyššímu soudu České republiky.¹²³

3.5.2 Novela OSŘ provedená zákonem č. 238/1995 Sb.

Zákon č. 238/1995 Sb., přináší do institutu dovolání převážně systémové změny a zásadním způsobem ho nemění. Ustanovení § 10a OSŘ, ve znění novely, provádělo změnu v dělbě moci mezi nově vzniklými vrchními soudy a Nejvyšším soudem. Vrchním soudům byla odebrána pravomoc rozhodovat o dovolání a staly se apelačními soudy. Nejvyšší soud se tak tímto zákonem stal výlučným orgánem s pravomocí rozhodovat o dovolání.¹²⁴

Zákon č. 238/1995 Sb., zpřísnil přípustnost dovolání tím, že byla stanovena peněžitá hranice minimálně 20 000 Kč a u obchodních věcí 50 000 Kč. Rovněž však byla rozšířena tzv. přípustností dovolání v dalších věcech, mezi které například patřilo usnesení odvolacího soudu o odmítnutí odvolání nebo zastavení odvolacího řízení.¹²⁵

Podstatná změna nastala i v ustanovení 238 OSŘ ve znění novely, které upravovalo přípustnost dovolání v případech, kdy odvolací soud v potvrzujícím rozsudku vyslovil, že je dovolání přípustné, protože se jedná o otázku zásadního právního významu. Novelizovaný OSŘ umožňoval podání dovolání i přes to, že nebylo vyhověno návrhu účastníka na vyslovení přípustnosti dovolání, pokud Nejvyšší soud sám dospěl k závěru, že otázka je zásadního právního významu. Toto ustanovení vyústilo v problematickou situaci při podání ústavní stížnosti dle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (s účinností od 26. 10 1995 – 9. 5.

¹²¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 519/1991 Sb.,

¹²² SCHILLE, K.; BÍLÝ, J. *Dějiny českého soudnictví*, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 412

¹²³ Zákon České národní rady č. 24/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád § 8a

¹²⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 238/1995 Sb.

¹²⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 238/1995 Sb.

1998).¹²⁶ Ústavní stížnost bylo dle § 72 odst. 2 zákona o Ústavním soudu možné podat ve lhůtě 60 dnů od právní moci rozhodnutí o posledním opravném prostředku. Avšak při podání dovolání dle § 239 odst. 2 OSŘ (s účinností od 1. 1. 1996), vznikla právní nejistota, zda bude dovolání přípustné a bude se ve světle tehdejší rozhodovací praxe Ústavního soudu jednat o poslední opravný prostředek.

Modelovým příkladem k této problematice je případ Zvolská a Zvolský v. Česká republika. Tito uzavřeli v roce 1967 kupní a darovací smlouvu s M. R. na zemědělské stavení, které chtěl prodat kvůli svým rodinným poměrům. Dřívější převod nemovitostí byl postaven na principu, že se dům prodá a přilehlé pozemky obdělávané JZD se k tomu darují. V roce 1991 pan M. R. podepsal prohlášení, že půdu k pozemku převedl ze své vlastní vůle, avšak o dva roky později na Zvolské podal žalobu s odvoláním na ustanovení § 8 odst. 3 zákona o půdě¹²⁷ a požadoval zrušení části kupní smlouvy o bezplatném převodu půdy. Žalobě vyhověl okresní soud a soud odvolací jeho rozhodnutí potvrdil a současně konstatoval, že pojmy „dary“ a „převod bez náhrady“ v ustanovení § 8 odst. 4 zákona o půdě jsou stejného významu. Návrh žalovaných na připuštění dovolání byl odvolacím soudem zamítnut s odůvodněním, že se nejedná o otázku zásadního právního významu.¹²⁸

V souladu s tehdejším ustanovením § 239 odst. 2 OSŘ, podali Zvolští 14. června 1966 dovolání, aby sám Nejvyšší soud posoudil zásadní právní význam ve vyložení pojmů „dary“ a „převod bez náhrady“. Nejvyšší soud nepovolil dovolání s odůvodněním, že otázka není zásadního právního významu a tyto pojmy jsou již vyloženy v judikatuře Nejvyššího soudu. Rozsudek Nejvyššího soudu byl Zvolským zaslán až 11. září 1997. V dobré víře následně podali ústavní stížnost 12. 11. 1997, kde se domáhali zrušení rozhodnutí okresního a krajského soudu a také zrušení ustanovení § 8 odst. 4 zákona o půdě.¹²⁹

Ústavní stížnost byla Ústavním soudem odmítnuta s odůvodněním, že zamítavé rozhodnutí Nejvyššího soudu o nepřipuštění dovolání není rozhodnutím o

¹²⁶ STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 34 - 35

¹²⁷ *V případě, že vlastník pozemku daroval v tísní své pozemky fyzické osobě nebo je bezúplatně převedl v souvislosti s uzavřením kupní smlouvy na budovu, k níž pozemky patřily, a jsou-li tyto pozemky ke dni účinnosti tohoto zákona ve vlastnictví osoby, již byly darovány nebo bezúplatně převedeny, nebo ve vlastnictví osoby této osobě blízké, rozhodne soud na návrh oprávněné osoby: a) buď o zrušení smlouvy v té části, kterou byly pozemky darovány nebo bezúplatně převedeny fyzické osobě, nebo...*

¹²⁸ Rozsudek ESLP ze dne 12. 11. 2002 stížnost č. 46129/99 Skutková zjištění bod 2 - 13

¹²⁹ Rozsudek ESLP ze dne 12. 11. 2002 stížnost č. 46129/99 Skutková zjištění bod 14 - 17

posledním opravném prostředku ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu¹³⁰

Zvolští (stěžovatelé) následně podali stížnost k ESLP na základě bývalého čl. 25 EÚLP. Podstatou řízení bylo, zda byl porušen čl. 1 a čl. 6 bod 1 EÚLP. Argumenty vlády podřývaly zásadu právní jistoty, jelikož se většina opírala o opatrnost účastníků řízení, když dle jejího názoru měli stěžovatelé podat současně dovolání a ústavní stížnost, aby se tak vyhnuli nebezpečí překročení 60 denní lhůty na podání ústavní stížnosti. Vláda namítala sérii rozhodnutí Ústavního soudu, avšak ta se týkala věcí před nabytím účinnosti novely OSŘ provedené zákonem 238/1995 Sb.¹³¹

Stěžovatelé tvrdili, že jim bylo odepřeno právo na spravedlivý proces tím, že Ústavní soud odmítl jejich stížnost poté, co zjistil, že byla jejich žádost o souhlas s dovoláním zmítnuta. Je nutné dodat, že rozhodnutí o povolení nebo nepovolení dovolání stálo čistě na úvaze Nejvyššího soudu. Stěžovatelé dále uvedli, že svým rozhodnutím Ústavní soud brání účastníkům, kteří podají dovolání podat následně ústavní stížnost, jelikož buď účastník podá ve lhůtě dovolání a následně bude jeho ústavní stížnost zamítnuta pro opožděnost, nebo podá ústavní stížnost, která však bude odmítnuta, jelikož dle bývalého § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu nevyčerpal všechny opravné prostředky.¹³² Sám Ústavní soud ve svých rozhodnutích zdůrazňuje, že dovolání je poslední opravný prostředek v civilním řízení.¹³³

ESLP se ztotožnil s názorem stěžovatelů, že nebyli schopni posoudit jejich šance na získání souhlasu s dovoláním a byli v dobré víře, že lhůta pro podání ústavní stížnosti dle § 72 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, počíná běžet rozhodnutím Nejvyššího soudu. ESLP konstatoval, že lhůty pro dovolání nesmí být dány takovým způsobem, aby znepřístupnily použití jiného opravného prostředku a ohrozili tak zásadu právní jistoty.

ESLP dále uvedl, že při podání dovolání by se mohla lhůta pro podání ústavní stížnosti alespoň pozastavit a to zejména s ohledem na ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, který nečinní rozdíl mezi mimořádnými a řádnými opravnými prostředky. ESLP také zamítl „námitku opatrnosti“ ze strany vlády, ke které konstatoval, že postup, aby účastník podal jak ústavní stížnost, tak

¹³⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 4. 8. 1998 sp. zn. II. ÚS 429/97

¹³¹ Rozsudek ESLP ze dne 12. 11. 2002 stížnost č. 46129/99 Právní zjištění bod 39 a 44

¹³² Rozsudek ESLP ze dne 12. 11. 2002 stížnost č. 46129/99 Právní zjištění bod 43, 48 - 49

¹³³ Rozsudek ESLP ze dne 12. 11. 2002 stížnost č. 46129/99 Právní zjištění bod 26, 28

dovolání je nejistý a hlavně bez právního základu. Rovněž shledal, že dle § 72 odst. 2 a § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, byly vyčerpány všechny opravné prostředky.¹³⁴

Z těchto důvodů ESLP došel k závěru, že striktní výklad procesního práva soudem zbavil stěžovatele jejich práva na přístup k soudu a byl tak porušen čl. 1 spolu s čl. 6 EÚLP.¹³⁵

3.5.3 Novela OSŘ provedená zákonem č. 30/2000 Sb.

Třetí podstatná změna dovolání byla provedena zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, která měla podstatný vliv na samotné civilní řízení.

V první řadě byla znovuzavedena koncentrace řízení. Od tohoto principu bylo upuštěno od zrušení civilního řádu soudního z roku 1895 a znovu byl zaveden až touto novelou, která v ustanovení § 118b OSŘ (ve znění novely) zakotvila tzv. zákonnou koncentraci a v ustanovení § 118c OSŘ (ve znění novely) tzv. soudcovskou koncentraci, která byla následně zrušena novelou č. 7/2009 Sb.¹³⁶

V rámci dovolání byly upraveny zejména lhůty. Běh lhůty již nebyl vázán na právní moc rozhodnutí odvolacího soudu, ale počátek lhůty byl stanoven na den, kdy bylo účastníkovi, který dovolání podává, takové rozhodnutí doručeno. Rovněž byla prodloužena lhůta na podání dovolání a stanovena poučovací povinnost soudů ke „všem“ opravným prostředkům, které má účastník právo podat.¹³⁷

Nová dovolací lhůta, která činila 2 měsíce, byla zachována také tehdy, pokud se účastník řídil nesprávným poučením soudu o podání dovolání. Obsahovalo-li rozhodnutí nesprávné poučení, že dovolání není přípustné, bylo možné ho podat do 4 měsíců od doručení rozhodnutí.¹³⁸

Poučovací povinnost soudů o dovolání byla závislá do účinnosti novely 30/2000 Sb., na rozhodnutích Ústavního soudu.¹³⁹ Nová úprava však nutnost

¹³⁴ Rozsudek ESLP ze dne 12. 11. 2002 stížnost č. 46129/99 Právní zjištění bod 52 - 54

¹³⁵ Rozsudek ESLP ze dne 12. 11. 2002 stížnost č. 46129/99 Právní zjištění bod 55

¹³⁶ Úlehlová S., *Přežije koncentrace řízení, anebo se vydáme francouzskou cestou?* [CODEXIS], Bulletin advokacie č. 3/2023 s. 34-35 [cit. 10. 10. 2023]

¹³⁷ ŠNAJDEROVÁ, K. *Některé změny v právní úpravě dovolání po novele o.s.ř. č. 30/2000 Sb. účinné od 1. 1. 2001.* [Beck-online] Bulletin advokacie, 2005, č. 11-12, s. 19-23 [cit. 10. 10. 2023]

¹³⁸ ŠNAJDEROVÁ, K. *Některé změny v právní úpravě dovolání po novele o.s.ř. č. 30/2000 Sb. účinné od 1. 1. 2001.* [Beck-online] Bulletin advokacie, 2005, č. 11-12, s. 19-23 [cit. 10. 10. 2023]

¹³⁹ Srov. § 157 v úpravě účinné do 31. 12. 2000: „V písemném vyhotovení rozsudku se...uvede...poučení o odvolání, poučení o možnosti výkonu rozhodnutí a den a místo vyhlášení.“

soudů poučit o „všech“ opravných prostředcích zakotvila přímo do OSŘ (ve znění novely) ustanoveními, že se v písemném vyhotovení rozsudku či usnesení musí soud mimo jiné uvést poučení o tom, zda je přípustný opravný prostředek, vyjma žaloby na zmatečnost a obnovu řízení, a o lhůtě a místě jeho podání.¹⁴⁰

Dovolání výrazně ovlivnilo i znovuzavedení žaloby pro zmatečnost. Nově tak dovolání nebylo přípustné jen na základě zmatečnostních důvodů, dovolací soud k nim však mohl přihlídnout. Tímto se z dovolání stal základní prostředek ke sjednocování rozhodovací činnosti soudů a z důvodů přípustnosti dovolání, které byly obsaženy v bývalém § 237, se staly důvody přípustnosti žaloby pro zmatečnost.¹⁴¹

Zásadní změnou prošla i samotná přípustnost dovolání, která byla po novelizaci založena na diformitě rozhodnutí odvolacího soudu s rozhodnutím soudu prvního stupně, „skryté diformitě“ a na posouzení dovolacího soudu.¹⁴² Diformitu lze definovat jako rozdílnost rozhodnutí soudu prvního stupně a soudu odvolacího. Naopak skrytá diformita je spatřována v odlišném právním názoru např. v případě, když odvolací soud zruší rozhodnutí soudu prvního stupně a následně ho zaváže odlišným právním názorem.¹⁴³

3.5.4 Novela OSŘ provedená zákonem č. 7/2009 Sb.

Další novela OSŘ, která výrazně ovlivnila institut dovolání, ale i civilní řízení jako takové je tzv. souhrnná novela OSŘ, provedená zákonem č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Cíl novely se ve většině shodoval s předchozími novelami tím, že měla zjednodušit fungování justice (zefektivnění doručování), urychlit průběh řízení (posílení koncentrace řízení, zavedení přípravného jednání) a odstranit nedostatky, které vyplývaly z rozhodovací praxe. Dalšími oblastmi, kterými se novela zabývala, bylo posílení funkce notáře jako soudního komisaře v dědickém řízení nebo omezení rozsahu odůvodnění rozhodnutí soudů.¹⁴⁴

¹⁴⁰ ŠNAJDEROVÁ, K. *Některé změny v právní úpravě dovolání po novele o.s.ř. č. 30/2000 Sb. účinné od 1. 1. 2001.* [Beck-online] Bulletin advokacie, 2005, č. 11-12, s. 19-23 [cit. 10. 10. 2023] a dále Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb.,

¹⁴¹ STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 42

¹⁴² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2000 Sp. zn. 29 Cdo 2600/99

¹⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 6. 2006 Sp. zn. 28 Cdo 1618/2005

¹⁴⁴ Důvodová zpráva k zákonu 7/2009 Sb.

Velký přínos spatřuji v úpravě principu koncentrace řízení a její posílení zejména. Bylo zrušeno ustanovení § 118c OSŘ (ve znění novely) zakotvující soudcovskou koncentraci, zejména proto, že se neosvědčila koncentrace na návrh účastníka a následně stanovená rozhodnutím soudu.¹⁴⁵ Novela však přinesla nový institut, tzv. přípravné řízení. Jeho zavedení mělo být jakousi prevencí a minimalizovat tak nutnost odročování jednání z důvodu nových důkazů a tvrzení v případech, kdy není znám okruh relevantních a sporných skutečností a nejsou navrženy důkazy, protože účastníci nesplnili svou povinnost tvrzení a důkazní.¹⁴⁶

Změny dovolání zřejmě mířily na zredukování počtu podání, která jsou podávána k Nejvyššímu soudu, což se promítá zejména v délce dovolacího řízení, která v určitých případech „atakovala“ i dva roky, od doby, kdy byly spisy doručeny dovolacímu soudu.¹⁴⁷

První konkrétní změnou bylo zvýšení hranice bagatelních sporů. Peněžité plnění muselo od účinnosti novely převyšovat 50 000 Kč a v obchodních sporech 100 000 Kč, aby bylo dovolání přípustné.¹⁴⁸

Další změnou v přípustnosti dovolání byla úprava tzv. otázky zásadního právního významu. Rozhodnutí bylo, dle novelizovaného ustanovení § 237 odst. 3 OSŘ, zásadního právního významu, pokud řešilo právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu nebyla dosud řešena, nebo která je řešena soudy rozdílně, nebo má-li být dovolacím osudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.¹⁴⁹ Novela přidala do již zmíněného ustanovení dovětek, který „měl především za cíl odstranit pochybnosti o tom, z jakých důvodů lze podat dovolání, jehož přípustnost byla založena § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ ve znění souhrnné novely“¹⁵⁰

Dále novela upravovala přípustnost dovolání proti usnesením procesní povahy. Úprava samotná se netýká taxativního výčtu jako takového, ale podmínky, kdy takové dovolání mohlo být podáno. Novelizovaná úprava

¹⁴⁵ Důvodová zpráva k zákonu 7/2009 Sb.

¹⁴⁶ MACKOVÁ, A. In: ŠKÁROVÁ M. a kol. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*, 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 9. 2009, Praha: Linde Praha a. s. 2009, s. 265

¹⁴⁷ VLASÁK, M. *Dovolání po souhrnné novele občanského soudního řádu*. [Beck-online] *Právní rozhledy*, 2009, č. 9, s. 308-312 [cit. 14. 10. 2023]

¹⁴⁸ VLASÁK, M. *Dovolání po souhrnné novele občanského soudního řádu*. [Beck-online] *Právní rozhledy*, 2009, č. 9, s. 308-312 [cit. 14. 10. 2023]

¹⁴⁹ Srov. § 237 odst. 3 OSŘ *podle úpravy účinné, před novelou č. 7/2009 Sb., upravovalo otázku zásadního právního významu tak, že přípustnost byla dána, pokud otázka nebyla dovolacím soudem dosud řešena, nebo byla odvolacími soudy rozhodována rozdílně, nebo řešil-li právní otázku v rozporu s hmotným právem. Dovětek o hmotném právu byl novelou vypuštěn.*

¹⁵⁰ STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 43

zužovala přípustnost dovolání proti procesním usnesením tak, že dovolání bylo v takových případech přípustné, zejména pokud by předmětná procesní otázka byla dovolacím soudem rozhodnuta jinak.¹⁵¹

V poslední řadě významnou změnou bylo i odůvodňování usnesení Nejvyššího soudu, kterým odmítal dovolání, nebo dovolací řízení zastavoval. Do této novely se odůvodňování takového usnesení řídilo především nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 1/03, který zrušil v roce 2004 ustanovení § 243 odst. 2 OSŘ, jež upravovalo, že takové usnesení nemusí být odůvodněno vůbec. Ústavní soud však došel k závěru, že: „*Uvedení stručných důvodů, o které Nejvyšší soud své odmítavé rozhodnutí opřel, nemohou Nejvyšší soud zatížit významným způsobem, a tedy ani významně ovlivnit celkovou délku soudního řízení a omezení práv účastníka dovolacího řízení se tedy jeví být zjevně nepřiměřeným sledovanému cíli.*“¹⁵²

3.5.5 Novela OSŘ provedená zákonem č. 404/2012 Sb.

1. 1. 2013 nabyla účinnosti novela OSŘ č. 404/2012 Sb., která přináší změnu v celkovém pojetí dovolání a to zejména tím, že po dlouhé době opouští přípustnost dovolání na základě diformity a přesouvá se k přípustnosti v taxativně vyjmenovaných případech.¹⁵³ Neúnosné zatížení Nejvyšší soudu bylo základním důvodem pro odstoupení od dosavadní koncepce dovolání.¹⁵⁴ Totiž přípustnost na základě již zmíněné diformity, která byla zavedena novelou OSŘ č. 30/2000 Sb., ji ustanovila velmi široce, což vyústilo v enormní zatížení Nejvyššího soudu a prodloužení dovolacího řízení.¹⁵⁵

Důvodem pro změnu přípustnosti byl i fakt, že úprava účinná do 31. 12. 2012 „popírala“ úlohu Nejvyššího soudu, která byla a je stanovená v § 14 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, podle něhož Nejvyšší soud zajišťuje zejména jednotu a zákonnost rozhodování. Avšak samotné ustanovení § 241a OSŘ, ve znění do 31. 12. 2012, dělalo z Nejvyššího soudu jakousi „třetí instanci“ k posuzování skutkových otázek.¹⁵⁶

¹⁵¹ VLASÁK, M. *Dovolání po souhrnné novele občanského soudního řádu*. [Beck-online] Právní rozhledy, 2009, č. 9, s. 308-312 [cit. 14. 10. 2023]

¹⁵² Nález Ústavního soudu ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03

¹⁵³ KORBEL F., *Jak se změni dovolání v civilních věcech?* [CODEXIS] Právní rádce č. 12/2012 s. 10 - 13 [cit. 14. 10. 2023]

¹⁵⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 404/2012 Sb.

¹⁵⁵ KORBEL F., *Jak se změni dovolání v civilních věcech?* [CODEXIS] Právní rádce č. 12/2012 s. 10 - 13 [cit. 14. 10. 2023]

¹⁵⁶ KORBEL F., *Jak se změni dovolání v civilních věcech?* [CODEXIS] Právní rádce č. 12/2012 s. 10 - 13 [cit. 15. 10. 2023]

Zásadní význam ve vztahu k otázce zásadního právního významu, kterou posuzoval Nejvyšší soud, měl nálezn Ústavního soudu ze dne 21. 2. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 29/11, kterým bylo zrušeno ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ¹⁵⁷, ve znění účinném do 31. 12. 2012.¹⁵⁸ Ústavní soud ve svém nálezu došel k závěru, že již zmíněné ustanovení není ústavně konformní a to z důvodu, že umožňovalo Nejvyššímu soudu uvážít, zda taková otázka je či není zásadního právního významu a tím vytvářet nepředvídatelné rozhodnutí.¹⁵⁹ Nepředvídatelnost Ústavní soud spatřoval ve vágnosti definice zásadního právního významu, podpořenou demonstrativním výčtem rozhodnutí odvolacího soudu, která mají mít zásadní právní význam. Způsob rozhodování o odmítnutí dovolání z důvodu, že ve věci nebyl shledán zásadní právní význam a nejednotná judikatura Nejvyššího soudu, která nepředvídatelně rozšiřovala nebo zužovala, které rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní právní význam.¹⁶⁰

Další velkou změnou bylo oproštění se od kasačního opravného systému a nově se dovolací soud řídil revizním opravným systémem, což znamená, že dovolací soud, pokud je dovolání včasné a přípustné, může napadené rozhodnutí zmítnout (pokud je rozhodnutí odvolacího soudu správné), zrušit (nejsou-li podmínky pro změnu nebo zamítnutí) nebo změnit (pokud rozhodnutí odvolacího soudu není správné, ale je možné ve věci rozhodnout).¹⁶¹

Oproti úpravě účinné do 31. 12. 2012 novela umožnila, aby Nejvyšší soud svým rozhodnutím odložil nejen vykonatelnost, ale také materiální právní moc rozhodnutí.¹⁶²

3.5.6 Novela OSŘ provedená zákonem č. 296/2017 Sb.

Novela OSŘ č. 296/2017 Sb., přinesla podstatnou změnu v přípustnosti dovolání a některých úkonech dovolacího soudu a mířila zejména na obřemenění dovolacího soudu kvůli široce formulované přípustnosti dle § 237 OSŘ.¹⁶³

¹⁵⁷ Ustanovení znělo: „jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b) a **dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam.**“

¹⁵⁸ Důvodová zpráva l zákonu č. 404/2012 Sb.

¹⁵⁹ STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 50

¹⁶⁰ ZAHRADNÍKOVÁ R., *Dovolací řízení po novele občanského soudního řádu ve světle slovenské, německé a francouzské právní úpravy* [CODEXIS] Obchodní právo č. 1/2013 s. 20 – 34 [cit. 15. 10. 2023]

¹⁶¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 404/2012 Sb.

¹⁶² ZAHRADNÍKOVÁ R., *Dovolací řízení po novele občanského soudního řádu ve světle slovenské, německé a francouzské právní úpravy* [CODEXIS] Obchodní právo č. 1/2013 s. 20 – 34 [cit. 15. 10. 2023]

Nejzásadnější změnu spatřuji ve změně ustanovení § 238 odst. 1 písm. c) OSŘ, resp. v rámci nepřipustnosti dovolání v bagatelních věcech. Předchozí právní úprava nedopadala na rozhodnutí, které byly sice vydány v řízení o bagatelní věci, ale sama o sobě nezavazovala k plnění (např. mezitímní rozsudek nebo rozhodnutí odvolacího soudu o místní příslušnosti). Po účinnosti této novely již nelze dovoláním napadnout žádná rozhodnutí, která byla vydána v řízení o bagatelním peněžitém plnění.¹⁶⁴

Z připustnosti dovolání bylo rovněž vyloučeno rozhodnutí, kterým dovolací soud zrušil rozhodnutí soudu prvního stupně a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Důvodem pro vyloučení tohoto rozhodnutí je nevhodnost, ale také nepotřebnost, aby Nejvyšší soud zasahoval do této části soudního řízení.¹⁶⁵

Další rozhodnutí, která byla vyloučena z dovolacího přezkumu, jsou usnesení, kterými bylo rozhodnuto o návrhu na osvobození od soudního poplatku nebo o povinnosti zaplatit soudní poplatek, usnesení, kterými bylo rozhodnuto o žádosti účastníka o ustanovení zástupce a rozhodnutí v části týkající se výroku o nákladech řízení.¹⁶⁶

Novelou byly rozšířeny případy, ve kterých může dovolací řízení skončit soud prvního stupně. Konkrétně se jedná o nedostatek podmínky uvedené v § 241 OSŘ (podmínka povinného zastoupení), která nebyla odstraněna ve lhůtě k podání dovolání. Předseda senátu soudu prvního stupně v takovém případě řízení zastaví.¹⁶⁷

Byla ovšem rozšířena i oprávnění dovolacího soudu, který v případech změny rozhodnutí odvolacího soudu, zruší všechna rozhodnutí vydaná v odvolacím řízení nebo v prvním stupni, která jsou na změněném rozhodnutí závislá. Rovněž může od účinnosti novely také rozhodnout z důvodu zjevné bezdůvodnosti dovolání.¹⁶⁸

Konečně byla odstraněna šestiměsíční lhůta na vydání rozhodnutí o odmítnutí dovolání Nejvyšším soudem, jelikož není v silách dovolacího soudu ji dodržovat. Zbytečnou se stala lhůta, také proto, že se jednalo o lhůtu pořádkovou

¹⁶³ Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb.

¹⁶⁴ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád s účinností od 30. 9. 2017 § 238 odst. 1 písm. c)

¹⁶⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb.

¹⁶⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád s účinností od 30. 9. 2017 § 238 odst. 1 písm. h), i) a j)

¹⁶⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád s účinností od 30. 9. 2017 § 241b

¹⁶⁸ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád s účinností od 30. 9. 2017 § 243d odst. 2 a § 243c odst. 1

a s jejím nedodržením nebyly spojeny žádné důsledky, to však vedlo účastníky k domáhání se náhrady újmy za nesprávný úřední postup.¹⁶⁹

4 Aktuální právní úprava

Zákon č. 404/2012 Sb., byl poslední novelou OSŘ, která výrazným způsobem ovlivnila institut dovolání. Tzn. v současné době stále pojmáme dovolání jako mimořádný opravný prostředek, který je možné podat proti pravomocnému rozhodnutí odvolacího soudu, jímž se řízení končí, pokud to zákon připouští. Nicméně již před několika lety byla zahájena práce na novém civilním kodexu a v roce 2020 byla ministerstvem spravedlnosti zveřejněna druhá verze věcného záměru civilního řádu soudního, který dovolání koncipuje jako řádný opravný prostředek, zejména z důvodu „*znovuobnovení významu institutu právní moci*“, kdy právní moc má představovat konečné a závazné řešení sporu. Takové řešení by současně posílilo i princip právní jistoty, jelikož k prolomení právní moci by strany mohli využít pouze žalobu pro zmatečnost a žalobu na obnovu řízení.¹⁷⁰

4.1 Přípustnost dovolání

4.1.1 Objektivní podmínky přípustnosti dovolání

Předmět dovolání, přípustnost dovolání a zákonem stanovená lhůta pro jeho podání tvoří společně tzv. objektivní podmínky přípustnosti dovolání. Proto, aby byla splněna podmínka způsobilého **předmětu dovolání**, musí být dle § 236 odst. 1 OSŘ podáno proti pravomocnému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se řízení končí, pokud to zákon připouští.¹⁷¹ V závislosti na prvoinstančním řízení se může jednat o rozhodnutí krajského nebo vrchního soudu.

Na ustanovení § 236 odst. 1 navazuje odstavec druhý, který říká, že „*odvolání proti důvodům není přípustné.*“ Tento předpoklad vyplývá zejména ze zásady, že pouze výrok rozhodnutí může založit, změnit nebo autoritativně potvrdit práva a povinnosti.¹⁷²

¹⁶⁹ SEDLÁČEK, D., ŠTRUM, J., KMEC, J. *Významné změny v právní úpravě soudních sporů* [online] 2017 [cit. 17. 2. 2024] Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyznamne-zmeny-v-pravni-uprave-soudnich-sporu-106666.html>

¹⁷⁰ Věcný záměr civilního řádu soudního finální znění 2. verze s. 361 - 363

¹⁷¹ HAMULÁKOVÁ, K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 881

¹⁷² STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 59

Z hlediska **přípustnosti dovolání** je nejdůležitější ustanovení § 237 OSŘ, které od 1. 1. 2013 zavedlo novou koncepci, dle které je dovolání přípustné „*proti rozhodnutím odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.*“¹⁷³

O rozhodnutí odvolacího soudu kterým se řízení končí se jedná v případech, kdy odvolací soud vydal např. rozhodnutí o potvrzení rozhodnutí soudu prvního stupně nebo změně rozhodnutí (z praktického hlediska je dobré zmínit, že dovolání může být podáno již proti nepravomocnému rozhodnutí, avšak soud věc dovolacímu soudu předá až poté, co jako celek nabude právní moci¹⁷⁴), nebo dovolání napadá některé usnesení odvolacího soudu, která jsou vyčtena v § 238a OSŘ, např. usnesení o procesním nástupnictví, tedy o vstupu nového účastníka na místo dosavadního, záměně účastníka nebo o přistoupení účastníka¹⁷⁵ (Tato rozhodnutí se označují jako o rozhodnutích procesní povahy, kterými odvolací soud rozhodl, aniž by jimi přezkoumával rozhodnutí soudu prvního stupně¹⁷⁶). Dovolání je tak přípustné nejen proti rozhodnutím odvolacího soudu ve věci samé, ale také proti rozhodnutím procesní povahy, kterým může být kromě rozhodnutí uvedených v § 238a OSŘ např. rozhodnutí odvolacího soudu potvrzující zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku.¹⁷⁷

Současně napadané rozhodnutí musí záviset na vyřešení právní otázky. Taková otázka musí být pro rozhodnutí odvolacího soudu určující a nelze se tak dovolávat teoretických otázek bez podstatnějšího významu pro posouzení správnosti napadaného rozhodnutí.¹⁷⁸ Speciální situace nastává v případě, kdy rozhodnutí odvolacího soudu závisí na posouzení vícero právních otázek. V takovém případě Nejvyšší soud dovodil že: „*Spočívá-li rozhodnutí, jímž odvolací soud potvrdil či změnil rozhodnutí soudu prvního stupně, na posouzení*

¹⁷³ § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

¹⁷⁴ HAMULÁKOVÁ, K. In: ŠÍNOVÁ R., HAMULÁKOVÁ K., a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. Vydání Praha C. H. Beck, 2020, s. 445

¹⁷⁵ SVOBODA K., *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2020, s. 404

¹⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2019 sp. zn. 32 Cdo 589/2018

¹⁷⁷ REMEŠ J. *Praktický úvod do civilního řízení sporného*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022 s.

401

¹⁷⁸ REMEŠ J. *Praktický úvod do civilního řízení sporného*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022 s. 402

více právních otázek, z nichž každé samo o sobě vede k zamítnutí návrhu, není dovolání dle § 237 OSŘ přípustné, jestliže řešení některé z těchto otázek nebylo dovoláním zpochybněno nebo jestliže některá z těchto otázek nesplňuje předpoklady vymezené v § 237 OSŘ.¹⁷⁹“ Je tomu tak proto, že dovolací soud je vázán uplatněnými dovolacími důvody, a z jiných než dovolatelem uplatněných důvodů napadené rozhodnutí přezkoumat nemůže.¹⁸⁰

Hlavním je, zda otázka, která je řešena odvolacím soudem, spadá do kategorie otázek týkajících se hmotného nebo procesního práva. Musí se jednat o takovou, která je klíčová pro jeho konečné rozhodnutí. Otázky procesního práva se často objevují v nemeritorních rozhodnutích procesního charakteru, která nemusí být spojena s hmotným právem, a proto nelze prostřednictvím dovolání namítat nesprávné právní hodnocení hmotného práva.¹⁸¹

Dále § 237 stanovuje taxativní výčet případů, ve kterých je dovolání přípustné. První z nich cílí na odchýlení se od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu odvolacím soudem při řešení určité právní otázky. Jedná se o takovou, kterou se Nejvyšší soud ve své judikatuře již zabýval a vyřešil ji nebo se jí přímo nezabýval, ale z konstantní judikatury Nejvyššího soudu vyplývá, že již byla posouzena.¹⁸² Právní otázka musí být judikaturou Nejvyššího soudu vyřešena přímo a ve všech souvislostech. Tzn., neexistují rozhodnutí, z nichž by vyplývalo, že Nejvyšší soud řeší totožnou právní otázku odlišným způsobem a zároveň je vyřešena pro všechny eventuality.¹⁸³

Nad zákonné ustanovení je možno doplnit stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017 sp. zn. ÚS-st. 45/16, ve kterém Ústavní soud stanovuje, že: „Ustanovení § 237 občanského soudního řádu ve spojení s čl. 4 a čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky vyžaduje, aby jako přípustné bylo posouzeno dovolání, závisí-li napadené rozhodnutí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního

¹⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2016 sp. zn. 29 Cdo 654/2016 In: WALTER R., *Přehled judikatury ve věcech mimořádných opravných prostředků v občanskoprávním řízení*, 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s.140

¹⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2016 sp. zn. 29 Cdo 654/2016 In: WALTER R., *Přehled judikatury ve věcech mimořádných opravných prostředků v občanskoprávním řízení*, 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s.140

¹⁸¹ REMEŠ J. *Praktický úvod do civilního řízení sporného*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022 s. 403

¹⁸² SVOBODA K., *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2020, s. 425

¹⁸³ TRNĚNÁ, K. In: SVOBODA, K., TRNĚNÁ, K. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 34

*práva vztahující se k ochraně základních práv a svobod, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené judikatury Ústavního soudu.*¹⁸⁴

Další případy stanovené v § 237 OSŘ se vztahují na neustálenou judikaturu Nejvyššího soudu. Zejména v souvislosti s novelizacemi soukromoprávní hmotněprávní úpravy je pravděpodobné, že důvod přípustnosti založený na tom, že daná, zejména hmotněprávní otázka, nebyla Nejvyšším soudem dosud vyřešena, se i v budoucnu objevovat bude.¹⁸⁵ Na druhou stranu, důvod přípustnosti spočívající v rozdílném rozhodování jednotlivých senátů o stejné otázce, je dle mého názoru ojedinělý a to zejména z důvodu existence velkého senátu, jehož úkolem je tomuto stavu zabránit.¹⁸⁶

Poslední důvod přípustnosti dovolání stanovený § 237 OSŘ, je odlišný od tří výše zmíněných. Pokud dovolatel uplatní tento důvod přípustnosti, a napadne rozhodnutí odvolacího soudu s tím, že by Nejvyšší soud měl posoudit danou otázku jinak, nastává situace právní nejistoty, která existovala v době před nálezem Ústavního soudu Pl. ÚS 29/11, kdy Nejvyšší soud mohl posoudit, zda otázka napadaná dovoláním má zásadní právní význam. Dovolatel si tak nemůže být jistý, jak s tím Nejvyšší soud naloží. S tím souvisí i zvýšené požadavky na odůvodnění při zamítnutí dovolání.¹⁸⁷ Při odkazování na judikaturu musí Nejvyšší soud zdůvodnit, „*proč v jí prezentované závěry jsou správné, resp., proč nejsou správné závěry stěžovatele o nutnosti odchýlit se od dosavadního přístupu k napadané otázce.*“¹⁸⁸

Z přípustnosti dovolání uvedené v § 237 OSŘ existují jisté výluky, které se označují jako **negativní vymezení přípustnosti dovolání**. Tyto výluky jsou založené jednak na tzv. majetkovém cenzu, kdy přístup k dovolacímu soudu je omezen pro bagatelní spory, a dále jsou to výslovně vyjmenovaná rozhodnutí, u nichž je právní jistota natolik důležitá, že zákonodárce dává přednost nezměnitelnému a nezpochybnitelnému pravomocnému rozhodnutí odvolacího

¹⁸⁴ VOJTEK, P. In: JIRSA, J a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář*. Kniha IV. § 201-2501 občanského soudního řádu. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019 s. 187 a podrobněji stanovisko Pléna Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017 sp. zn. ÚS-st. 45/16

¹⁸⁵ HAMULÁKOVÁ, K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 887

¹⁸⁶ Zákon č. 6/2002 Sb., Zákon o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích) § 20 odst. 1

¹⁸⁷ HAMULÁKOVÁ, K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 887 - 888

¹⁸⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 10. 2016 sp. zn. I. ÚS 700/16

soudu před možností dalšího přezkumu,¹⁸⁹ anebo jsou taková rozhodnutí vyloučena proto, že jejich posouzení Nejvyšším soudem není zásadně potřeba pro zajištění jednoty a zákonnosti rozhodování soudů.¹⁹⁰

První rozhodnutí, která jsou vyloučena z dovolacího přezkumu, jsou rozhodnutí podle částí druhé OZ (rodinné právo), pokud je řízení vedeno dle OSŘ a jedná-li se o manželské majetkové právo. V souvislosti s přijetím zákona č. 89/2012 Sb., došlo ke zrušení zákona o rodině a zároveň k oddělení určitých věcí z OSŘ, které byly následně přesunuty do zákona č. 292/2012, o zvláštních řízeních soudních, který v § 30 obsahuje stručnou speciální úpravu, o které je pojednáno níže. Typickým příkladem, kdy je řízení vedeno dle OSŘ, ale dovolání není přípustné, je řízení o výživném pro zletilé dítě. V případě věcí upravených zákonem o registrovaném partnerství, platí stejná konstrukce jako v prvním případě.¹⁹¹

Ustanovení § 238 odst. 1 písm. c) je promítnutím již zmíněného majetkového cenzu. Jedná se o omezení přístupu k dovolacímu soudu, pokud je hodnota sporu nižší než stanovuje zákon. Hranice sporu musí být jak pro obchodní, tak pro neobchodní věci, minimálně 50 000 Kč a tato hranice platí pro všechna konečná rozhodnutí odvolacího soudu tj., rozsudky a usnesení meritorní i procesní povahy vydané ve věci, jejímž předmětem je plnění nepřesahující 50 000 Kč. Ustanovení platí i pro řízení exekuční nebo řízení o výkon rozhodnutí. V rámci občanskoprávních sporů je možné se setkat s různými nároky, které mají však na přípustnost dovolání nemalý význam.

V případě *nároků se samostatným skutkovým základem*, je třeba přípustnost dovolání zkoumat ke každému z nich samostatně, jelikož každý z nich má povahu samostatného výroku a nic nemění na tom, že o nich bylo rozhodnuto jedním výrokem.¹⁹² Stejný postup se uplatní u v případě tzv. rozštěpených nároků. Z výše uvedeného vyplývá, že není podstatná částka, o které soud rozhodl, ale výše plnění, do kterého je podáváno dovolání.¹⁹³

Další problematika se týká *příslušenství pohledávky*, kde Nejvyšší soud také zaujal jednoznačné stanovisko, když judikoval, že „*při posouzení toho, zda*

¹⁸⁹ VOJTEK, P. In: LAVICKÝ P. a kol. Občanský soudní řád (§ 1 až 250l) *Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016 s. 990

¹⁹⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 404/2012 Sb.

¹⁹¹ HAMUĚÁKOVÁ, K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 891 - 892

¹⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2021 sp. zn. 25 Cdo 1924/2021

¹⁹³ HAMUĚÁKOVÁ, K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 894

dovoláním dotčeným výrokem rozsudku odvolacího soudu bylo rozhodnuto o peněžitém plnění převyšujícím částky uvedené v ustanovení § 238 odst. 1 písm. c) OSŘ, se k příslušenství uplatněného nároku nepřihlíží, ledaže by samostatně tvořilo předmět řízení“¹⁹⁴

Pokud v řízení půjde o *opětující se plnění*, užije se spolu s ustanovením § 238 odst. 1 písm. c) i odstavec druhý. U opakujícího se plnění, tj. plnění se společným skutkovým základem, který se odlišuje pouze v tom, k jakému období vzniklo,¹⁹⁵ je rozhodný součet jednotlivých částek za určité období. Právě druhý odstavec, který byl zaveden novelou č. 404/2012 Sb., stanovuje pravidla pro případ, kdy by takové opakující se plnění bylo stanoveno na dobu života nebo na dobu více než pět let. Potom by byl rozhodný pětinašobek ročního plnění.¹⁹⁶

Jelikož současná právní úprava OSŘ obsahuje i institut žaloby pro zmatečnost, týká se nepřipustnost dovolání uvedená v § 238 odst. 1 písm. e) právě tohoto mimořádného opravného prostředku. Tento důvod nepřipustnosti je definován jako možnost odstranit zmatečnostní vady způsobené pravomocnými rozhodnutími procesní povahy, vydané odvolacími soudy, jiným opravným prostředkem. Dle § 229 odst. 4 OSŘ se jedná o *pravomocné usnesení odvolacího soudu, kterým bylo odmítnuto odvolání nebo kterým bylo zastaveno odvolací řízení, jakož i pravomocné usnesení odvolacího soudu, kterým bylo potvrzeno nebo změněno usnesení soudu prvního stupně o odmítnutí odvolání nebo dovolání pro opožděnost*. Rovněž dovolání není přípustné proti usnesení odvolacího soudu o odmítnutí námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu pro opožděnost. Zákonodárce tímto dal přednost žalobě pro zmatečnost, čímž zúžil okruh procesních rozhodnutí odvolacího soudu, proti nimž je dovolání přípustné a zároveň omezil možnost situací, kdy dochází k podání vícero opravných prostředků zároveň.¹⁹⁷

Další rozhodnutí vyčtená v § 238 odst. 1 OSŘ, proti kterým není dovolání přípustné jsou rozhodnutí ve věcech odkladu provedení výkonu rozhodnutí nebo exekuce, usnesení, kterými bylo rozhodnuto o předběžném opatření, pořádkovém opatření, znalečném nebo tlumočném usnesení, jímž bylo rozhodnuto o žalobě z rušené držby, rozhodnutím v části týkající se výroku o nákladech řízení,

¹⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 1. 1998 sp. zn. 2 Cdon 322/97

¹⁹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2020 sp. zn. III. ÚS 2891/20

¹⁹⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 238 odst. 2

¹⁹⁷ HAMULÁKOVÁ, K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 895

usnesení, kterým bylo rozhodnuto o návrhu na osvobození od soudních poplatků nebo o povinnost zaplatit soudní poplatek, usnesení, kterým bylo rozhodnuto o žádosti účastníka o ustanovení zástupce, rozhodnutí kterými odvolací soud zrušil rozhodnutí soudu prvního stupně a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení a nakonec usnesení, kterými bylo rozhodnuto o zproštění od složení zálohy nebo odejmutí zproštění od složení zálohy podle exekučního řádu.¹⁹⁸

Z těchto výjimek přípustnosti dovolání vyplývají určité zásady např., že do rozhodnutí, která jsou předběžné povahy a která prozatímně upravují poměry mezi účastníky řízení (odklad provedení výkonu rozhodnuté nebo exekuce), není dovolání přípustné, protože jen ve výjimečných případech může být těmito rozhodnutími způsoben nenávratný zásah do práv nebo povinností účastníků.¹⁹⁹

Poslední z objektivních podmínek přípustnosti dovolání je **dovolací lhůta**. Účastník může dovolání podat u soudu, který vydal rozhodnutí v prvním stupni ve lhůtě dvou měsíců. Počátek lhůty nastává doručením rozhodnutí odvolacího soudu. Pokud bylo vydáno opravné usnesení, tak lhůta pro podání dovolání počíná běžet až po doručení tohoto usnesení.²⁰⁰ Speciální situace může nastat v případě, že odvolací soud např. nevědomky zašle rozhodnutí o odvolání jak právním zástupcům účastníků řízení, tak samotným účastníkům řízení, aniž by takové rozhodnutí bylo opatřeno poznámkou, že má pouze informativní povahu. V takovém případě počíná lhůta běžet od pozdějšího doručení rozhodnutí.²⁰¹

Z ustanovení § 240 odst. 1 OSŘ plyne, že dovoláním je možné napadnout jen pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu. Avšak dovolání může být podáno i dříve. Jedinou podmínkou je, že napadané rozhodnutí musí existovat, tzn., že musí být alespoň vyhlášeno. V takovém případě soud první instance počká do doby, než napadané rozhodnutí nabude právní moci a až poté předá věc dovolacímu soudu.²⁰²

Zákonná lhůta k podání dovolání je zachována i tehdy, pokud byl účastník o lhůtě k podání dovolání nesprávně poučen odvolacím soudem, který jej poučil např. o lhůtě tříměsíční. Pokud rozhodnutí o odvolání neobsahuje poučení o

¹⁹⁸ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 238 odst. 1 písm. d) a f) – 1)

¹⁹⁹ SVOBODA K., *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2020, s. 442 - 443

²⁰⁰ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 240 odst. 1

²⁰¹ REMEŠ J. *Praktický úvod do civilního řízení sporného*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022 s. 427

²⁰² HAMULÁKOVÁ, K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 901

dovolání, činí lhůta k jeho podání tři měsíce,²⁰³ a kdyby soud poučil účastníky o lhůtě kratší, činí lhůta k podání dovolání dva měsíce a zároveň Nejvyšší soud nemůže odmítnout odvolání pro opožděnost proto, že odvolací soud stanovil lhůtu kratší.²⁰⁴

4.1.2 Subjektivní podmínky přípustnosti dovolání

Proto, aby byla splněna subjektivní podmínka přípustnosti dovolání, je nutné, aby jej podal **aktivně legitimovaný** účastník tj., takový, jemuž nebylo rozhodnutím odvolacího soudu vyhověno (nebo mu bylo nevyhověno jen částečně), popřípadě kterému byla napadeným rozhodnutím způsobena újma na jeho právech odstranitelná zásahem dovolacího soudu.²⁰⁵

Rozhodující je výrok napadeného rozhodnutí, protože subjektivní přípustnost dovolání nelze založit na subjektivním přesvědčení dovolatele, ale pouze na objektivních skutečnostech, že rozhodnutím mu byla způsobena určitá újma, která je odstranitelná tím, že dovolací soud rozhodnutí zruší.²⁰⁶

Dovolání však nemá právo podat tzv. vedlejší účastník, tedy osoba odlišná od účastníka samotného nebo od tzv. hlavního intervenanta, který se neúčastní řízení proto, aby v něm uplatňoval nebo bránil své právo, ale z důvodu pomoci ve sporu některému z účastníků (sporných stran), neboť na jeho úspěchu v řízení má zájem.²⁰⁷ To samé, jako pro vedlejšího účastníka platí i pro státní zastupitelství nebo ÚZSVM, pokud vstoupí do řízení. Naopak, tam, kde státní zastupitelství nebo ÚZSVM podají v rámci svých pravomocí žalobu, jsou oprávněni následně podat i dovolání.²⁰⁸

Kvůli mimořádné složitosti dovolacího řízení a zvýšenému zákonnému nároku na formální požadavky podání stanovuje OSŘ v § 241 podmínku **povinného zastoupení** dovolatele, který musí být zastoupen po celou dobu řízení, jak dovodil Nejvyšší soud.²⁰⁹ Odlišně se k tomu staví Putna, který tvrdí, že povinné zastoupení platí pouze pro podání dovolání a podání, kterým se odstraňují

²⁰³ HAMULÁKOVÁ, K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 902

²⁰⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 7. 2. 2017 sp. zn. IV. ÚS 1568/16

²⁰⁵ SVOBODA K., *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2020, s. 442

²⁰⁶ HAMULÁKOVÁ, K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 903

²⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2016 sp. zn. 22 Cdo 1269/2016

²⁰⁸ VOJTEK, P. In: JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář, Kniha IV. § 201 – 250 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019 s. 197

²⁰⁹ Usnesení Nejvyššího soudu, ze dne 21. 10. 2003 sp. zn. 30 Cdo 1923/2003

případné vady²¹⁰. Osobně se stavím na stranu Nejvyššího soudu z důvodu, že i samotné řízení před dovolacím soudem je zdlouhavá záležitost, a pro alespoň částečnou efektivnost dovolacího řízení je třeba, aby komunikace mezi dovolacím soudem a účastníkem řízení byla rychlá, čehož se docílí tím, že písemnosti budou doručovány kvalifikovanému právnímu zástupci.

Součástí povinného zastoupení je také to, že dovolání musí být advokátem či notářem již sepsáno a podáno. Pakliže bylo dovolání podáno nezastoupeným účastníkem, je možné tuto vadu zhojit tím, že advokát či notář nahradí podání svým vlastním nebo ho doplní, popřípadě sdělí soudu písemně nebo ústně do protokolu, že se s učiněným podáním ztotožňuje.²¹¹

Pokud povinné zastoupení v dovolacím řízení absentuje, je soud prvního stupně povinen usnesením vyzvat dovolatele k tomu, aby si k zastupování před dovolacím soudem zvolil právního zástupce. Obsahem výzvy je i poučení o tom, že dovolatel může požádat o ustanovení právního zástupce dle § 30 OSŘ a jaké jsou následky nenaplnění podmínky povinného zastoupení. Výzva je splněná tím, že dovolatel předloží plnou moc udělenou advokátovi nebo notáři a jím sepsané dovolání (popř. s písemným sdělením, že se s dovolatelovým podáním ztotožňuje) nebo požádá o ustanovení právního zástupce. Pokud soud prvního stupně nevyhoví žádosti o ustanovení právního zástupce, tzn., že nesplňuje požadavky, aby byl osvobozen od soudních poplatků, je na místě, aby byl usnesením znovu vyzván k odstranění nedostatku povinného zastoupení.²¹²

Pokud však dovolatel brojí proti usnesení soudu prvního stupně, kterým nevyhověl žádosti účastníka o ustanovení právního zástupce, které bylo následně potvrzeno odvolacím soudem, pak tím, že podá dovolání, vyhodnotí otázku předpokladů pro ustanovení advokáta pro řízení o tomto dovolání sám Nejvyšší soud a pokud dospěje k závěru, že předpoklady pro ustanovení právního zástupce z řad advokátů jsou splněny, takového sám ustanoví. Nejsou-li však dle dovolacího soudu předpoklady splněny, sám dovolací řízení zastaví.²¹³

Ovšem odstavce 2 a 3 § 241 OSŘ stanovují výjimky, kdy povinné zastoupení není třeba. Jedná se o fyzické osoby, které mají právnické vzdělání

²¹⁰ PUTNA, M. [§241] In: DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II*. [Beck-online] 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1912 [cit. 10. 2. 2024]

²¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2008 sp. zn. 32 Odo 1675/2006 a také ŠLEJHAROVÁ, M. *Vybrané projevy ochrany „slabší strany“ z pohledu civilního práva procesního*. [Beck-online] Bulletin advokacie, 2018, č. 7-8, s. 46-50 [cit. 10. 2. 2024]

²¹² VOJTEK, P. In: JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář, Kniha IV. § 201 – 250 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019 s. 199

²¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2014 sp. zn. 29 NSČR 82/2014

nebo pokud je dovolatelem právnická osoba, stát, ÚSC, nebo ÚZSVM, za kterou jedná před soudem pověřený zaměstnanec, který má právnické vzdělání.²¹⁴ Avšak v případě, že by se podnikatel, jako fyzická osoba, nechal zastupovat svým zaměstnancem, který má právnické vzdělání, není podmínka povinného zastoupení splněna, vyjma případů, kdy sám takový podnikatel má právnické vzdělání.²¹⁵

4.1.3 Přípustnost dovolání dle ZŘS

ZŘS upravuje řízení nesporná, ale pouze ta, která jsou uvedena ve zvláštní části tohoto zákona. Přípustnost dovolání je upravena v obecné části negativním vymezením, jež stanovuje, že: „Dovolání není přípustné proti rozhodnutí podle hlavy páté části druhé tohoto zákona, ledaže jde o rozsudek o omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti, pozastavení nebo omezení jejího výkonu, o určení nebo popření rodičovství nebo o nezrušitelné osvojení.“²¹⁶ Vzhledem k tomu, že ZŘS je *lex specialis* k OSŘ, je nutné zprvu vyřešit, k jakým ustanovením je § 30 ZŘS speciální. K. Svoboda zastává názor, že toto ustanovení je nahrazením výčtu, které upravuje § 237 a zároveň také § 238a OSŘ z důvodu, že úmyslem zákonodárce, bylo omezit dovolací přezkum ve věcech, které jsou upraveny v hlavě páté části druhé ZŘS.²¹⁷

Zmíněné ustanovení § 30 ZŘS však kritizuje Ústavní soud, který ve svém nálezu vyložil, že chápe účel zákonodárce omezit přípustnost dovolání ve věcech, kde je dána přednost právní jistotě před možností přezkumu, avšak toto ustavení v současné úpravě neplní účel zachování právní jistoty, neboť účastníci, byť nemají přístup k dovolání, využívají svého práva dle § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu a podávají ústavní stížnosti. Tímto se z Ústavního soudu, jakožto orgánu zřízeného k ochraně ústavnosti, stává *de facto* sjednocovatel judikatury.²¹⁸

Zmínku o dovolání osahuje i zvláštní část ZŘS, konkrétně u řízení pozůstalostního, kde v § 135 ZŘS je stanoveno, že na dovolací řízení se použijí

²¹⁴ VOJTEK, P. In: JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář, Kniha IV. § 201 – 250 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019 s. 200

²¹⁵ HAMULÁKOVÁ, K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 906

²¹⁶ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních § 30 odst. 1

²¹⁷ SVOBODA, K. In: SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VÁLČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2020 s. 76 - 77

²¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 8. 2023 sp. zn. IV. ÚS 2884/22-2

obdobně ustanovení § 128 a 131 ZŘS tj., ustanovení o nákladech řízení a výměně notáře jako soudního komisaře. Jelikož jsou ustanovení zvláštní části ZŘS v poměru *lex specialis* k ustanovením části obecné a také ustanovení § 135 se nazývá „*dovolací řízení*“, je nutné z tohoto vyvodit závěr, že dovolání je přípustné proti každému rozhodnutí vydaného v pozůstalostním řízení, které není taxativně uvedeno v § 129 ZŘS, jako rozhodnutí, proti kterým není odvolání přípustné.

4.2 Náležitosti dovolání

Dovoláním se rozumí kvalifikovaná forma podání, tj., „*procesní úkon adresovaný soudu v době, kdy není v přímém styku se soudem v rámci jednání, přípravného jednání nebo jiného soudního roku,*²¹⁹ *ledaže by bylo nepochybné, že nesměřuje k uplatnění práva, ke splnění povinnosti nebo k jiným procesněprávním následkům, které s nimi spojují právní předpisy.*“²²⁰

V první řadě musí dovolání splňovat **obecné náležitosti** podání, které jsou splněny, pokud je z podání patrné, kterému soudu je určeno, kdo jej činí, které věci se týká, co sleduje, a musí být podepsáno a datováno. Označení soudu musí být jasné a určité, aby se podatel vyhnul problémům.

Problematická situace při nesprávném určení soudu nastává zejména z hlediska lhůty pro podání dovolání, která činí dle § 240 odst. 1 dva měsíce od doručení rozhodnutí odvolacího soudu. Pakliže podá účastník dovolání k jinému soudu nebo státnímu orgánu (vyjma odvolacího a dovolacího soudu, kdy je lhůta dle § 240 odst. 2 OSŘ zachována), je lhůta pro podání dovolání zachována pouze v případě, že takový státní orgán nebo soud odešle dovolání prvostupňovému, odvolacímu nebo dovolacímu soudu nejpozději v podlesní den lhůty.²²¹

Další náležitostí, která je dle mého problematická, je vylíčení toho, co podatel sleduje, zejména proto, že se v tomto pojmosloví odborná literatura rozchází. Jirsa, Paľko, Vančurová a Drápal popisují, že tento údaj je pouze obecnou náležitostí podání, na základě kterého by měl soud zjistit, co je obsahem podání a zejména jaké právní následky se jím sledují. Nelze ho tak zaměňovat s petitem resp. s tím, čeho se navrhovatel domáhá, jelikož petit je zvláštní

²¹⁹ *Jiný soudní rok je zvláštní forma jednání soudu, která se uplatňuje výhradě v řízeních podle ZŘS a to v případech, kdy nelze konat přípravné jednání podle OSŘ. Jiný soudní rok se obvykle koná v jiném místě, než v jednacím síni a to s ohledem na zájmy účastníka. Příkladem je jiný soudní rok konaný v řízení o přípustnosti převzetí do zdravotního ústavu.*

²²⁰ DRÁPAL, L. [§42] In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I, II.* [Beck-online] 1. Vydání Praha: C. H. Beck, 2009 s. 267 – 268 [cit. 10. 2. 2024]

²²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2007 sp. zn. 22 Cdo 83/2007

náležitostí podání např. u návrhu na zahájení řízení (§ 79 OSŘ), nebo u dovolání (§ 241a OSŘ).²²²

Šuláková a Svoboda označují pojem „*petit*“ za údaj, kterým podatel formuluje, co podáním sleduje v užším smyslu. („*Co podatel svým podáním sleduje, představuje nejčastěji tzv. žalobní petit*“).²²³

Dle mého názoru se údaje podání o tom, co sleduje a čeho se domáhá, vzájemně prolínají. Dovození tak již z ustanovení 241a OSŘ, který stanovuje, že vedle obecných náležitostí podání dle § 42 odst. 4 OSŘ (takže i vylíčení toho, co odvolatel sleduje) obsahuje mimo dalších zvláštních náležitostí i tzv. dovolací návrh, resp. čeho se dovolatel domáhá, neboli petit. Petit by měl být jasný, stručný, určitý a měl by směřovat výlučně k návrhu na výrokovou část rozhodnutí soudu. Podatel by měl však v údaji o tom, co sleduje vylíčit nejen co, ale i proč a proto by měl být tento rozsáhlejší a zároveň odůvodňovat, proč se podatel domáhá právě takového určitého petitu.

Zvláštní náležitosti dovolání obsahuje ustanovení § 241a odst. 2 OSŘ, v němž je stanoveno, že „*dovolání obsahuje kromě obecných náležitostí uvedení, proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu se rozhodnutí napadá, vymezení důvodu dovolání, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání a čeho se dovolatel domáhá.*“²²⁴

Rozhodnutí odvolacího soudu, proti kterému dovolání směřuje, musí být v podání charakterizováno spisovou značkou, datem jeho vydání a označení soudu, který jej vydal.²²⁵ Dále musí dovolatel uvést výrok odvolacího soudu, který dovoláním napadá a takový rozsah může být doplněn nebo upraven pouze ve lhůtě pro podání dovolání.²²⁶ Dovolatel může napadnout rozhodnutí v celém svém rozsahu, nebo jen jediný výrok, který nemusí být nutně výrok ve věci samé nebo výrok procesního charakteru, kterým bylo rozhodnuto o žalobě jiným

²²²Jirsa J., Paľko, Vančurová K. In: JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha I. § 1-78g občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 317 a dále Dápal L. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I, II*. [Beck-online] 1. Vydání Praha: C. H. Beck, 2009 s. 270 [cit. 10. 2. 2024]

²²³SVOBODA K., *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání Praha: C. H. Beck, 2019, s. 124 a dále ŠULÁKOVÁ M. In: LAVICKÝ P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l) Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016 s. 171 - 172

²²⁴Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 241a odst. 2

²²⁵SVOBODA, K. In: SVOBODA, K., TRNĚNÁ, K. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 9

²²⁶Unesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2009 sp. zn. 2324/2009

způsobem.²²⁷ Rozsahem dovolání je dovolací soud vázán vyjma případů uvedených v § 242 OSŘ.

Podání musí v neposlední řadě obsahovat, v čem dovolatel splnění předpokladů přípustnosti dovolání dle § 237 a 238a OSŘ, přičemž musí přesně vylíčit, na základě čeho, považuje některou z podmínek přípustnosti dovolání za splněnou²²⁸, pokud se dovolatel uchýlí pouze k citaci zákonného ustanovení, bude dovolání Nejvyšším soudem odmítnuto.²²⁹ Avšak ve výjimečných případech může být tento postup následně na základě ústavní stížnosti posouzen, jako porušení práva na spravedlivý proces, z důvodu „přehnaného“ formalismu Nejvyššího soudu.²³⁰ Vylíčenými předpoklady přípustnosti dovolání však dovolací soud není vázán.

Poslední částí dovolání zpravidla bývá dovolací návrh (jak má Nejvyšší soud rozhodnout), ve kterém se může domáhat zrušení, změny napadaného rozhodnutí odvolacího soudu a popřípadě i zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně.

4.2.1 Dovolací důvod

Dovolací důvod odborná literatura jako dovolatelem nastolenou právní otázku, kterou má dovolací soud řešit, protože ji odvolací soud vyřešil nesprávně resp., důvody o něž je dovolání opíráno. Dle ustanovení § 241a odst. 3 se dovolací důvod vymezí tak, že „dovolatel uvede právní posouzení věci, které pokládá za nesprávné, a že vyloží, v čem spočívá nesprávnost tohoto posouzení.“²³¹ Zákon připouští pouze jediný dovolací důvod, a to nesprávné právní posouzení věci.²³²

V základu je třeba vymezit základní pojmy, které se v ustanovení § 241a objevují. „Právním posouzením“ se rozumí činnost soudů, při které dochází k aplikaci právních předpisů na předem zjištěný skutkový stav, tzn., že se na základě skutkového stavu věci rozhoduje, jakou právní normu bude aplikovat a

²²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 11. 2016 sp. zn. 22 Cdo 5054/2016

²²⁸ HAMULÁKOVÁ, K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 909 - 910

²²⁹ Stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. Pl. ÚS-st 45/16

²³⁰ *Nejvyšší soud odmítl dovolání z formálních důvodů proto, že nebyla naplněna podmínka vymezení přípustnosti dovolání kvůli tomu, že dovolatel neuvedl spisové značky judikátů. Tento formalistický přístup Nejvyššího soudu považuje Ústavní soud za porušení práva na spravedlivý proces.* Nález Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2014 sp. zn. IV. ÚS 1256/14

²³¹ SVOBODA K., *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2020, s. 446

²³² Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 241a odst. 1

také jaká mají účastníci podle příslušného právního předpisu práva a povinnosti.²³³

„*Věci*“ se rozumí zjištěný skutkový stav odvolacím soudem, na kterém je dovoláním napadané rozhodnutí založeno.²³⁴ Je nutné dodat, že skutkový stav je úzce spjat se zásadou volného hodnocení důkazů, kdy dle § 241a odst. 3 OSŘ lze dovoláním napadnout výsledek činnosti soudu při hodnocení důkazů, ale pouze v tom směru, jak k takovému výsledku soud dospěl²³⁵ a musí tak skutkový stav vykazovat nepominutelný rozpor, který by znemožňoval odvolacímu soudu přijmout dovoláním nápadné rozhodnutí.²³⁶

„*Právní předpis*“ je právní norma hmotného nebo procesního práva, která byla na věc nesprávně aplikována. Dovolací důvod pak bude spočívat v námitce, že odvolací soud aplikovat nesprávnou právní normu, nebo aplikoval právní normu správnou, avšak ji nesprávně interpretoval. Za špatnou aplikaci práva je nutné považovat i situaci, kdy soud aplikoval podzákonný právní předpis, ač byl v rozporu se zákonem a aplikovat jej tak neměl.²³⁷

Nejvyšší soud je dovolacím důvodem vázán, soud tak není oprávněn se zabývat všemi právními otázkami, ale jen těmi, které byly vylíčeny v dovolání jako dovolací důvod.²³⁸

Z judikatury Nejvyššího soudu rovněž vyplývá, že dovolací důvod musí být konkretizací okolností, z nichž dovolatel usuzuje, že určitý dovolací důvod je naplněn. Pakliže by pouze označil některý z dovolacích důvodů např. odkazem na zákonné ustanovení, nepostačuje to k jeho uplatnění. Rovněž není naplněn v případě, kdy dovolatel pouze obecně tvrdí, že napadané rozhodnutí spočívá v nesprávném právním posouzení věci, aniž by toto nesprávné posouzení skutkově vymezil.²³⁹

²³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1339/96 In: WALTER R., *Přehled judikatury ve věcech mimořádných opravných prostředků v občanskoprávním řízení*, 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018 s. 189

²³⁴ SVOBODA, K. In: SVOBODA, K., TRNĚNÁ, K. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 66

²³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2009, sp. zn. 21 Cdo 3481/2008

²³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2013, sp. zn. 30 Cdo 3220/2013

²³⁷ SVOBODA, K. In: SVOBODA, K., TRNĚNÁ, K. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 66

²³⁸ REMEŠ J. *Praktický úvod do civilního řízení sporného*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022 s. 420

²³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2010, sp. zn. 32 Cdo 835/2010

4.3 Úkony soudy prvního stupně

Úkony soudu prvního stupně jsou fakticky první částí dovolacího řízení. I když samotné jednání i rozhodnutí jsou svěřeny Nejvyššímu soudu (až na výjimky), zákon ukládá určité úkoly taktéž prvostupňovému soudu, ke kterému se dovolání podává. Obecně se jedná o úkony, které směřují k tomu, aby bylo možné spis předložit dovolacímu soudu k rozhodnutí o dovolání.

4.3.1 Soudní poplatek

Povinnost k zaplacení soudního poplatku vzniká samotným podáním dovolání. Poplatkové povinnosti však podléhají i dovolání, která jsou opožděná, nepřijatelná nebo podána neoprávněnou osobou.²⁴⁰ V takových případech soud nejprve vyzve k zaplacení soudního poplatku a až po jeho zaplacení se zabývá jeho opožděností.

Jednotlivé osoby mohou být na základě zákona nebo rozhodnutím předsedy senátu (§ 138 OSŘ) osvobozeny od soudních poplatků. Na základě § 11 odst. 2 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích je od soudních poplatků osvobozena např. Česká republika nebo ÚSC v případech, kdy se spor týká přenesené působnosti.²⁴¹

Avšak novelizace zákona o soudních poplatcích s účinností od 30. 9. 2017 založila v § 11a princip neuplatnění takových osvobození dle § 11 odst. 2 zákona o soudních poplatcích a taktéž neuplatnění usnesení o osvobození od soudního poplatku učiněné předsedou senátu v případě, že dovolání bude odmítnuto jako nepřijatelné dle § 238 OSŘ, a podatelci bude tak uložena povinnost zaplatit soudní poplatek za dovolání.²⁴² Dle důvodové zprávy, si tato novela kladla za cíl „zamezit zneužívání dobrodini zákona ve formě osvobození od soudních poplatků.“²⁴³

K. Svoboda tuto novelu podrobil kritice, zejména v souvislosti s neužitím osvobození na základě § 138 odst. 1, kde jednou z podmínek pro osvobození od soudních poplatků v rámci poměrů účastníka, je jeho bezmajetnost. Naprosto se ztotožňují se závěrem Svobody²⁴⁴, že touto novou zákonodárce založil povinnost

²⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 7. 2021, sp. zn. 25 Cdo 1697/2021

²⁴¹ Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích § 11 odst. 2 písm. a) a b)

²⁴² TRNĚNÁ, K. In: TRNĚNÁ, K. In: SVOBODA, K., TRNĚNÁ, K. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 101 - 102

²⁴³ Důvodová zpráva k zákonu 296/2017 Sb.

²⁴⁴ TRNĚNÁ K. In: SVOBODA, K., TRNĚNÁ, K. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 103

vymáhat *de facto* nevymatena plnění, protože je pravděpodobné, že osoba, která byla shledána nižší instancí jako nemajetná, nebude mít ani na zaplacení soudního poplatku za dovolání.

Výše soudního poplatku za dovolání se určuje podle sazebníku soudních poplatků, který je přílohou k zákonu o soudních poplatcích. Položka 23 sazebníku obsahuje konkrétní pravidlo, a to v bodu 1 a obecné v bodu 2. V bodech 3 – 8 sazebníku je přímo pro určitá řízení specifikováno, podle kterého bodu se soudní poplatek určí. Pokud se jedná o řízení, které nelze podřadit pod žádný z bodů položky 23, použije se obecné pravidlo v bodu 2 a soudní poplatek za dovolání bude činit 4 000 Kč.²⁴⁵

Výběr soudního poplatku zajišťuje zejména soud prvního stupně a v případech, kdy dovolací řízení skončilo rozhodnutím o nepřipustnosti dovolání dle § 238 OSŘ, rozhoduje soud první stupně tehdy, pokud o soudním poplatku nerozhodl soud dovolací. Svoboda k tomu dodává, že: „*znění zákona pro případy vzniku poplatkové povinnosti v souvislosti odmítnutím dovolání pro nepřipustnost dle § 238 OSŘ nedává jasnou odpověď na otázku, zda má být o poplatku rozhodnuto v usnesení o odmítnutí dovolání, nebo samostatným usnesením.*“²⁴⁶ Dle mého názoru by se přičilo zásadě rychlosti a hospodárnosti, kdyby mělo být o dodatečném poplatku rozhodováno samostatným usnesením, a tak by měl o poplatku vždy rozhodnout soud samostatným výrokem v usnesení o odmítnutí dovolání.

Nejvyšší soud může o soudním poplatku rozhodnout i dodatečně, pokud po předložení věci soudem prvního stupně zjistí, že byl soudní poplatek zaplacen v nesprávné výši, anebo když nebyl zaplacen vůbec. V takovém případě vyzve sám Nejvyšší soud dovolatele k jeho zaplacení.²⁴⁷

4.3.2 Rozhodnutí o dovolání

Ve stanovených případech může o samotném dovolání rozhodnout soud prvního stupně. Nálezací soud však nikdy nerozhoduje rozsudkem, ale vždy usnesením a je mu dáno oprávnění rozhodnout pouze o odmítnutí odvolání pro opožděnost, nebo může zastavit řízení pro nezaplacení soudního poplatku, nebo

²⁴⁵ SVOBODA K., *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2020, s. 478 - 479

²⁴⁶ TRNĚNÁ, K. In: SVOBODA, K., TRNĚNÁ, K. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 105

²⁴⁷ TRNĚNÁ, K. In: SVOBODA, K., TRNĚNÁ, K. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 105

pokud nebyl odstraněn nedostatek podmínky povinného zastoupení.²⁴⁸ Další případy, kdy je oprávněn sám soud prvního stupně rozhodnout o dovolání, je usměrňuje judikatura. Například soud prvního stupně může zastavit řízení v případě, že právnická osoba zanikne bez právního nástupce (§ 107 odst. 6 OSŘ).²⁴⁹ Proti usnesení soudu prvního stupně o odmítnutí dovolání a proti usnesení o zastavení řízení je přípustné odvolání.

4.3.3 Odstranění nedostatku povinného zastoupení

Úkolem soudu prvního stupně je postarat se o to, aby byl odstraněn nedostatek povinného zastoupení, na základě kterého musí být dovolatel zastoupen fyzickou osobou s právnickým vzděláním resp. advokátem nebo notářem, pakliže nemá sám právnické vzdělání. K odstranění tohoto nedostatku soud přistoupí teprve tehdy, pokud dovolání neodmítne jako opožděné a shledá, že tu nejsou žádné jiné vady, pro které by nebylo možné v řízení pokračovat.²⁵⁰

Pokud není dovolatel zastoupen právním zástupcem, vyzve jej soud prvního stupně, aby si ho zvolil, a rovněž mu k tomu určí lhůtu. Jedná se o lhůtu soudcovskou procesní, tzn., že je možné ji prodloužit.²⁵¹ Ve výzvě na zvolení právního zástupce jej soud poučí také o negativních důsledcích, které budou následovat, pokud tak ve lhůtě neučiní.²⁵² Toto poučení není nutné, pokud byl dovolatel již v minulosti v řízení před Nejvyšším soudem opakovaně poučován o nutnosti povinného zastoupení.²⁵³

Účastník může také podat návrh na ustanovení právního zástupce dle § 30 OSŘ. O ustanovení podle § 30 OSŘ rozhoduje soud prvního stupně, a pokud návrh usnesením zamítne, je možné proti němu podat odvolání a jestliže odvolací soud rozhodnutí potvrdí, je na místě, aby samotné ustanovení právního zástupce posoudil sám Nejvyšší soud po doručení dovolacího spisu (dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu o usnesení o zamítnutí ustanovení právního zástupce dle § 30 OSŘ není přípustné²⁵⁴). Pokud dovolací soud shledá, že jsou splněny

²⁴⁸ VOJTEK, P. In: LAVICKÝ P. a kol. Občanský soudní řád (§ 1 až 250l) *Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016 s. 1007

²⁴⁹ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 24. 7. 2023 sp. zn. 74 Co 247/2022

²⁵⁰ VOJTEK, P. In: LAVICKÝ P. a kol. Občanský soudní řád (§ 1 až 250l) *Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016 s. 1008 - 1009

²⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2005, sp. zn. 29 Odo 25/2005

²⁵² HAMULÁKOVÁ, K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 916

²⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 7. 2020, sp. zn. 26 Cdo 1898/2020

²⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2003, sp. zn. 29 Odo 265/2003

podmínky, tak právního zástupce ustanoví, pakliže ne, řízení zastaví pro nedostatek povinného zastoupení.²⁵⁵

4.3.4 Výzva k doplnění dovolání, aneb problematika ustanovení § 241b a § 243b OSŘ

Soud prvního stupně při zjištění nedostatků dovolání nemá, dle zákonné dikce (§ 243b OSŘ), povinnost vyzívat dovolatele k doplnění takových náležitostí. Avšak nelze ignorovat, že samotné dovolací řízení jako celek, se skládá *de facto* ze dvou částí. První z nich je řízení před soudem prvního stupně a druhou fází je řízení před soudem dovolacím. Takto dovolací řízení charakterizoval již V. Hora: „*Řízení toto rozpadá se jednak na řízení konané u soudu, u něhož bylo dovolání podáno, jednak na řízení, které se koná u soudu dovolacího samotného.*“²⁵⁶

Využitím pouze výkladu jazykového, jistě dojdeme k závěru, že ustanovení § 243b OSŘ platí pro dovolací řízení jako celek. Avšak ustanovení 243b zákonodárce zařadil, až za podnadpis „*řízení u dovolacího soudu.*“ Lze tedy usuzovat, že se toto ustanovení se vztahuje výlučně na řízení před soudem prvního stupně, resp. na první část dovolacího řízení.²⁵⁷ Dle tohoto ustanovení se postupuje obdobně podle § 209 OSŘ, které odkazuje na § 43 OSŘ, jež stanovuje, že „*předseda senátu usnesením vyzve účastníka, aby bylo opraveno nebo doplněno podání, které neobsahuje všechny stanovené náležitosti nebo které je nesrozumitelné nebo neurčité.*“

Argumentem k přednosti ustanovení § 243b OSŘ může být poměr speciality k ustanovení § 241b OSŘ. Na druhou stranu proti tomuto argumentu stojí fakt, že obě ustanovení slouží k odlišnému účelu a protože je dovolací řízení ve své podstatě dvoufázové, nemůže se na postup soudu prvního stupně aplikovat ustanovení § 243b OSŘ, jelikož se vztahuje na řízení před samotným Nejvyšším soudem. Dalším protiargumentem k přednosti ustanovení § 243b OSŘ je výklad ustanovení § 241b odst. 3 OSŘ, z něhož plyne, že vady, které se netýkají

²⁵⁵ HAMULÁKOVÁ, K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 916 - 917

²⁵⁶ HORA, V., *Československé civilní právo procesní Díl III. Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010 s. 148 a dále SVOBODA K., *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2020, s. 412

²⁵⁷ SVOBODA K., *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2020, s. 411 - 413

předpokladů přípustnosti nebo vymezení dovolacího důvodu, mohou být doplněny i po lhůtě pro podání dovolání.²⁵⁸

Pro rozřešení sporu mezi těmito ustanoveními se musíme, tak jako vždy, uchýlit k judikatuře Nejvyššího a Ústavního soudu. Předně Ústavní soud judikoval, že: „*Povinnost doplnit náležitost dovolání spočívající ve vymezení, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů jeho přípustnosti, ve lhůtě pro podání dovolání podle § 241b odst. 3 první věty zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, stejně jako z § 243b občanského soudního řádu plynoucí neexistence povinnosti soudu vyzvat dovolatele podle § 43 občanského soudního řádu.*“²⁵⁹

Nejvyšší soud a ani Ústavní soud však nikdy svými judikáty absolutně nevyloučily, natož zakázaly, soudům prvního stupně vyzvat k doplnění dovolání a určit jim k tomu lhůtu. Naopak Ústavní soud judikoval, že: „*Nejvyšší soud odpírá stěžovateli v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod právo na přístup k soudu, odmítne-li se zabývat doplněním dovolání (podaným v souladu s výzvou soudu prvního stupně a ve lhůtě jím stanovené) v domnění, že soud prvního stupně stěžovateli poskytl lhůtu delší, než dovoluje zákon.*“²⁶⁰

Za zmínku stojí i usnesení Nejvyššího soudu týkající se blanketního dovolání, tj. dovolání, které neobsahuje v jakém rozsahu nebo z jakých důvodů rozhodnutí odvolacího soudu napadá s tím, že bude později doplněno: „*Dovolání, které neobsahuje popsání těchto okolností (popsání okolností, z nichž dovolatel usuzuje, že je dovolací důvod dán poz. aut.), je vadným podáním (blanketním dovoláním), které může dovolatel doplnit z vlastní iniciativy nebo na výzvu soudu, avšak jen do uplynutí dovolací lhůty. Marným uplynutím této prekluzivní lhůty se původně odstranitelné vady stávají neodstranitelnými a jsou důvodem pro zastavení dovolacího řízení.*“²⁶¹

Ačkoliv se J. Remeš domnívá, že soud prvního stupně nemá ani oprávnění vyzvat k doplnění²⁶², nemyslím si, že je tento závěr zcela správný z důvodu, že z výše citované judikatury vyplývá, že soudní první stupně nemá *povinnost* (nikoliv oprávnění) vyzvat dovolatele k doplnění a to pouze u zvláštních náležitostí

²⁵⁸ SVOBODA K., *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2020, s. 412 - 413

²⁵⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 3. 2019, sp. zn. Pl. ÚS 14/18

²⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 4. 2021 sp. zn. I. ÚS 1636/20

²⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2983/2012

²⁶² „*Soud prvního stupně není nijak povinován (a vlastně ani oprávněn) na nedostatky povinných náležitostí dovolání dovolatele či jeho zástupce jakkoliv upozorňovat*“ REMEŠ J. *Praktický úvod do civilního řízení sporného*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022 s. 432

podání, které se váží na samotné dovolací řízení a rovněž proto, že sama zákonná úprava odkazuje v ustanovení § 241b odst. 1 OSŘ na *obdobné* užití § 209 OSŘ. Bohužel pojem „*obdobné užití*“ jako neurčitý právní pojem judikatura blíže nespecifikuje.

Závěrem je nutné dodat odlišnost pojmů „*doplnění dovolání*“ a „*odstranění nejasností a neurčitostí podání*.“ V případě nejasného, nebo neurčitého podání se Ústavní soud jasně vyjádřil tak, že soud prvního stupně je povinen volit postup vstřícnější k právu jednotlivce a vyzvat ho k odstranění nejasností postupem dle § 43 OSŘ ve spojení s § 241b OSŘ. Pakliže soud prvního stupně nepřistoupí k odstranění nejasností, je následně Nejvyšší soud při posuzování dovolání povinen volit takou interpretaci obsahu, která je ve prospěch práva jednotlivce na přístup k soudu.²⁶³

4.3.5 Ostatní úkony soudu prvního stupně

Pakliže byl dovolatel řádně zastoupen advokátem nebo notářem, nebo se soudu prvního stupně nedostatek povinného zastoupení podařilo odstranit, připraví soud spis k doručení Nejvyššímu soudu a provádí další úkony za obdobného užití ustanovení § 210 OSŘ, tzn., že doručuje dovolání ostatním účastníkům, opatřuje zprávy a listiny, kterých se dovolatel nebo jiné osoby dožadují (v dovolacím řízení toto nebude obvyklé, jelikož nejsou připuštěny nové skutečnosti dle § 243f OSŘ) a jakmile uběhne zákonná dvouměsíční lhůta pro podání dovolání, předá spis Nejvyššímu soudu.²⁶⁴

4.4 Řízení u soudu dovolacího

4.4.1 Vázanost dovolacího soudu důvodem a rozsahem

Rozsah přezkumné činnosti Nejvyššího soudu odpovídá dispoziční zásadě, kterou je dovolání ovládáno. Dovolací soud je tak omezen dvěma směry a to dovolacím důvodem na straně jedné (stránka kvalitativní) a rozsahem napadaných výroků na straně druhé (stránka kvantitativní).²⁶⁵

²⁶³ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. I. ÚS 3106/13

²⁶⁴ HAMULÁKOVÁ K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 917

²⁶⁵ VOJTEK, P. In: LAVICKÝ P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l) Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016 s. 1011 - 1012

4.4.1.1 Kvantitativní rozsah dovolání

Rozhodnutí odvolacího soudu se zpravidla skládá z více výroků a je tak na dovolateli, aby určil, který výrok napadne, resp. jaké výroky má Nejvyšší soud přezkoumat. Rovněž nic nebrání tomu, aby dovolatel napadl jen část některého z výroků (např. pokud odvolací soud potvrdí rozhodnutí soudu prvního stupně, které se týká platební povinnost, může dovolatel část peněžité povinnosti akceptovat a dovolání podá, pouze proti „zbytku,“ se kterým nesouhlasí).²⁶⁶

Obecným pravidlem dle ustanovení § 242 odst. 1 OSŘ je, že dovoalcí soud přezkoumá jen ty výroky, které jsou dovoláním napadeny. Výjimky z tohoto pravidla představuje zejména ustanovení § 242 odst. 2.

Prvním případem, kdy se rozšiřuje přezkumná činnost Nejvyššího soudu, jsou tzv. závislé výroky²⁶⁷. Za závislý výrok se považuje takový, který je s jiným výrokem téhož rozsudku nebo usnesení svázán a sám o sobě nemůže obstát, kdyby tento jiný výrok byl zrušen.²⁶⁸ Tyto nejsou na sobě závislé jen proto, že se vztahují k totožné právní skutečnosti, ale na základě hmotného nebo procesního práva jde o samostatné nároky.²⁶⁹

Pokud dovolání podá pouze jeden z více účastníků, kteří měli v řízení postavení nerozlučného společenství,²⁷⁰ není Nejvyšší soud rovněž vázán rozsahem dovolání. V tomto případě Nejvyšší soud přezkoumá napadené výroky i ve vztahu k ostatním účastníkům.²⁷¹ Dovolací soud nebude vázán rozsahem ani v případě, kdy vyplývá určitý způsob vypořádání mezi účastníky z právního předpisu. Typickým příkladem bude rozsudek o vypořádání podílového spoluvlastnictví věci do výlučného vlastnictví za náhradu.²⁷²

Poslední výjimkou zakotvenou v OSŘ je závislost rozhodnutí na zrušeném nebo změněném rozhodnutí Nejvyšším soudem. Pakliže Nejvyšší soud, zruší rozhodnutí odvolacího soudu, zruší následně i rozhodnutí soudu prvoinstančního, pokud platí pro jeho zrušení stejné důvody. V případě změny rozhodnutí

²⁶⁶ VOJTEK, P. In: JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář, Kniha IV. § 201 – 250 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019 s. 212

²⁶⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 242 odst. 2 písm. a)

²⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2017 sp. zn. 32 Cdo 2053/2015

²⁶⁹ SVOBODA, K. In: SVOBODA, K., TRNĚNA, K. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 119

²⁷⁰ *Dle judikatury je pro posouzení toho, zda se jedná o nerozlučné nebo samostatné společenství rozhodující, zda hmotné právo umožňuje projednání a rozhodnutí předmětu řízení samostatně vůči každému společníkovi, pakliže ne, jedná se o nerozlučné společenství*. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 7. 2005, sp. zn. 1383/2005

²⁷¹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 242 odst. 2 písm. b)

²⁷² SVOBODA K., *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2020, s. 486

odvolacího soudu, zruší Nejvyšší soud rozhodnutí soudu prvního i druhého stupně, která byla na změněném rozhodnutí závislá.²⁷³ Závislé není takové rozhodnutí, ze které soud pouze vycházel při řešení předběžné otázky.²⁷⁴

4.4.1.2 Kvalitativní rozsah dovolání

Jak již bylo uvedeno výše, dovolací soud je dovolacím důvodem vázán a napadené rozhodnutí odvolacího soudu je možné přezkoumat jen z takového důvodu (nesprávné právní posouzení věci),²⁷⁵ i kdyby jiný dovolací důvod vyplýval přímo ze spisu. Nejvyšší soud je však v rámci dovolacího důvodu vázán pouze tím, co dovolatel pokládá za nesprávné, nikoliv tím, v čem takovou nesprávnost spatřuje, resp. není vázán právním názorem dovolatele.²⁷⁶

Výjimky z vázanosti kvalitativním rozsahem dovolání představují tzv. jiné vady v řízení. Sice se jedná o vady zmatečností, které byly novelou č. 404/2012 Sb., vyloučeny jako dovolací důvod,²⁷⁷ ale zákon rovněž v tomto případě stanovuje, že dovolací soud v případech, kdy je dovolání přípustné, přihlédne ke zmatečnostním vadám z moci úřední, aniž by je musel dovolatel uplatnit.²⁷⁸ Za jinou vadu řízení se obecně považuje takové procesní pochybení soudu, které je natolik závažné, že by mohlo mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. V takovém případě zruší dovolací soud rozhodnutí odvolacího soudu, aniž by přihlížel k dovolacímu důvodu uplatněným dovolatelem.²⁷⁹

4.4.1.3 Vázanost rozsahem dle § 30 odst. 2 ZŘS

Z vázanosti Nejvyššího soudu dovolacím návrhem představuje výjimku § 30 odst. 2 ZŘS, který stanovuje, že: „Dovolací soud není vázán rozsahem dovolacích návrhů ve věcech, v nichž lze zahájit řízení bez návrhu.“ ZŘS však konkrétně neupravuje, ke kterým ustanovením OSŘ je § 30 odst. 2 speciální a proto musíme dovodit, zdali je Nejvyšší soud vázán dovolacím důvodem, či nikoliv. Nejlogičtější výklad vychází ze samotného smyslu řízení, které lze zahájit

²⁷³ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 242d odst. 2 a § 242e odst. 2

²⁷⁴ PAVLIŠ, T., DEDUCH J. *Ohlédnutí po roce účinnosti nové právní úpravy civilního dovolání* [Beck-online] Právní rozhledy, 2014, č. 5 [cit. 13. 2. 2024]

²⁷⁵ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 242 odst. 1 a § 241a odst. 1

²⁷⁶ DOLEŽÍLEK, J. [§242] In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. [Beck-online] 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023 [cit. 14. 2. 2024]

²⁷⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 241a srov. např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2020, sp. zn. 29 NSČR 49/2020

²⁷⁸ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 242 odst. 3

²⁷⁹ VOJTEK, P. In: JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář, Kniha IV. § 201 – 250l občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019 s. 213

i bez návrhu. V těchto řízeních je dána přednost správnému výsledku před individuálními zájmy účastníků a proto může dovolací soud, i bez návrhu, dovoláním nenapadané části rozhodnutí zrušit nebo změnit.²⁸⁰

Z tohoto důvodu souhlasím se závěrem Svobody, že dovolací soud v případech, kdy je podáno dovolání proti rozhodnutí ve věci, kde lze zahájit řízení i bez návrhu, není dovolací soud vázán jak rozsahem dovolacího návrhu, tak dovolacími důvody.²⁸¹ Dle mého názoru by se přičilo principu racionality, kdyby dovolací soud odmítal dovolání v těchto druhých řízení jen proto, že není dostatečně vymezen dovolací důvod nebo rozsah dovolání, byť by on sám téže výroky z týchž důvodů mohl přezkoumat i bez návrhu.

4.4.2 Odklad vykonatelnosti a právní moci

Podané dovolání nemá ze zákona suspenzivní účinek. Zákon však v ustanovení § 243 OSŘ umožňuje Nejvyššímu soudu odložit vykonatelnost napadaného rozhodnutí a to i bez návrhu. Vedle vykonatelnosti, může od novely OSŘ č. 404/2012 Sb., odložit také právní moc rozhodnutí.

Účelem odkladu vykonatelnosti a právní moci je ochránit dovolatele před nepříznivými účinky napadaného rozhodnutí. Je nutné podotknout, že odklad vykonatelnosti směřuje na jiná rozhodnutí než odklad právní moci. Vykonatelnost Nejvyšší soud odloží u těch rozhodnutí, které znějí na povinnost k plnění a mohou být předmětem exekuce (dle EŘ) nebo výkonu rozhodnutí (dle OSŘ). Naopak odklad právní moci směřuje na rozhodnutí, jejichž výkon se zajišťuje jiným způsobem než vykonávacím řízením před soudem, nebo soudním exekutorem (např. rozhodnutí určovací nebo ukládající prohlášení vůle).²⁸²

Právní moc rozhodnutí rozděluje teorie na dva druhy. Tzv. formální právní moc znamená, že proti rozhodnutí již nejsou přípustné řádné opravné prostředky a jako takové je nezměnitelné. Závaznost rozhodnutí pro účastníky a další osoby nebo orgány a se současným vytvořením překážky *res iudicate*, je projevem tzv. materiální právní moci. Při pohledu na ustanovení § 243 písm. b) OSŘ lze nabýt

²⁸⁰ SVOBODA K., *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2020, s.488

²⁸¹ SVOBODA K., *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2020, s. 487 - 488

²⁸² HAMULÁKOVÁ K., PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. In: HAMULÁKOVÁ K.; PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J, ŠÍNOVÁ R. a kol. *Civilní proces. Casebook*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 288 - 293

dojmu, že se odkládá právní moc „jako taková.“²⁸³ Nicméně ani po odkladu právní moci nelze napadené rozhodnutí napadnout odvoláním, z čehož vyplývá, že formální právní moc zůstává zachována a odkládá se pouze právní moc materiální.²⁸⁴

OSŘ stanovuje dvě základní podmínky, které musí být splněny, aby Nejvyšší soud mohl o vykonatelnosti rozhodnout ve prospěch účastníka. V případě vykonatelnosti musí hrozit dovolateli neprodleným výkonem rozhodnutí nebo exekucí závažná újma²⁸⁵ a v případě právní moci je dovolatel závažně ohrožen na svých právech a odklad se nedotkne právních poměrů jiné osoby než účastníka řízení.²⁸⁶

Další předpoklady, za nichž může dovolací soud odložit vykonatelnost, jsou stanoveny judikaturou. Mezi tato další kritéria se řadí: (1) *dovolání nemá vady, které by bránily v pokračování v dovolacím řízení, a je včasné a přípustné (subjektivně i objektivně), (2) podle dovolání napadeného výroku rozhodnutí lze nařídit výkon rozhodnutí nebo zahájit (nařídit) exekuci, (3) podle obsahu spisu je pravděpodobné, že dovolání bude úspěšné, (4) odklad se nedotkne právním poměrů jiné osoby než účastníka řízení.*²⁸⁷

Z výše uvedeného vyplývá, že dovolací soud nahlíží na předpoklad pro odložení právní moci podle ustanovení § 243 písm. b) OSŘ jako na jednu z podmínek i pro odklad vykonatelnosti. Možný výkon rozhodnutí nebo nařízení exekuce bude v případě odkladu právní moci nahrazeno možností způsobení vážné újmy dovolateli rozhodnutím, které je v právní moci.²⁸⁸ Závažnost újmy se posuzuje poměřením, jaký by měl výkon rozhodnutí účinek na poměry dovolatele.

Rozhodnout o odkladu vykonatelnosti nebo právní moci může Nejvyšší soud, až poté, co shledá, že všechny výše zmíněné podmínky jsou naplněny. Rovněž nemůže v rámci jednoho rozhodnutí rozhodnout o odkladu vykonatelnosti i právní moci. Přednost má vždy odklad vykonatelnosti, a pakliže ji nelze odložit, přistoupí k odložení právní moci.

V rámci judikatury existují jisté rozpory ve vztahu k formě, jakou má být návrh vyřešen. Nejvyšší soud prosazuje, že „*neshledá-li dovolací soud návrh na*

²⁸³ SVOBODA, K. In: SVOBODA, K., TRNĚNÁ, K. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 132 - 133

²⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2017, sp. zn. 27 Cdo 5003/2017

²⁸⁵ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 243 písm. a)

²⁸⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 243 písm. b)

²⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 29 Cdo 78/2016

²⁸⁸ SVOBODA, K. In: SVOBODA, K., TRNĚNÁ, K. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 136

*odložení vykonatelnosti dovoláním napadeného rozhodnutí důvodným, nevydává o tom zvláštní rozhodnutí, a to ani v souvislosti s rozhodnutím o dovolání.*²⁸⁹ S tímto se neztotožňuje Ústavní soud, který naopak se domnívá, že by soudy měly rozhodnout o každém podání a o návrhu na odklad vykonatelnosti zejména, jelikož směřuje k odvrácení těžkého a potencionálně nevratného důsledku, resp. směřuje k něčemu jinému než dovolání samotné.²⁹⁰ Je logické, že pokud ze spisu bude zřejmé, že dovolání bude neúspěšné a Nejvyšší soud ho odmítne, neměla by být Nejvyššímu soudu povinnost o takové vykonatelnosti rozhodovat resp. se jí zabývat.²⁹¹

Pokud se jedná o formu rozhodnutí, Nejvyšší soud o návrhu rozhoduje usnesením. Ústavním soud však neshledává porušením práv, pokud dovolací soud o návrhu rozhodne samostatným výrokem v usnesení o odmítnutí dovolání, aniž by se zabýval odůvodněním návrhu na odklad vykonatelnosti (právní moci). V tomto případě tak musí učinit v přiměřené lhůtě k vydání rozhodnutí o návrhu na odklad vykonatelnosti (právní moci). Nejvyšší soud je povinen o návrhu rozhodnout bez zbytečného odkladu a v případě, že mu brání určitá překážka rozhodnout, měl by vydat samostatné usnesení.²⁹²

Poté, co dovolací soud vyhověl návrhu a odložil vykonatelnost, nemůže dojít k provádění výkonu rozhodnutí nebo exekuce a dojde k jejímu odložení (přerušeni), pokud již byla nařízena. Nutno podotknout, že samotné podání návrhu na odklad vykonatelnosti rozhodnutí, nebrání výkonu rozhodnutí nebo exekuce. Rovněž může být exekuce nebo výkon rozhodnutí nařízen i po odložení vykonatelnosti, ale nebude ji možné realizovat do právní moci rozhodnutí o dovolání.²⁹³

4.4.3 Jednání dovolacího soudu

Nejvyšší soud rozhodne o podaném dovolání zpravidla bez jednání. Vyplývá to z nemožnosti uplatňovat před dovolacím soudem nové skutečnosti a

²⁸⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2005, sp. zn. 20 Cdo 873/2005

²⁹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 8. 2017, sp. zn. III. ÚS 3425/16

²⁹¹ *I po uveřejnění nálezu III. ÚS 3425/16 stále Nejvyšší soud nevydává negativní rozhodnutí a vůbec o návrhu nerozhoduje s odkazem na usnesení Nejvyššího soudu 20 Cdo 873/2005. Proto si myslím, že tato situace není dosud zcela vyřešena. Viz. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2022, sp. zn. 20 Cdo 602/2022 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2022 sp. zn. 20 Cdo 2018/2021*

²⁹² Nález Ústavního soudu ze dne 23. 8. 2017, sp. zn. III. ÚS 3425/16

²⁹³ HAMULÁKOVÁ K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017 s. 923 - 924

důkazy,²⁹⁴ jelikož jediným dovolacím důvodem je nesprávné právní posouzení věci, a tudíž soud vychází ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního nebo druhého stupně, pokud bylo doplňováno dokazování.²⁹⁵ Dalším důvodem, proč soud zřídka nařizuje ústní jednání, je šetření nákladů účastníků řízení.²⁹⁶

Nejvyšší soud nařizuje jednání, pokud to předseda senátu považuje za vhodné např. proto, aby účastníci blíže vysvětlili svoji dovolací argumentaci. Rovněž může být jednání nařízeno v případech, že je nutné, aby účastníci byli seznámeni s rozhodnutím „*jako první*“, resp. přímo při vyhlášení.

Dle K. Svobody však určitá forma dokazování může být před dovolacím soudem provedena. Jedná se o „dokazování“ takové vady v průběhu řízení, která by mohla mít za následek nesprávnost rozhodnutí, a taková procesní vada není zcela zřejmá ze spisu samotného.²⁹⁷

Významnou skutečností, ve které judikatura a procesní teorie nejsou ve shodě, je nařízení jednání za účelem poučovací povinnosti dle ustanovení § 118a OSŘ. Tato problematika vznikla poté, co Nejvyšší soud změnil rozhodnutí ve prospěch dovolatele (neprospěch žalobkyně), aniž by nařídil jednání. Ústavní soud v nálezu, kterým zrušil rozhodnutí Nejvyššího soudu, vyslovil, že je porušením zásady kontradiktornosti, pokud dovolací soud při změně rozhodnutí nepoučí podle § 118a OSŘ protistranu o tom, že rozhodnutí bude změněno v její neprospěch a neposkytne prostor pro argumentaci.²⁹⁸ Tímto Ústavní soud založil obecné pravidlo, podle kterého musí Nejvyšší soud vždy nařídit jednání a poskytnout poučení podle § 118a OSŘ, pokud bude chtít přistoupit ke změně rozhodnutí. Souhlasím se závěrem K. Svobody, že tento nálezný založit prakticky nesmyslné pravidlo, které nerespektuje předchozí judikaturu Ústavního soudu²⁹⁹ a rovněž může být poučení jakýmsi varováním pro dovolatele, že dosud nesplnil

²⁹⁴ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 241a odst. 6

²⁹⁵ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 205a

²⁹⁶ VOJTEK, P. In: LAVICKÝ P. a kol. Občanský soudní řád (§ 1 až 250l) *Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016 s. 1016

²⁹⁷ SVOBODA, K., *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2020, s. 491 - 492

²⁹⁸ Detailněji viz. Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2017 sp. zn. IV. ÚS 216/16

²⁹⁹ např. Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 9. 2015, sp. zn. I. ÚS 4004/14: „*Meze otázek, o kterých má soud účastníky řízení poučovat, nevede z hlediska ústavních záruk práva na spravedlivý proces mezi právem procesním a právem hmotným, ale tyto meze leží tam, kde by jejich překročením došlo k porušení rovnosti účastníků.*“ *Dle mého názoru by Ústavní soud neměl vytvářet takto obecné případy, kdy mají soudy dávat poučení, jelikož se následně toto pravidlo aplikuje i na případy, ve kterých postrádá smyslu. Meze poučovací povinnosti by měla být upravena Ústavním nebo Nejvyšším soudem v určitém, konkrétním případě, ale v zásadě by měla být dána možnost úvahy soudům, které o poučení či nepoučení rozhodují.*

dostatečně svou povinnost důkazní a povinnost tvrzení a současně toto pravidlo není slučitelné se zásadou nestrannosti soudů.³⁰⁰

Nejvyššímu soudu, by měla být dána možnost se rozhodnout, zdali nařídí jednání za účelem poučení dle § 118a OSŘ, nebo nikoliv. Jednání je zbytečné v případech, kdy dovolací soud mění rozhodnutí a ze spisu, ze kterého vychází, je zřejmé, že poučení by nemělo žádný vliv na řízení.³⁰¹

4.4.4 Rozhodnutí dovolacího soudu

O dovolání ve většině případů rozhodne dovolací soud. Nejvyšší soud může rozhodnout ve věci samé *rozsudkem (vyjma případů, kde rozhoduje usnesením např. § 243f odst. 4 OSŘ)* tím, že rozhodnutí odvolacího soudu *zruší, změní* nebo dovolání *zamítne*. Tato rozhodnutí je označují jako rozhodnutí ve věci samé proto, že dochází k naplnění účelu civilního procesu a je vyřešena otázka hmotného nebo procesního práva.

Dovolací soud vydává i tzv. procesní rozhodnutí v případech, kdy *usnesením* rozhoduje o *odmítnutí* nebo *zastavení dovolacího řízení*. Těmito rozhodnutími se řízení končí, aniž by byla vyřešena otázka hmotného nebo procesního práva.³⁰²

4.4.4.1 Procesní rozhodnutí

O *odmítnutí* dovolání rozhoduje Nejvyšší soud v několika případech. Zprvu jde o nepřipustnost dovolání ve smyslu § 237 OSŘ. Dovolací soud musí při hodnocení, zdali dovolatel uvedl dostatečně předpoklady přípustnosti, vycházet z celkového obsahu dovolání. Nemůže tak rozhodnout o odmítnutí jen proto, že předpoklady přípustnosti nebyly explicitně a přímo uvedeny.³⁰³ S odmítnutím pro nepřipustnost je spojen i speciální požadavek jednomyslnosti³⁰⁴ členů senátu na takovém usnesení, z čehož vyplývá, že pokud alespoň jeden člen senátu nesouhlasí s takovým rozhodnutím, musí být dovolání shledáno přípustným a podrobena věcnému přezkumu.³⁰⁵

³⁰⁰ SVOBODA, K. *Aktuální otázky poučovací povinnosti soudu a koncentrace* [Beck-online] Soudní rozhledy, 2017, č. 10 [cit. 15. 2. 2024]

³⁰¹ SVOBODA, K., *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2020, s. 492

³⁰² Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 243c - § 243e a dále JURÁŠ, M. In: ŠÍNOVÁ R., HAMULÁKOVÁ K., a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. Vydání Praha C. H. Beck, 2020, s. 318 - 323

³⁰³ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 8. 2023, sp. zn. I. ÚS 1564/23

³⁰⁴ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 243c odst. 2

³⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2017, sp. zn. 30 Cdo 2596/2016-I

Dále dovolací soud vydá odmítavé usnesení o dovolání, které trpí vadami, jež nebyly ve lhůtě pro jeho podání odstraněny, a nelze již pokračovat v řízení.³⁰⁶ Za takovou vadu dle judikatury Ústavního soudu nelze považovat uplatnění dovolacího důvodu formou skutkové otázky, jelikož nesprávné právní posouzení se může pojit i se skutkovými zjištěními, resp. jakým způsobem odvolací soud k takovým dospěl.³⁰⁷

„Dovolání může podat pouze účastník, v jehož poměrech rozhodnutím odvolacího soudu nastala újma odstranitelná tím, že dovolací soud toto rozhodnutí zruší, popřípadě změní.“³⁰⁸ Proto bude dovolání odmítnuto také v případech, kdy bude podané jinou, neoprávněnou, osobou.

Dle mého názoru vesměs nadbytečným důvodem k odmítnutí je *bezdůvodnost* takového dovolání. Vzhledem k současné právní úpravě je tento důvod odmítnutí prakticky použitelný pouze u rozhodnutí odvolacího soudu uvedených v § 238a OSŘ,³⁰⁹ jelikož ve většině ostatních případů bude buď odmítnuto pro nepřipustnost, nebo bude shledáno jako přípustné a zamítnuto.³¹⁰ K. Hamuláková se domnívá, že tímto institutem budou obcházena pravidla přípustnosti podle § 237, protože dovolání je podle aktuální právní úpravy založeno na subjektivní přípustnosti a k odmítnutí pro nepřipustnost je navíc třeba souhlasu všech členů senátu.³¹¹ S tímto stanoviskem se na základě výše uvedeného neztotožňuji, jelikož k *bezdůvodnosti* musí dovolací soud dospět a to přichází v úvahu pouze na základě věcného přezkumu dovolání.

U rozhodnutí proti kterému dovolatel brojí, mohou nastat v průběhu času okolnosti, které zakládají bezpředmětnost podaného dovolání (např. insolvenční soud v době mezi vydáním dovoláním napadaného rozhodnutí a předložením věci Nejvyššímu soudu, vezme na vědomí splnění oddlužení dlužníka a takový výrok

³⁰⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 243c odst. 1 a 3

³⁰⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 8. 2017, sp. zn. I. ÚS 729/17

³⁰⁸ HAMULÁKOVÁ K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 928 - 929

³⁰⁹ *Příkladem, kdy by mohlo být dovolání odmítnuto jako zjevně bezdůvodné, ač bylo shledáno přípustným dle § 237 OSŘ, je situace, kdy se rozhodnutí odvolacího soudu zcela shodou s ustálenou judikaturou dovolacího soudu.* Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2013, sp. zn. 30 Cdo 4099/2013

³¹⁰ DOLEŽÍLEK, J. [§243c] In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. [Beck-online] 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023 [cit. 16. 2. 2024]

³¹¹ HAMULÁKOVÁ K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 928

v usnesení nabude právní moci³¹²). Za takového stavu bude dovolání rovněž odmítnuto pro zjevnou bezdůvodnost, protože je zjevně bezpředmětné.³¹³

Druhým, a také posledním, druhem procesního rozhodnutí, kterým Nejvyšší soud rozhoduje, je usnesení o **zastavení řízení**. K zastavení řízení dochází zejména poté, co dovolatel vezme své dovolání zpět zcela nebo z části. Dále k zastavení řízení přistoupí Nejvyšší soud v případech, kdy (1) *se nepodařilo odstranit podmínky povinného zastoupení a o zastavení dovolacího řízení nerozhodl soud prvního stupně, (2) dovolací řízení trpí neodstranitelným nedostatkem jiných podmínek řízení nebo se nezdařilo odstranit, (3) účastník ztratil v průběhu dovolacího řízení způsobilost být účastníkem řízení a povaha věci neumožňuje v dovolacím řízení pokračovat nebo (4) dovolací soud zjistí, že nebyl zaplacen soudní poplatek a dovolatel takový nezplatí ani na výzvu dovolacího soudu.*³¹⁴

Dovolací řízení bude také zastaveno v případě podání odvolání proti rozhodnutí Nejvyššího soudu, pro nedostatek funkční příslušnosti.³¹⁵ Naopak dovolací soud nemůže zastavit řízení o znovupodaném dovolání proti stejnému rozhodnutí odvolacího soudu z důvodů, že předchozí dovolání vzal dovolatel v plném rozsahu zpět.³¹⁶ Toto platí pouze za předpokladu, že „*druhé*“ dovolání bylo podáno v zákonné dvouměsíční lhůtě.³¹⁷

4.4.4.2 Rozhodnutí ve věci samé a další postup

I když je dovolání přípustné, ale soud dojde k závěru, že napadané rozhodnutí na základě uplatněného dovolacího důvodu netrpí vadami a je správné, pak dovolání **zamítne**. K zamítnutí přistoupí také tehdy, pokud odvolací soud věc špatně posoudil, ale dovolací soud dojde ke stejnému rozhodnutí nebo tehdy, pokud rozhodnutí odvolacího soudu trpělo jinými vadami, které však nemohly mít za následek nesprávnost rozhodnutí.³¹⁸

³¹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 1. 2023, sp. zn. 29 NSČR 1/2023

³¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 11. 2006, sp. zn. 22 Cdo 3219/2006 a Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2023, sp. zn. 29 Cdo 866/2023

³¹⁴ DOLEŽÍLEK, J. [§243c] In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. [Beck-online] 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023 [cit. 16. 2. 2024]

³¹⁵ HAMUĀKOVÁ K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 929

³¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 31. 3. 2020, sp. zn. III. ÚS 4012/19

³¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 10. 2013, sp. zn. 25 Cdo 1925/2012-II

³¹⁸ HAMUĀKOVÁ K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 934

Zamítavé rozhodnutí se může vztahovat k celému rozhodnutí odvolacího soudu, nebo jen k některým výrokům a v takovém případě dovolací soud zamítne rozhodnutí jen z části a ve zbytku rozhodne jiným způsobem.³¹⁹

Pokud Nejvyšší soud nerozhodne některým z procesních rozhodnutí nebo neshledá, že rozhodnutí odvolacího soudu je správné, napadané rozhodnutí zruší nebo změní. Dovolací soud rozhodnutí **změní**, pokud dojde k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu je nesprávné, skutkový stav byl nižšími soudy dostatečně zjištěn a je tak možné rozhodnout na základě spisového materiálu.

Rovněž dovolací soud zruší veškerá rozhodnutí vydaná v odvolacím řízení nebo řízení v prvním stupni, pokud jsou na změněném rozhodnutí závislá. Pakliže se o těchto rozhodnutí dozví dovolací soud až poté, co je řízení skončeno, rozhodne o jejich zrušení samostatným usnesením.³²⁰

Otázkou však je, zdali ustavení § 243d písm. b) OSŘ je čistě právo Nejvyššího soudu anebo při splnění určitých podmínek je jeho povinností takové rozhodnutí změnit. Z judikatury Nejvyššího soudu vyplývá, že je vždy na uvážení dovolacího soudu, zdali takové rozhodnutí změnit nebo zruší.³²¹ Nicméně tento závěr není shodný s účelem řízení vyjádřeného v § 6 OSŘ, protože při zapojení systematického výkladu dojdeme k závěru, že soudy by měly volit takový způsob řešení, který poskytuje rychlou a účinnou ochranu právům účastníků. Tzn., že pokud jsou splněny podmínky pro vydání měnícího rozhodnutí, je na základě této normy povinností Nejvyššího soudu napadané rozhodnutí změnit.³²² Zrušením takového rozhodnutí většinou přesune Nejvyšší soud řízení znovu na samý začátek k soudu prvního stupně, proti jehož rozhodnutí jsou opět přípustné opravné prostředky a takový postup není ekonomický, rychlý, a pokud je přípustná změna, tak ani účelný.

Posledním způsobem, kterým může dovolací soud o podaném dovolání rozhodnout je **zrušení** rozhodnutí odvolacího soudu. Takto rozhodne pouze v případě, kdy „*nejsou splněny podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání nebo pro změnu rozhodnutí*

³¹⁹ DOLEŽÍLEK, J. [§243d] In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. [Beck-online] 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023 [cit. 16. 2. 2024]

³²⁰ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 243d

³²¹ Např. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. 28 Cdo 4365/2013

³²² ZUKAL, M. *Dovolací řízení: kasace, nebo revize?* [Beck-online] Právní rozhledy, 2018, č. 3 [cit. 17. 2. 2024]

odvolacího soudu“³²³ a to z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci nebo je stíženo vadou uvedenou v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 OSŘ (tzv. důvody zmatečnosti) nebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.³²⁴ Jsou-li na zrušeném rozhodnutí odvolacího soudu nebo soudu prvního stupně závislá i jiná rozhodnutí, zruší i je. O zrušení rozhodnutí rozhoduje rozsudkem. Usnesením rozhoduje pouze v případě, že ruší usnesení odvolacího soudu nebo soudu prvního stupně.³²⁵

Poté, co se Nejvyšší soud rozhodne rozhodnutí odvolacího soudu zrušit, musí současně rozhodnout o *dalším postupu*. Ve většině případů se bude jednat o *vrácení věci* soudu druhého nebo prvního stupně (pokud zrušil i rozhodnutí prvnostupňového soudu). Soud prvního nebo druhého stupně je vázán právním názorem Nejvyššího soudu (to neplatí, změní-li se skutkový základ věci³²⁶) a pokud již předtím soud nedodržel závazný právní názor dovolacího soudu, může dovolací soud pověřit dalším řízením jiný věcně příslušný soud nebo jiný soudní senát. Nejvyšší soud takto činí proto, aby bylo zamezeno potencionálním průtahům v řízení nebo opakovanému nerespektování názoru dovolacího soudu.³²⁷

Jestliže byla důvodem zrušení rozhodnutí vada, že rozhodl věcně nepřislušný soud, rozhodne dovolací soud rovněž o *postoupení* soudu příslušnému. Výjimku z tohoto pravidla představují řízení podle SŘS. V případě zrušení proto, že je příslušný soud podle SŘS, vrátí věc soudu prvního stupně, který ji následně postoupí správnému soudu podle § 104b nebo 104c OSŘ.³²⁸

Bylo-li rozhodnutí stíženo vadou uvedenou v § 229 odst. 1 písm. a), b) nebo d) nebo § 229 odst. 2 písm. a) a b), rozhodne dovolací soud současně o

³²³ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 243e odst. 1

³²⁴ DOLEŽÍLEK, J. [§243e] In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. [Beck-online] 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023 [cit. 17. 2. 2024]

³²⁵ HAMULÁKOVÁ K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 936 - 939

³²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2012, sp. zn. 26 Cdo 2103/2012

³²⁷ DOLEŽÍLEK, J. [§243e] In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. [Beck-online] 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023 [cit. 17. 2. 2024]

³²⁸ DOLEŽÍLEK, J. [§243e] In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. [Beck-online] 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023 [cit. 17. 2. 2024]

zastavení řízení. Pokud se jednalo o věc, která nenáleží do pravomocí soudů, rozhodne rovněž o postoupení příslušnému orgánu.³²⁹

4.5 Náklady řízení

Dovolací soud má povinnost rozhodnout o nákladech dovolacího řízení v případech kdy se u něj řízení končí. V případě změny rozhodnutí odvolacího soudu, je jeho povinností rozhodnout o nákladech řízení všech stupňů. Pakliže nemá dostatečné podklady, je nutné přesněji vypočíst poměr úspěchu ve věci nebo posoudit důvody pro nepřiznání práva na náhradu nákladů řízení, dovolací soud zruší výrok o nákladech řízení a v tomto rozsahu se věc vrací soudu prvního stupně.³³⁰

V případě odmítnutí, zamítnutí dovolání nebo zastavení řízení rozhoduje Nejvyšší soud pouze o nákladech dovolacího řízení. O nákladech řízení nerozhoduje, když zruší napadané rozhodnutí a vrátí věc odvolacímu soudu nebo soudu prvního stupně. Ten následně rozhodne i o nákladech za dovolací řízení.

Pro případ zrušení rozhodnutí a následného zastavení dovolacího řízení z důvodu vady uvedené v § 229 odst. 1 písm. a), b) nebo d) nebo § 229 odst. 2 písm. a) a b) rozhoduje dovolací soud rovněž o nákladech za dovolací řízení, ale i o nákladech řízení před soudy nižších stupňů.³³¹

Velmi specifická situace nastává v případě, kdy před podáním dovolání žalovaná osoba zemře nebo zanikne bez právního nástupce. V takovém případě na základě neodstranitelné podmínky řízení dovolací soud řízení zastaví (§ 104 OSŘ), ale nerozhoduje o nákladech řízení, jelikož vyrovnání mezi účastníky není možné.³³²

5 Vybraná témata týkající se dovolání

5.1 Dovolání ve věcném záměru c. ř. s.

V historických verzích občanského soudního řádu (např. Civilní řád soudní z roku 1895) byl pojmán institut dovolání jako řádný opravný prostředek proti rozhodnutím odvolacího soudu a jako takový je dnes pojmán v mnoha

³²⁹ HAMULÁKOVÁ K. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017 s. 936

³³⁰ VOJTEK, P. In: JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář, Kniha IV. § 201 – 250 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019 s. 222

³³¹ PIRK, T. In: SVOBODA, K., HROMADA, M., LEVÝ, J., VLÁČIL, D. TLÁŠKOVÁ, Š., PIRK, T. *Náklady řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 189

³³² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 1. 2009, sp. zn. 32 Cdo 5086/2008

evropských zemích (např. Německo nebo Rakousko). Věcný záměr c. ř. s. směřuje právě k takové koncepci.³³³

Dovolání v ČR bylo ovlivněno zejména novelou OSŘ č. 404/2012 Sb., jež si za cíl stanovila jednak zefektivnění justice, ale také zavedení kvalifikovanějšího způsobu rozhodování o přípustnosti dovolání.³³⁴ Zmíněná novela však justici nezefektivnila, ale učinila úplný opak. Nově upravená přípustnost dovolání (předchozí úprava byla zrušena nálezem Ústavního soudu Pl. ÚS 29/11 kvůli absenci principu předvídatelnosti ve vztahu odvolání) je od této novely nastavena natolik široce, že ve své podstatě „ignoruje“ citovaný náleží Ústavního soudu a účastník, byť zastoupený kvalifikovaným právním zástupcem, si stále nemůže být jistý, zdali Nejvyšší soud jeho dovolání věcně projedná, či odmítne pro nepřípustnost.

Současná právní úprava OSŘ je založena na stavení účastníků do právní nejistoty, zejména v případech, kdy dovolací soudy zvolí kasační postup a napadané rozhodnutí zruší spolu s rozhodnutím soudu prvního stupně, kdy věc současně vrátí soudu prvního stupně. Věcný záměr c. ř. s. se tak zaměřuje zejména na obnovení principu legitimního očekávání a právní moci, která by měla poskytnout účastníkovi jistotu, že je učiněna definitivní tečka za věcí.³³⁵

Předně věcný záměr počítá s novou koncepcí celého systému opravných prostředků. Přípustnost odvolání je omezena pouze na rozsudky soudů první instance, proti usnesením je přípustný rekurs a dovolání je koncipováno jako řádný opravný prostředek.³³⁶

Důvodem pro zařazení dovolání do právního řádu jako řádný opravný prostředek je zejména právní praxe Německa nebo Rakouska, kde má dovolání (revize) formu řádného opravného prostředku.³³⁷ I když se na první pohled může zdát, že ustanovení dovolání jako řádného opravného prostředku zvýší nápad rozhodnutí dovolacího soudu, jedná se o představu mylnou. Teoreticky vzato není podstatné, jestli je dovolání řádným nebo mimořádným opravným prostředkem

³³³ DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., LAVICKÝ, P., PULKRÁBEK, Z., WINTEROVÁ, A. *Věcný záměr civilního řádu soudního*. [online] Finální znění 2. verze, 2020 s. 359 [cit. 19. 2. 2024]

³³⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 404/2012 Sb.

³³⁵ DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., LAVICKÝ, P., PULKRÁBEK, Z., WINTEROVÁ, A. *Věcný záměr civilního řádu soudního*. [online] Finální znění 2. verze, 2020 s. 361 - 362 [cit. 19. 2. 2024]

³³⁶ Tamtéž s. 361 - 365 [cit. 19. 2. 2024]

³³⁷ DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., LAVICKÝ, P., PULKRÁBEK, Z., WINTEROVÁ, A. *Věcný záměr civilního řádu soudního*. [online] Finální znění 2. verze, 2020 s. 366 [cit. 19. 2. 2024]

(ve vztahu k množství napadaných věcí), ale hlavním kritériem je přípustnost, která je v současné právní úpravě upravena opravdu široce a neurčitě.

Nejvyšší soud tuto koncepční změnu podrobil kritice, zejména z důvodu oslabení principu právní jistoty. Ovšem účastník je v právní nejistotě zejména tam, kde jsou přípustné mimořádné opravné prostředky, jelikož těmi se ona právní moc a současně princip právní jistoty prolamuje a v důsledku tak široké přípustnosti se tak neděje jen pro závažné vady, ale pouze pro odlišný názor dovolacího soudu.³³⁸

Z hlediska **přípustnosti** přichází věcný záměr s koncepční změnou spočívající v možnosti napadnout dovoláním pouze *rozsudek* soudu odvolacího a pouze pokud to odvolací soud připustí. Tato změna byla rovněž podrobena kritice ze strany civilního kolegia Nejvyššího soudu s argumenty, že stávající právní úprava je fungující a funkční a pro posuzování příslušnosti dovolání se osvědčil Nejvyšší soud.³³⁹ Nelze než nesouhlasit. Právní praxe Nejvyššího soudu ve vztahu s k posuzování příslušnosti je dle mého názoru stále velmi nejednotná a často usměrňována Ústavním soudem ve vztahu k porušení práva na spravedlivý proces pro odmítnutí dovolání z důvodu nějaké formální vady.

Je nutné vytvořit takovou přípustnost dovolání, která dá účastníkovi jistotu, že jeho dovolání bude přípustné či nikoliv, ještě před tím, než takové podá. Věcný záměr počítá s dosti omezenou přípustností, která se bude týkat pouze sporů nad 50 000 Kč a odvolací soud dovolání výslovně připustil. Právě ono určení přípustnosti již odvolacím soudem, dává účastníkovi právní jistotu proto, že dovolací soud by měl být jeho výrokem o přípustnosti vázán. Odvolací soud dle věcného záměru připustí dovolání, pokud jeho rozsudek závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva zásadního právního významu.³⁴⁰

Onen zásadní právní význam je ve věcném záměru stanoven demonstrativním výčtem, a tedy odvolací soud připustí dovolání zejména tehdy: *(1) jestliže se při jejím řešení odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, (2) nebyla-li v rozhodování dovolacího soudu dosud*

³³⁸ ROSŮLKOVÁ, J., *Petr Lavický: Názor, že dovolání coby řádný opravný prostředek oslabí princip právní jistoty, je absurdní* [online], 2018 [cit. 19. 2.2024] Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/01/petr-lavicky-nazor-ze-dovolani-coby-radny-opravny-prostredek-oslabi-princip-pravni-jistoty-je-absurdni/>

³³⁹ DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., LAVICKÝ, P., PULKRÁBEK, Z., WINTEROVÁ, A. *Věcný záměr civilního řádu soudního*. [online] Finální znění 2. verze, 2020 s. 368 - 372 [cit. 19. 2. 2024]

³⁴⁰ DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., LAVICKÝ, P., PULKRÁBEK, Z., WINTEROVÁ, A. *Věcný záměr civilního řádu soudního*. [online] Finální znění 2. verze, 2020 s. 368 - 369

vyřešena nebo (3) je-li dovolacím soudem rozhodována rozdílně.³⁴¹ Naopak některé věci budou naprosto vyloučeny z dovolacího přezkumu (např. ve věcech rodinného práva nebo v bagatelních věcech).

Odvolací soud rozhodne o přípustnosti dovolání pouze v případě jeho připuštění, a učiní tak samostatným výrokem ve svém rozsudku. Jedinou výjimkou bude případ, kdy účastník navrhne, aby odvolací soud dovolání připustil. Zde by dle návrhu odvolací soud rozhodoval i o jeho nepřipustnosti.

Aby nebyla přípustnost dovolání nastavena moc úzce, přichází věcný záměr s tzv. výjimečným dovoláním, které bude přípustné pouze, pokud předmět sporu určité částky (zatím nespécifikované, ale určitě vyšší než 50 000 Kč, např. 100 000 Kč) a odvolací soud nepřipustí dovolání, resp. o něm nerozhodne.

Dovolání podle věcného záměru bude možné **podat** u soudu prvního stupně ve lhůtě 15 dnů od doručení rozsudku odvolacího soudu. Oproti současné právní úpravě (2 měsíce od doručení rozhodnutí), je lhůta k podání podstatně kratší, avšak bude možné chybějící náležitosti doplnit ve lhůtě jednoho měsíce od doručení rozsudku.³⁴² V případě úpravy věcného záměru bude mít větší smysl podávání tzv. blanketních dovolání, např. pro zachování lhůty (takto je to nastaveno v českém právním řádu např. u kasační stížnosti, jako mimořádného opravného prostředku, podle SŘS, kdy lhůta dvou týdnů je opravdu krátká na její vypracování. Stěžovatel je po podání blanketní kasační stížnosti následně vyznán k jejímu doplnění ve lhůtě 1 měsíce³⁴³).

Rozdíl oproti současné právní úpravě je i v **účincích** podaného dovolání. Zatímco dovolání upravené v OSŘ nemá ze zákona odkladný účinek (ten může být přiznán jen na základě rozhodnutí Nejvyššího soudu), dle věcného záměru by měl být c. ř. s. přiznán a dovolání by tak odložilo jak vykonatelnost, tak právní moc. Tato úprava vyplývá již ze samostatné koncepce dovolání jako řádného opravného prostředku. Výjimku bude tvořit již zmíněné výjimečné dovolání, které bude odkládat jen právní moc, nikoli však vykonatelnost a takové rozsudky budou předběžně vykonatelné.³⁴⁴

Důvodem pro takovou úpravu je zřejmě ono rozhodování o přípustnosti odvolacím soudem, tudíž usuzují, že se předpokládá, že odvolací soud o

³⁴¹ Tamtéž s. 369

³⁴² Tamtéž s. 377 [cit. 19. 2. 2024]

³⁴³ Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní § 106 odst. 2 a 3

³⁴⁴ DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., LAVICKÝ, P., PULKRÁBEK, Z., WINTEROVÁ, A. *Věcný záměr civilního řádu soudního*. [online] Finální znění 2. verze, 2020 s. 377 - 378 [cit. 19. 2. 2024]

přípustnosti rozhodne správně a tak výjimečné dovolání bude ve větší míře neúspěšné a proto není nutné ze zákona odkládat vykonatelnost napadaného rozsudku. V tomto případě však bude mít dovolací soud možnost odložit vykonatelnost rozhodnutím.

Úprava *náležitostí* ve věcném záměru c. ř. s. je dle mého názoru velkou úlevou pro dovolatele. Nová úprava by již nepožadovala jako jednu z náležitostí, v čem dovolatel spatřuje splnění podmínek přípustnosti, protože tuto má posuzovat odvolací soud.³⁴⁵ Právě dovolatelova argumentace ohledně přípustnosti dovolání je tím nejzákladnějším z hlediska náležitostí tohoto opravného prostředku. Rovněž je s tím spojena velmi četná judikatura Nejvyššího soudu, která je však často korigována Ústavním soudem (např. nález Ústavního soudu ze dne 29. 8. 2023, sp. zn. I. ÚS 1564/23), jelikož Nejvyšší soud svým formalistickým rozhodováním porušuje právo účastníka na spravedlivý proces.

Věcný záměr pracuje se dvěma dovolacími důvody. Prvním z nich je nesprávné právní posouzení věci (OSŘ upravuje tento jako jediný dovolací důvod) a druhým zmatečnostní vady.³⁴⁶ Současná úprava v OSŘ zakotvuje, že ke zmatečnostním vadám přihlíží dovolací soud z moci úřední.³⁴⁷ Nejeví se mi však rozumné, aby účastník nemohl jako dovolací důvod uvést zmatečnostní vady, byť pro ně může Nejvyšší soud zrušit rozhodnutí z moci úřední. Proto považuji tuto změnu rovněž jako kladnou.

Jednání dovolací soud aktuálně převážně nenařizuje a většinou ani při změně rozhodnutí, čímž se dostává do častých rozepří s Ústavním soudem. Věcný záměr koncipuje dovolací jednání do dvou možných variant. První z nich prosazuje, že dovolací soud by měl zásadně nařizovat jednání k projednání dovolání a to nejen proto, že se bude provádět dokazování, nebo o to požádají účastníci, ale i z důvodu diskuze o otázce, která je předmětem přípustného dovolání, k umožnění argumentace stranám sporu, anebo při změně rozhodnutí, kde seznámí strany se svým odlišným názorem a současně jim dá prostor k vyjádření.³⁴⁸ Druhá varianta představuje možnost dovolacího soudu nařídít jednání, když to bude považovat za potřebné, nebo v případě dokazování.

³⁴⁵ Srov. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 241a odst. 2

³⁴⁶ DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., LAVICKÝ, P., PULKRÁBEK, Z., WINTEROVÁ, A. *Věcný záměr civilního řádu soudního*. [online] Finální znění 2. verze, 2020 s. 379 - 380 [cit. 19. 2. 2024]

³⁴⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád § 242 odst. 3

³⁴⁸ DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., LAVICKÝ, P., PULKRÁBEK, Z., WINTEROVÁ, A. *Věcný záměr civilního řádu soudního*. [online] Finální znění 2. verze, 2020 s. 381 [cit. 19. 2. 2024]

Vzhledem k současné problematice s nařizováním jednání např. u měnicího rozhodnutí (*blíže kapitola 4.4.3. Jednání dovolacího soudu*) se souhlasně kloním k první variantě.

Poslední část věcného záměru ohledně dovolání se zaměřuje na rozhodování dovolacího soudu. V současné praxi Nejvyššího soudu je velkým nešvarem většinové kasační rozhodování dovolacího soudu, které v mnoha případech ruší i rozhodnutí soudu prvního stupně čímž dochází k neúměrnému natahování soudního řízení a rovněž ke zvyšování nákladů řízení účastníků. Věcný záměr pracuje s tím, že dovolacímu soudu bude dána *povinnost* změnit napadaný rozsudek odvolacího soudu, nebude-li zapotřebí doplnit dokazování. Rovněž předkládá novou úpravu ve vztahu odmítavým usnesením pro nepřijatelnost dovolání. Věcný záměr navrhuje, aby odmítavé usnesení muselo obsahovat stručné odůvodnění.³⁴⁹ Proč však dovolací soud musí odmítavé usnesení odůvodňovat? Neodůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu by bylo možné pouze v případě, kdyby Nejvyšší soud byl opravdu poslední instancí v soudním řízení. Avšak při existenci Ústavního soudu a ESLP, musí být každé rozhodnutí, alespoň krátce odůvodněno, aby bylo těmito soudy možné přezkoumat.

Poslední zajímavou změnou, kterou je vhodné zmínit je zavedení sankce, pokud by bylo dovolání podáno svévolně, nebo za účelem průtahů řízení. Tento institut vychází z účinků podaného dovolání, jako řádného opravného prostředku, resp. není žádoucí, aby se odkládala právní moc a vykonatelnost rozhodnutí v určitých případech.

5.2 Úvahy de lege ferenda

5.2.1 Vysoká zátěž Nejvyššího soudu, jako nežádoucí důsledek nevhodně nastavené přípustnosti dovolání

Podle navrhované právní úpravy nového c. ř. s., o které je pojednáno výše, je zřejmé, že současná právní úprava OSŘ ve vztahu k přípustnosti dovolání není šťastně upravena. Největším problémem aktuální úpravy, je široce nastavená přípustnost dovolání (§ 237 a § 238a OSŘ), které je tak přípustné proti rozsudkům a některým usnesením odvolacího soudu a současně je právní úprava dosti

³⁴⁹ DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., LAVICKÝ, P., PULKRÁBEK, Z., WINTEROVÁ, A. *Věcný záměr civilního řádu soudního*. [online] Finální znění 2. verze, 2020 s. 379 - 380[cit. 19. 2. 2024]

neurčitá, jak pro dovolatele, tak pro dovolací soud, který má velký prostor pro posouzení, zdali je nebo není dovolání přípustnost.

Přípustnost dovolání zavedené novelou OSŘ č. 404/2012 Sb., zapříčiňuje velký nápad věcí u dovolacího soudu, a jelikož se Nejvyšší soud snaží rozhodovat co nejrychleji a nejefektivněji, je omezena jeho kvalita rozhodování, a proto nezřídka kdy ruší Ústavní soud rozhodnutí Nejvyššího soudu z důvodu přepjatého formalismu. Otázkou však je, zdali za takový formalismus může skutečně Nejvyšší soud, nebo jeho formalismus zapříčiňuje špatně nastavená koncepce dovolání.

Formalismus dovolacího soudu se projevuje zejména ve vztahu k odmítavému rozhodnutí kvůli nepřipustnosti dovolání, nebo jinak vadnému podání. Příčinou tohoto jevu je dle mého názoru nutnost dovolatele uvést v čem spatřuje splnění předpokladů s přípustnosti. Ač je podané dovolání vyhotoveno kvalifikovaným právním zástupcem, každý advokát má svůj argumentační styl a tím pádem posoudit, zdali dovolatel dostatečně vymezil jeho přípustnost ve smyslu § 237 OSŘ, není jednoduché, zejména proto, že nemusí být explicitně uvedena, a stačí, když vyplývá z celkového obsahu dovolání (nález Ústavního soudu ze dne 29. 8. 2023, sp. zn. I. ÚS 1564/23).

I když je rozhodovací praxe Nejvyššího soudu korigována judikaturou Ústavního soudu, nelze přehlížet jeho velkou nekonzistentnost a to zejména ke zmiňované přípustnosti, kdy v jednom nálezu s dovolacím soudem souhlasí a ve druhém ho kritizuje pro jednu a tu samou věc. Nejvyšší soud s judikaturou Ústavního soudu ve věcech přípustnosti ve valné většině nesouhlasí, jelikož by dle takové judikatury měl v podstatě Nejvyšší soud přípustnost dovolání dovodit z argumentace stěžovatelů.³⁵⁰ Nicméně takový přístup by znamenal porušení rovnosti účastníků, a jelikož se jedná o dispoziční právní úkon, je na podatelci, aby všechny náležitosti dovolání byly uvedeny tak, aby bylo vše Nejvyššímu soudu zřejmé, aniž by musel cokoliv dovozovat, natož domýšlet.

Velmi vhodným řešením se jeví navrhovaná úprava ve věcném záměru c. ř. s. inspirovaná rakouským a německým právem, kdy by se z dovolání stal řádný opravný prostředek a o samotné přípustnosti by měl rozhodovat odvolací soud, čímž by odpadla tato složitá činnost Nejvyššímu soudu a mohl by tak kvalitněji

³⁵⁰ COUFALÍK, P., *Střet Nejvyššího soudu a Ústavního soudu v pohledu na současnou právní úpravu dovolání v civilním sporném řízení* [CODEXIS] Právní rozhledy, 2016, č. 6 [cit. 20. 2. 2024]

poskytovat ochranu právům účastníkům a řešit, mu předložené otázky. Takový postup je vyjádřením principu *leave to appeal* uvedený v doporučení výboru ministrů R (95) 5, na základě kterého rozhoduje o přípustnosti opravného prostředku soud nižší instance, resp. soud, který vydal rozhodnutí.³⁵¹

Díky této změně přípustnosti by se určitě snížil počet dovoláním napadených věcí. Důkazem toho je německá dovolací praxe, kdy za rok 2017 bylo ke Spolkovému soudnímu dvoru podáno dovolání proti 639 rozhodnutím, zato v ČR bylo v roce 2017 dovoláním napadeno 6105 rozhodnutí, což je opravdu velký nepoměr.³⁵²

V případě obavy, že bude přípustnost na základě řešení věcného záměru nastavena příliš úzce, bylo by dle mého názoru možné se inspirovat i některými dalšími instituty v rámci tohoto mimořádného opravného prostředku v zahraniční právní úpravě. Příkladem může být tzv. skokové dovolání. Takové může být podle německé právní úpravy podáno proti rozhodnutím soudu prvního stupně, pokud je předmětná věc otázka zásadního právního významu a obě strany sporu s tím souhlasí.³⁵³

6 Srovnání dovolání s právní úpravou Slovenské republiky

6.1 Právní předpisy

Český a slovenský právní řád k sobě mají velmi blízko, zejména v důsledku společného právního vývoje. Zatímco v ČR je stále účinný zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, který byl nespočetněkrát novelizován, tak na Slovensku 1. 7. 2016 nabyt účinnosti zákon č. 160/2016 Z. z., *civilný sporový poriadok*, jež nahradil do tohoto daty účinný zákon č. 99/1963 Zb., *občiansky súdny poriadok*. Tento se na rozdíl od předchozí úpravy užije pouze v případě, kdy je dána pravomoc soudu a věc se týká soukromoprávního sporu nebo jiné

³⁵¹ Doporučení č. R (95) 5 Výboru ministrů členským státům o zavedení a zlepšení fungování odvolacích systémů a postupů v občanských a obchodních věcech [online] 7. 2. 1995, Kapitola II. Článek 5 Dostupné z: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2021/05/recR955e_appeal-procedures.pdf

³⁵² GOTTWALD, P., *Dovolání podle německého práva* [online] 2019. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/dovolani-podle-nemeckeho-prava> [cit. 20. 2. 2024] a dále NEJVYŠŠÍ SOUD, *Statistika Nejvyššího soudu za rok 2017* [online] 2017 [cit. 20. 2. 2024] Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/ONEjvyssimsoudu~Statistiky~Rok_2017~?openDocument&lng=CZ

³⁵³ GOTTWALD, P., *Dovolání podle německého práva* [online] 2019. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/dovolani-podle-nemeckeho-prava> [cit. 20. 2. 2024]

soukromoprávní věci, o které nemá pravomoc rozhodovat jiný orgán nebo zvláštní zákon nestanoví jinak (např. zákony, které nabyly účinnosti spolu s CSP tj., zákon č. 161/2015 Z. z., *civilný mimosporový poriadok* a zákon č. 162/2015 Z. z., *správny súdny poriadok*).

6.2 Dovolání

Dovolání je mimořádným opravným prostředkem, jehož hlavním cílem je sjednocování judikatury a odstraňování zmatečností vad řízení a je ho možné podat proti rozhodnutí odvolacího soudu, a pokud to zákon připouští.³⁵⁴ Rozhodnutí odvolacího soudu může být napadeno buď pro zmatečnostní vady řízení nebo pro vyřešení právní otázky. Všechny níže zmíněné podmínky přípustnosti není možné vykládat extenzivně, a musí tak být vždy interpretovány v úplném souladu s právem.³⁵⁵

Mezi zmatečnostní vady, jakožto nejzávažnější procesní pochybení soudů, se dle § 420 CSP řadí: (a) *rozhodlo se ve věci, která nenáleží do pravomoci soudů*, (b) *ten, kdo v řízení vystupoval jako strana neměl procesní subjektivitu* (např. stranou řízení byla fyzická osoba, která se ještě nenarodila, nebo naopak již zemřela), (c) *strana neměla způsobilost samostatně jednat před soudem v plném rozsahu a nejednal za ni zákonný zástupce nebo procesní opatrovník*, (d) *v té samé věci bylo již vydáno pravomocné rozhodnutí nebo v té samé věci již bylo zahájeno řízení*, (e) *rozhodoval vyloučený soudce nebo nesprávně obsazený soud*, (f) *soud nesprávným procesním postupem znemožnil straně, aby uskutečňovala její procesní práva v takové míře, že došlo k porušení práva na spravedlivý proces*.³⁵⁶ Nejproblematictější se jeví vada uvedená v § 420 písm. f) CSP, resp. kdy bude intenzita natolik vysoká, že zapříčiní porušení práva na proces. Je důležité dodat, že aby bylo dovolání podle zmíněného ustanovení přípustné, musí se posuzovat řízení jako celek a pokud řízení, vykazuje znaky spravedlivosti, ale došlo k nějaké „samostatné“ vadě, dovolání nebude na základě § 420 písm. f) CSP přípustné.³⁵⁷

Dovolání je dále dle § 421 odst. 1 CSP přípustné proti potvrzujícímu nebo měnícímu rozhodnutí odvolacího pokud takové rozhodnutí záviselo na vyřešení

³⁵⁴ Zákon č. 160/2016 Z. z., civilný sporový poriadok § 419

³⁵⁵ REDAKCIA, *Pripustnosť dovolania v civilnom sporovom konaní*. [online] Právne noviny, 20. 10. 2020 [cit. 27. 2. 2024] Dostupné z: <https://www.pravnenoviny.sk/pripustnost-dovolania-v-civilnom-sporovom-konani>

³⁵⁶ Zákon č. 160/2016 Z. z., civilný sporový poriadok § 420

³⁵⁷ KOTOVÁ, J. *Civilný mimosporový Civilný sporový Správny súdny poriadok*, Poradca, 2019, s. 191

právní otázky (a) při které se odvolací soud odklonil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu, nebo (b) která v rozhodovací praxi dovolacího soudu není dosud vyřešená, nebo (c) je dovolacím soudem rozhodována rozdílně.

CSP také upravuje případy, ve kterých je dovolání nepřipustné. Výrazným rozdílem je oproti české právní úpravě je nepřipustnost z důvodu tzv. majetkového cenzu. Zatímco v ČR je dovolání omezeno na spory, jejichž hodnota převyšuje 50 000 Kč, tak na základě úpravy CSP musí hodnota sporu převyšovat desetinásobek minimální mzdy nebo dvojnásobek minimální mzdy v případě sporů s ochrannou slabší strany.³⁵⁸ Dovolání podle § 421 odst. 1 CSP není dále přípustné např. proti usnesení o zastavení řízení, usnesení o odmítnutí žaloby na obnovu řízení, usnesení o odkladu vykonatelnosti rozhodnutí³⁵⁹ nebo usnesení o zrušení rozhodnutí a vrácení věci soudu první instance.³⁶⁰

Dovolání může strana podat ve lhůtě dvou měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího soudu u soudu, který rozhodoval v prvním stupni a po pouze prostřednictvím kvalifikovaného právního zástupce, který by měl takové také sepsat. Počátek běhu lhůty není závislý na tzv. absolutní právní moci, tzn., že každé straně sporu běží lhůta samostatně.³⁶¹

Je nezbytné, aby takové podání mělo všechny zákonem stanovené náležitosti, které jsou totožné s úpravou OSŘ, s výjimkou vylíčení toho, v čem dovolatel spatřuje splnění přípustnosti. Dle CSP tak dovolání vedle obecných náležitostí musí obsahovat označení rozhodnutí, proti kterému směřuje, v jakém rozsahu ho napadá, z jakých důvodů se rozhodnutí považuje za nesprávné a čeho se dovolatel domáhá. Pokud se dovolání podává kvůli posouzení právní otázky ve smyslu ustanovení § 421 odst. 1 CSP, je jediným dovolacím důvodem právní posouzení věci.³⁶²

Vedle strany sporu, v jejíž neprospěch bylo rozhodnutí vydáno, může dovolání podat také prokurátor, pokud bylo řízení zahájeno na základě jeho žaloby, které nebylo vyhověno nebo pokud vstoupil do řízení.³⁶³ Takové právo

³⁵⁸ Zákon č. 160/2016 Z. z., civilný sporový poriadok § 422 *Například spotřebitelské spory. Pokud dovolání bude chtít podat spotřebitel, tak postačuje, aby byla hodnota sporu dvojnásobek minimální mzdy, jelikož je slabší stranou smluvního vztahu, o němž se vede řízení. Naopak pokud by tak chtěl učinit podnikatel, musí hodnota sporu převyšovat desetinásobek minimální mzdy.*

³⁵⁹ Zákon č. 160/2016 Z. z., civilný sporový poriadok § 357 písm. a), c) a j)

³⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 17. 1. 2017 sp. zn. 3 Cdo 236/2016

³⁶¹ MESIARKINOVÁ, S., In: ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilné právo procesné. Úvod do civilného procesu a sporové konanie*. Praha: C. H. Beck, 2022 s. 573 a dále Zákon č. 160/2016 Z. z., civilný sporový poriadok § 427 a § 429

³⁶² Zákon č. 160/2016 Z. z., civilný sporový poriadok § 428 a § 431

³⁶³ Zákon č. 160/2016 Z. z., civilný sporový poriadok § 424 a § 426

prokurátora je však omezeno na věci, ve kterých uplatňuje nárok stát na vydání bezdůvodného obohacení nebo určení vlastnictví.³⁶⁴

Poté, co bylo podáno dovolání, činí počáteční úkony soud prvního stupně. Na rozdíl od OSŘ upravuje CSP povinnost prvnostupňového soudu vyzvat dovolatele k doplnění náležitostí, ale pouze pokud o nich nebyl řádně poučen odvolacím soudem, proti jehož rozhodnutí brojí. Dále vybírá soudní poplatek, popř. rozhoduje o osvobození od soudního poplatku, doručuje dovolání protistraně a v poslední řadě předkládá spis dovolacímu soudu.³⁶⁵ Soud prvního stupně může o dovolání rozhodnout pouze usnesením o zastavení řízení a to v případě nezaplacení soudního poplatku.³⁶⁶

Jednání Nejvyššího soudu ČR a Nejvyššího soudu SR nejsou obligatorní a je tak na uvážení soudu, zdali jej nařídí. Nařízení jednání přichází v úvahu např. při dokazování, které CSP nevylučuje.³⁶⁷

Ani ve slovenské právní úpravě nemá dovolání odkladný účinek. Ten však může být přiznán Nejvyšším soudem SR, pokud tomu svědčí důvodu zvláštního zřetele, např. je pravděpodobné, že dovolání bude úspěšné, nebo existuje hrozba nenapravitelné újmy při výkonu napadaného rozhodnutí. Odkladný účinek může být odložen pouze na návrh.³⁶⁸ Novela CSP z roku 2018 zavedla v reakci na četné zneužívání směnek zákonný odkladný účinek, pokud je dovolání podáno proti rozhodnutí odvolacího soudu vydaného v řízení, ve kterém se uplatňoval nárok ze směnky.³⁶⁹

Při rozhodování o dovolání je Nejvyšší soud SR vázán rozsahem dovolání vyjma případů, které jsou totožná s § 242 odst. 2 OSŘ, tj., v případě závislých výroků, nerozlučného společenství nebo jestliže z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání mezi stranami. Současně je také vázán dovolacím důvodem.³⁷⁰

³⁶⁴ MESIARKINOVÁ, S., In: ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilné právo procesné. Úvod do civilného procesu a sporové konanie*. Praha: C. H. Beck, 2022 s. 575

³⁶⁵ Zákon č. 160/2016 Z. z., civilný sporový poriadok § 436 a § 437

³⁶⁶ KOTOVÁ, J. *Civilný mimosporový Civilný sporový Správny súdny poriadok*. Žilina: Poradca, 2019, s. 199

³⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 31. 1. 2015, sp. zn. 2 Cdo 984/2015

³⁶⁸ MESIARKINOVÁ, S., In: ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilné právo procesné. Úvod do civilného procesu a sporové konanie*. Praha: C. H. Beck, 2022 s. 575 – 576 a Zákon č. 160/2016 Z. z., civilný sporový poriadok § 444 *Srov. Ustanovení § 243 OSŘ umožňuje Nejvyššímu soudu odložit vykonateľnosť alebo právni moc i bez návrhu.*

³⁶⁹ KOTOVÁ, J. *Civilný mimosporový Civilný sporový Správny súdny poriadok*, Poradca, 2019, s. 200 - 201

³⁷⁰ Zákon č. 160/2016 Z. z., civilný sporový poriadok § 439 a § 440

Konečně dovolací soud rozhoduje totožnými způsoby jako Nejvyšší soud, tzn., že dovolací řízení zastaví (pokud vzal dovolatel dovolání zpět), podané dovolání odmítne (pokud bylo opožděné nebo směřuje proti rozhodnutí, proti kterému není přípustné), zamítne (pokud není důvodné), změni nebo zruší napadané rozhodnutí (pokud je dovolání důvodné, tak dovolací soud změni rozhodnutí, pokud má za to, že tak může sám učinit, jinak rozhodnutí zruší a věc vrátí).³⁷¹

CSP upravuje určitou specialitu, kterou OSŘ nezná, ale její obdoba se objevuje ve věcném záměru c. ř. s. Jedná se o sankci, která se udílí advokátovi, jež podal dovolání, které bylo následně odmítnuté pro nepřípustnost nebo zamítnuto pro nedůvodnost, pokud bylo v obdobných věcích rozhodnuto o dovolání alespoň pětkrát. V případě, že bylo dovolání podáno na písemný příkaz klienta, vzniká advokátovi regresní nárok vůči svému klientovi.³⁷²

6.3 Dovolání generálního prokurátora

Právní úprava CSP, jež je účinná od 1. 7. 2016 opustila termín „mimořádné dovolání“ a nahradila jej „dovoláním generálního prokurátora.“³⁷³ Jedná se o speciální mimořádný opravný prostředek, který je ovládán specifickou subjektivní podmínkou přípustnosti a tak dovolání generálního prokurátora může podat pouze generální prokurátor.

Účelem dovolání GP je v odůvodněných případech prosadit věcnou správnost a spravedlivost soudního rozhodnutí. Podáním tohoto mimořádného opravného prostředku se zdůrazňuje akutnost, nevyhnutelnost a aktuálnost takového postupu.³⁷⁴

Ve značné míře se liší i v objektivní přípustnosti, jež je mnohem širší, než u dovolání, které podává strana sporu. Mezi objektivní podmínky přípustnosti dovolání GP se řadí: (1) *lhůta pro podání dovolání GP*, (2) *přípustný předmět dovolání GP*, (3) *splnění náležitostí dovolání GP*, (4) *existence podnětu pro podání dovolání GP*, (5) *subsidiarita podání dovolání GP*, (6) *důvody dovolání GP*, (7) *legitimní cíl dovolání GP* a (8) *proporcionalita dovolání GP*.³⁷⁵

³⁷¹ Zákon č. 160/2016 Z. z., civilný sporový poriadok § 446 - 450

³⁷² Zákon č. 160/2016 Z. z., civilný sporový poriadok § 452

³⁷³ V právním řádu ČR se obdoba dovolání generálního prokurátora objevuje pouze v trestním právu ve formě stížnosti pro porušení zákona, kterou může podat pouze ministr spravedlnosti.

³⁷⁴ Usnesení Ústavního soudu Slovenské republiky ze dne 13. 7. 2021 sp. zn. I. ÚS 289/2021

³⁷⁵ IVANČO, M., MITTERPACHOVÁ, J., In: ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilné právo procesné. Úvod do civilného procesu a sporové konanie*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 581

Dovolání GP může být na základě výše uvedeného podáno proti pravomocným rozhodnutím soudu, která nejsou rozhodnutími Nejvyššího soudu SR o dovolání nebo o dovolání GP ve lhůtě tří měsíců od právní moci napadaného rozhodnutí, pokud nejsou proti němu přípustné žádné opravné prostředky a pokud to vyžaduje ochrana práv a potřeba zrušit rozhodnutí převyšuje nad zájmem zachování jeho nezměnitelnosti a nad principem právní jistoty.³⁷⁶ Může proto být podáno jak proti rozhodnutím soudu druhého stupně, tak i soudu prvního stupně.

Další obligatorní podmínkou k podání dovolání GP je podnět, některé ze sporných stran. Jelikož se jedná o podnět, tak na podání dovolání GP není právní nárok. Ovšem pokud se generální prokurátor rozhodne podat dovolání, je tímto podnět vázán resp., může být napadeno jen takové rozhodnutí, které je v podnětu označeno a jen z důvodů, které jsou v něm uvedeny.

Náležitosti, které má dovolání GP obsahovat jsou identické s dovoláním podle § 419 a násl. CSP, vyjma dovolacího důvodu, který je odlišný. Dovolání GP může být totiž podáno z důvodu, že rozhodnutí porušuje právo na spravedlivý proces, nebo rozhodnutí trpí vadami, které mají za následek závažné porušení práva spočívající v právních závěrech, které jsou svévolné nebo neudržitelné.³⁷⁷

Dovolací soud nenařizuje jednání v řízení o dovolání GP a rozhodnout může stejnými způsoby jako o dovolání dle § 419 a násl. CSP, vyjma změny rozhodnutí, kterou nemůže učinit.³⁷⁸

7 Závěr

Institut dovolání si v průběhu dvou staletí prošel četnými změnami, zejména v souvislosti s jeho koncepcí jako mimořádného opravného prostředku. Dle mého názoru není stěžením, zdali je dovolání řádným nebo mimořádným opravným prostředkem, pokud je o fungování a efektivitu tohoto opravného prostředku. Avšak s argumentací ohledně posílení principu právní moci, je spojena potřeba buď upravit dovolání jako řádný opravný prostředek, nebo právní úpravu nastavit tak, aby byla skutečně vyjádřena jeho mimořádnost, např. zvýšením hranice bagatelnosti sporů na 100 000 Kč – 200 000 Kč.

³⁷⁶ Zákon č. 160/2016 Z. z., civilný sporový poriadok § 458 odst. 1, § 459, § 461

³⁷⁷ Zákon č. 160/2016 Z. z., civilný sporový poriadok § 458 odst. 2

³⁷⁸ Zákon č. 160/2016 Z. z., civilný sporový poriadok § 464, 458 odst. 2, 446 a násl.

Během analýzy tohoto institutu jsem v současné právní úpravě identifikoval dva základní problémy. Jsou jimi přípustnost dovolání a rozhodování Nejvyššího soudu.

Problematika přípustnosti spočívá v možnosti účastníka napadnout různá konečná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud nejsou výslovně vyloučena § 238 OSŘ. Tímto se samotné soudní řízení neúměrně natahuje, jelikož dovolací soud často nerozhoduje končným rozhodnutím a tím samozřejmě dochází k nárůstu nákladů řízení. Činnost Nejvyššího soudu by se neměla zaměřovat na posuzování a rozhodování „obvyklých“ věcí, ale měl by výlučně řešit ty nejzávažnější procesní a hmotněprávní otázky, které souvisí s konečným rozhodnutím.

Dalším problémem souvisejícím s přípustností dovolání je nepředvídatelnost jeho připuštění k věcnému přezkumu, jelikož je na dovolateli, aby v návrhu uvedl, v čem spatřuje splnění podmínek přípustnosti dovolání. Tento způsob připuštění opravného prostředku, dle mého názoru vede Nejvyšší soud ke zbytečnému formalismu, a řízení tak často končí odmítnutím dovolání. Z tohoto důvodu se domnívám, že posuzování přípustnosti odvolacím soudem je velmi vhodným řešením, navíc podloženým zahraniční dovolací praxí. Rovněž je dle mého názoru nutné posunout hranici bagatelnosti sporu na vyšší částku, jelikož částka 50 000 Kč byla nastavena novelou OSŘ z roku 2009 a od té doby se hodnota věcí, a tudíž i sporů podstatně zvýšila.

V případech, ve kterých Nejvyšší soud dovolání připustí a uchýlí se k věcnému přezkumu a dovolání vyhoví, není vhodné, aby dovolací soud měl na vybranou, zdali rozhodnutí zruší a věc vrátí k dalšímu projednání, nebo zda rozhodnutí změní. Primárním řešením by měla být změna, aby věc byla konečně před dovolacím soudem konečně vyřešena. Řešení by mohlo spočívat např. ve změně ustanovení § 243e odst. 1 OSŘ, které by mohlo znít takto: *„Nejsou-li podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání, dovolací soud zruší rozhodnutí, pouze pokud je nutné doplnit dokazování, v ostatních případech jej změní.“* Toto řešení je dle mého vhodné, protože z nynějšího ustanovení § 243e odst. 1 OSŘ, a ostatně i z judikatury, jednoznačně neplyne, zdali je změna rozhodnutí povinností Nejvyššího soudu, či jeho oprávněním. Současně s tímto by mělo být připuštěno dokazování před Nejvyšším soudem (se zákazem novot), aby měl lepší podmínky pro změnu rozhodnutí.

Jiné závažné problémy v současné právní úpravě dovolání nespátruji a myslím si, že Nejvyšší soud kvalitním způsobem sjednocuje judikaturu a v případech, kdy se vyhne zbytečným formalismům, poskytuje i účinnou ochranu subjektivním právům.

Resumé

The institution of the extraordinary appeal has undergone numerous changes over two centuries, particularly in connection with its conception as an extraordinary remedy. In my view, whether an appeal is an ordinary or an extraordinary remedy is not a complaint as far as the functioning and effectiveness of that remedy is concerned. However, with the argumentation regarding the strengthening of the principle of the rule of law, there is a need either to regulate the appeal as an ordinary remedy or to set the legislation in such a way that its extraordinary character is actually expressed, e.g. by raising the threshold of the insignificance of disputes to CZK 100 000 - CZK 200 000.

In the course of my analysis of this institute, I identified two main problems in the current legislation. These are the admissibility of an appeal and the decision-making of the Supreme Court.

The issue of admissibility lies in the possibility for a party to challenge various final decisions of the Court of Appeal, unless they are expressly excluded by § 238 of the CCC. This prolongs the court proceedings themselves disproportionately, as the Supreme Court often does not rule by final decision. This naturally leads to an increase in the costs of the proceedings. The work of the Supreme Court should not focus on considering and deciding "ordinary" cases, but should exclusively deal with the most serious procedural and substantive issues related to the final decision.

A further problem relating to the admissibility of an appeal is the unpredictability of its admission to substantive review, since it is for the appellant to state in his application what he considers to be the conditions for the admissibility of an appeal. In my opinion, this method of admitting the appeal leads the Supreme Court to unnecessary formalism and the proceedings end in the dismissal of the appeal. For this reason, I believe that the Court of Appeal's assessment of admissibility is a very appropriate solution, and one that is supported by foreign appellate practice. In my view, it is also necessary to raise

the threshold of the amount of the dispute to a higher amount, since the amount of 50,000 CZK was set by the amendment to the Code of Civil Procedure in 2009 and since then the value of cases and, consequently, disputes has increased accordingly.

In cases in which the Supreme Court allows the appeal and resorts to a substantive review and grant the appeal, it is in my view not appropriate for the Court of Appeal to have the choice of whether to quash the decision and refer the case back for further consideration or whether to reverse the decision. The primary solution should be to reverse so that the matter is finally resolved before the Supreme Court. The solution could consist, for example, in amending the provisions of § 243e(1) of the CCC, which could read as follows: *'If there are no conditions for the appeal proceedings to be discontinued, for the appeal to be rejected or for the appeal to be dismissed, the Supreme Court shall annul the decision only if it is necessary to supplement the evidence, otherwise it shall reverse it.'* This solution is, in my opinion, appropriate, because the current provision of § 243e(1) of the CCC, and indeed the case law, does not make it clear whether it is the Supreme Court's duty or its power to reverse a decision. At the same time, evidence should be admitted before the Supreme Court (with a prohibition of novelty) so that it has better conditions for changing the decision.

Other than the above mentioned problems, I do not see any serious problems in the current legal regulation of appeals and in my opinion the Supreme Court unifies the case law in a good way and in the case when it avoids unnecessary formalism it provides effective protection of subjective rights.

Zdroje

Tuzemské zdroje

Literatura

JIRSA, J a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV. § 201-250l občanského soudního řádu.* 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN: 978-80-7598-375-6

LAVICKÝ P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l) Řízení sporné. Praktický komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, ISBN: 978-80-7478-986-1

SVOBODA, K., TRNĚNÁ, K. *Dovolání.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 978-80-7400-685-2

SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R., a kol. *Občanský soudní řád. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, ISBN: 978-80-7400-673-9

ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní.* 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, ISBN: 978-80-7380-714-6

WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací.* 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN: 978-80-7502-298-1

ŠÍNOVÁ R., HAMULÁKOVÁ K., a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení.* 2. Vydání Praha C. H. Beck, 2020, ISBN: 978-80-7400-787-3

STANISLAV, A. *Dovolání s akcentem na ústavněprávní konformitu.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, ISBN: 978-80-7598-860-7

SCHELLEOVÁ I. a kol., *Civilní proces,* Praha: Eurolex Bohemia, 2006., ISBN: 80-86861-09-0

MALÝ K. a kolektiv, *Dějiny českého a československého práva do roku 1945,* 2. Vydání Praha: Linde Praha, 1999, ISBN: 80-7201-167-7

SEDLÁČEK M., STŘELEČEK T. *Zastoupení: specifika a kontext.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, ISBN: 978-80-7598-867-6

HORA, V., *Československé civilní právo procesní Díl III. Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. ISBN: 978-80-7357-540-3

HROMADA, M. *Poučovací povinnost v civilním procesu.* [Beck-online] 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-463-6

VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL V. *České právní dějiny.* 3. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, ISBN: 978-80-7380-575-3

SCHILLE, K.; BÍLÝ, J. *Dějiny českého soudnictví*, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, ISBN: 978-80-7552-959-6

REMEŠ J. *Praktický úvod do civilního řízení sporného*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, ISBN: 978-80-7400-871-9

DRÁPAL, L., BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II*. [Beck-online] 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, ISBN: 978-80-7400-107-9

ŠKÁROVÁ M. a kol. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*, 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 9. 2009, Praha: Linde Praha a. s. 2009, ISBN: 978-80-7201-769-0

SVOBODA K., *Opravné prostředky. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2020 ISBN: 978-80-7400-774-3

WALTER R., *Přehled judikatury ve věcech mimořádných opravných prostředků v občanskoprávním řízení*, 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, ISBN: 978-80-7598-041-0

SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VÁLČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, ISBN: 978-80-7400-788-0

SVOBODA, K. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019 ISBN: 978-80-7400-733-0

SVOBODA, K., HROMADA, M., LEVÝ, J., VLÁČIL, D. TLÁŠKOVÁ, Š., PIRK, T. *Náklady řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, ISBN: 978-80-7400-650-0

HAMULÁKOVÁ K., PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. In: HAMULÁKOVÁ K.; PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J, ŠÍNOVÁ R. a kol. *Civilní proces. Casebook*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018 ISBN: 978-80-7598-248-3

JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha I. § 1-78g občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN: 978-80-7598-366-4

SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., DOLEŽÍLEK, J. a kol. *Občanský soudní řád*. [Beck-online] 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, ISBN: 978-80-7400-828-3

Odborné Časopisy

MACKOVÁ, A. *Opravné prostředky v novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb.* [Beck-online]. Bulletin advokacie, 2000, č. 8, ISSN: 1210-6348

ZUKAL, M. *Dovolací řízení: kasace, nebo revize?* [Beck-online] Právní rozhledy, 2018, č. 3, ISSN: 1210-6410

SCHELLEOVÁ, I. *Dovolání v civilním řízení včera a dnes.* [CODEXIS] Bulletin advokacie, 1997, č. 6-7, ISSN: 1210-6348

Dvořák B., *Nad koncepcí dovolání v civilních věcech* [CODEXIS] Právník, 2018, č. 4, ISSN: 0231-6625

VLASÁK, M. *Dovolání po souhrnné novele občanského soudního řádu.* [Beck-online] Právní rozhledy, 2009, č. 9, ISSN: 1210-6410

ŠNAJDEROVÁ, K. *Některé změny v právní úpravě dovolání po novele o.s.ř. č. 30/2000 Sb. účinné od 1. 1. 2001.* [Beck-online] Bulletin advokacie, 2005, č. 11-12, ISSN: 1210-6348

Úlehlová S., *Přežije koncentrace řízení, anebo se vydáme francouzskou cestou?* [CODEXIS], Bulletin advokacie, 2023, č. 3, ISSN: 1210-6348

KORBEL F., *Jak se změní dovolání v civilních věcech?* [CODEXIS], Právní rádce, 2012, č. 12, ISSN: 1210-4817

ZAHRADNÍKOVÁ R., *Dovolací řízení po novele občanského soudního řádu ve světle slovenské, německé a francouzské právní úpravy* [CODEXIS] Obchodní právo, 2013, č. 1, ISSN: 1210-8278

ŠLEJHAROVÁ, M. *Vybrané projevy ochrany „slabší strany“ z pohledu civilního práva procesního.* [CODEXIS] Bulletin advokacie, 2018, č. 7-8, ISSN: 1210-6348

PAVLIŠ, T., DEDUCH J. *Ohlédnutí po roce účinnosti nové právní úpravy civilního dovolání* [Beck-online] Právní rozhledy, 2014, č. 5, ISSN: 1210-6410

SVOBODA, K. *Aktuální otázky poučovací povinnosti soudu a koncentrace* [Beck-online] Soudní rozhledy, 2017, č. 10, ISSN: 1211-4405

COUFALÍK, P., *Střet Nejvyššího soudu a Ústavního soudu v pohledu na současnou právní úpravu dovolání v civilním sporném řízení* [CODEXIS] Právní rozhledy, 2016, č. 6 ISSN: 1210-6410

Judikatura

Ústavní soud

Nález Ústavního soudu ze dne 31. 10. 2006 sp. zn. III. ÚS 96/06

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 451/02

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 11. 1996, sp. zn. IV. ÚS 200/96

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03

Nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2020 sp. zn. III. ÚS 2891/20

Nález Ústavního soudu ze dne 24. 10. 2016 sp. zn. I. ÚS 700/16

Nález Ústavního soudu ze dne 29. 8. 2023 sp. zn. IV. ÚS 2884/22-2

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 4. 2021 sp. zn. I. ÚS 1636/20

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. I. ÚS 3106/13

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 8. 2017, sp. zn. III. ÚS 3425/16

Nález Ústavního soudu ze dne 31. 3. 2020, sp. zn. III. ÚS 4012/19

Nález Ústavního soudu ze dne 10. 8. 2017, sp. zn. I. ÚS 729/17

Nález Ústavního soudu ze dne 29. 8. 2023, sp. zn. I. ÚS 1564/23

Usnesení Ústavního soudu ze dne 4. 8. 1998 sp. zn. II. ÚS 429/97

Usnesení Ústavního soudu ze dne 7. 2. 2017 sp. zn. IV. ÚS 1568/16

Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 3. 2019, sp. zn. Pl. ÚS 14/18

Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 9. 2015, sp. zn. I. ÚS 4004/14

Stanoviska Ústavního soudu

Stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. Pl. ÚS-st 45/16

Nejvyšší soud

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2013, sp. zn. 30 Cdo 3220/2013

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2009, sp. zn. 21 Cdo 3481/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2012, sp. zn. 26 Cdo 2103/2012

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. 28 Cdo 4365/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1339/96

Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Cz 32/69

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. NS 29 ICdo 2/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2004, sp. zn. 22 Cdo 2347/2003

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. 33 Cdo 3288/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 9. 2010, sp. zn. 21 Cdo 1207/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 1. 2009, sp. zn. 32 Cdo 5086/2008

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 6. 2006 Sp. zn. 28 Cdo 1618/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2000 Sp. zn. 29 Cdo 2600/99

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2019 sp. zn. 32 Cdo 589/2018

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2016 sp. zn. 29 Cdo 654/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 1. 1998 sp. zn. 2 Cdon 322/97

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2021 sp. zn. 25 Cdo 1924/2021

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2016 sp. zn. 22 Cdo 1269/2016

Usnesení Nejvyššího soudu, ze dne 21. 10. 2003 sp. zn. 30 Cdo 1923/2003

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2008 sp. zn. 32 Cdo 1675/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2014 sp. zn. 29 NSČR 82/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2010, sp. zn. 32 Cdo 835/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 11. 2016 sp. zn. 22 Cdo 5054/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2009 sp. zn. 2324/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2007 sp. zn. 22 Cdo 83/2007

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2003, sp. zn. 29 Odo 265/2003

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 7. 2020, sp. zn. 26 Cdo 1898/2020

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2005, sp. zn. 29 Odo 25/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 7. 2021, sp. zn. 25 Cdo 1697/2021

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 7. 2005, sp. zn. 1383/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2017 sp. zn. 32 Cdo 2053/2015

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2022 sp. zn. 20 Cdo 2018/2021

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2005, sp. zn. 20 Cdo 873/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 29 Cdo 78/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2017, sp. zn. 27 Cdo 5003/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 10. 2013, sp. zn. 25 Cdo 1925/2012-II

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2023, sp. zn. 29 Cdo 866/2023

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 11. 2006, sp. zn. 22 Cdo 3219/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 1. 2023, sp. zn. 29 NSČR 1/2023

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2017, sp. zn. 30 Cdo 2596/2016-I

Ostatní soudy

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 24. 7. 2023 sp. zn. 74 Co 247/2022

ESLP

Rozsudek ESLP z dne 17. 1. 1970, stížnost č. 2689/65

Rozsudek ESLP ze dne 12. 11. 2002 stížnost č. 46129/99

Právní předpisy

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní)

Zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky

Zákon 319/1948 Sb., zákon o zlidovění soudnictví

Zákon č. 66/1952 Sb., o organizaci soudů

Zákon č. 142/1950 Sb., zákon o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád)

Zákon č. 155/1969 Sb., kterým se mění a doplňuje hlava osmá Ústavy

Zákon č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád

Zákon č. 238/1995 Sb.

Zákon České národní rady č. 24/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád

Zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

Zákon č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zákon č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Zákon č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zákon č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

Důvodové zprávy

Důvodová zpráva k zákonu 319/1948 Sb., zákon o zlidovění soudnictví

Důvodová zpráva k zákonu č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Důvodová zpráva k zákonu č. 519/1991 Sb. kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád

Důvodová zpráva k zákonu č. 171/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád

Důvodová zpráva k zákonu 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Důvodová zpráva k zákonu č. 238/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon České národní rady č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Důvodová zpráva k zákonu č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Důvodová zpráva k zákonu 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Ostatní

Instrukce Ministerstva spravedlnosti č.j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, č. 1/2002 SIS

DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B., LAVICKÝ, P., PULKRÁBEK, Z., WINTEROVÁ, A. *Věcný záměr civilního řádu soudního*. [online] Finální znění 2. verze, 2020 Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/2872506/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+_prosinec+2020.pdf/83cdd87e-18c5-41e9-948e-8defa2525adb

Doporučení č. R (84) 5 Výboru ministrů členským státům o zásadách občanského soudního řízení určené ke zlepšení fungování soudnictví [online] 28. 2. 1984 Dostupné z: <https://rm.coe.int/16804e19b1>

NEJVYŠŠÍ SOUD, *Statistika Nejvyššího soudu za rok 2017* [online] 2017 [cit. 20. 2. 2024] Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/ONEjvyssimsoudu~Statistiky~Rok_2017~?openDocument&lng=CZ

GOTTWALD, P., *Dovolání podle německého práva* [online] 2019. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/dovolani-podle-nemeckeho-prava> [cit. 20. 2. 2024]

ROSŮLKOVÁ, J., *Petr Lavicky: Názor, že dovolání coby řádný opravný prostředek oslabí princip právní jistoty, je absurdní* [online], 2018 [cit. 19. 2. 2024] Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/01/petr-lavicky-nazor-ze-dovolani-coby-radny-opravny-prostredok-oslabi-princip-pravni-jistoty-je-absurdni/>

SEDLÁČEK, D., ŠTRUM, J., KMEC, J. *Významné změny v právní úpravě soudních sporů* [online] 2017 [cit. 17. 2. 2024] Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyznamne-zmeny-v-pravni-uprave-soudnich-sporu-106666.html>

Doporučení č. R (95) 5 Výboru ministrů členským státům o zavedení a zlepšení fungování odvolacích systémů a postupů v občanských a obchodních věcech

[online] 7. 2. 1995, Dostupné z:
https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2021/05/recR955e_appeal-procedures.pdf

Zahraniční zdroje

Právní předpisy

Zákon č. 160/2016 Z. z. civilný sporový poriadok

Literatura

ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilné právo procesné. Úvod do civilného procesu a sporové konanie*. Praha: C. H. Beck, 2022 ISBN: 978-80-7400-876-4

KOTOVÁ, J. *Civilný mimosporový Civilný sporový Správny súdny poriadok*, Poradca, 2019 ISBN: 978-80-8162-082-9

Judikatura

Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 31. 1. 2015, sp. zn. 2 Cdo 984/2015

Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 17. 1. 2017 sp. zn. 3 Cdo 236/2016

Usnesení Ústavního soudu Slovenské republiky ze dne 13. 7. 2021 sp. zn. I. ÚS 289/2021

Ostatní

REDAKCIA, *Prípustnosť dovolania v civilnom sporovom konaní*. [online] Právne noviny, 20. 10. 2020 [cit. 27. 2. 2024] Dostupné z:
<https://www.pravnenoviny.sk/pripustnost-dovolania-v-civilnom-sporovom-konani>